

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)

ปริญญา

ภาษาศาสตร์ประยุกต์

ภาษาศาสตร์

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง

คำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยา

Colour Terms in Thai in the Ayutthaya Period

นามผู้วิจัย

นางสาววิภาที ทิพย์คงคา

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หม่อมหลวงจรัลวิไล จรุงโรจน์, อ.ด.)

รักษาราชการแทน
หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์ทัศนาลัย บุรพาชีพ, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา วีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่

เดือน

พ.ศ.

สิงสิงห์ มตาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

คำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยา

Colour Terms in Thai in the Ayutthaya Period

โดย

นางสาววิภาที ทิพย์คงคา

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)

พ.ศ. 2553

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิภาที่ ทิพย์คงคา 2553: คำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยา
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) สาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์
ภาควิชาภาษาศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์
หม่อมหลวงจรัลวิไล จรุงโรจน์, อ.ด. 106 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานและการ
ปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน วิเคราะห์การปรากฏและโครงสร้างการ
ปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐาน กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานและศึกษาวัฒนธรรมของคน
ไทยในสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสี โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรมที่แต่งขึ้น
ในสมัยอยุธยาและยังคงเหลือตกทอดถึงปัจจุบัน

ผลการวิจัยพบว่า ภาษาไทยในสมัยอยุธยามีคำเรียกสีพื้นฐานทั้งหมด 9 คำ คือ ขาว
ดำ แดง เหลือง เขียว ชมพู ส้ม ฟ้ำและม่วง การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสี
พื้นฐาน คือ มีการปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยอาจมีหรือไม่มีคำว่า “สี” ร่วมด้วย หรือ
ปรากฏแบบมีความเปรียบ ตามโครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐาน (คำขยาย) + คำแสดงการเปรียบ+
คำหรือวลีเปรียบ คำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา มีการปรากฏแบบไม่มีความ
เปรียบโดยอาจมีหรือไม่มีคำว่า “สี” ร่วมด้วยหรือปรากฏแบบมีความเปรียบ ตามโครงสร้างคำ
เรียกสีไม่พื้นฐาน(คำขยาย)+คำแสดงการเปรียบ+ คำหรือวลีเปรียบ โดยคำเรียกสีไม่พื้นฐานมี
กลวิธีการสร้าง 5 กลวิธีคือ การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐาน การขยายคำเรียก
สีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยสิ่งของเฉพาะ การใช้คำเรียกสี
เฉพาะ และการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี การศึกษาวัฒนธรรมที่สะท้อนมาจากคำ
เรียกสีพบว่าคนไทยในสมัยอยุธยามีวิถีชีวิตที่เกี่ยวพันกับธรรมชาติ ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจเปรียบกับ
คำเรียกสีมากที่สุดคือ แร่ธาตุ

Wipatee Tipkongka 2010: Colour Terms in Thai in the Ayutthaya Period.

Master of Arts (Applied Linguistics), Major Field: Applied Linguistics, Department of Linguistics. Thesis Advisor: Assistant Professor

Mom Luang Jaralvilai Charunrochana, Ph.D. 106 pages.

The purposes of this research are to prove the evolution and occurrence of basic color terms in Thai in Ayutthaya period, to analyze the occurrence of non-basic color terms and their formations, to study culture of Ayutthaya people. The data was collected from the writings and literatures in Ayutthaya period and still remain in present.

The research findings show that there are 9 basic color terms in Thai in the Ayutthaya period that are white, black, red, yellow, green, pink, orange, blue and purple. Regarding the structure of the basic colour terms, they may occur with or without the word 'colour' and occur in metaphorical expressions. For the metaphorical expressions, they could be as: basic colour term (modifier) + comparing word + metaphorical expression. And non basic colour terms, they may occur with or without the word 'colour' and occur in metaphorical expressions. For the metaphorical expressions, they could be as: non basic colour terms (modifier)+ comparing word+metaphorical expression. The word formation of non basic colour terms have 5 methods that are the modifier of the basic color terms with basic color terms, the modifier of the basic color terms with level, the modifier of the basic color terms with specific entity, specify color terms, and the using of specific entity to be as colour terms. Thai people in Ayutthaya period lived along with environment. The mineral are used mostly to be as the metaphorical expressions.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ม.ล.จรัลวิไล จรูญโรจน์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่รับผู้วิจัยเป็นนิสิตในความดูแล ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจและมุ่งมั่นใจมากขึ้นในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หลายครั้งที่ผู้วิจัยทำผิดพลาด อาจารย์ก็ไม่เคยมีคำว่ากล่าว มีแต่คำแนะนำที่ดีและสั่งสอนผู้วิจัยด้วยความตั้งใจของความเป็นครู ผู้วิจัยทราบซึ่งในพระคุณและขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่คอยให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเอาใจใส่และความอดทนยิ่ง จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.อุมาภรณ์ สังขมาน และ ดร.กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน เป็นอย่างสูง ที่ให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้นและขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ในภาควิชาภาษาศาสตร์และอาจารย์ทุกท่านที่เคยสั่งสอนผู้วิจัย สำหรับความรู้ทั้งหมดที่ได้ถ่ายทอดมาแก่ผู้วิจัยทั้งในด้านวิชาการและประสบการณ์ชีวิต

ขอขอบพระคุณ คุณดาวรัตน์ ชูทรัพย์ นักอักษรศาสตร์ชำนาญการพิเศษ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอบคุณใจ ช่าง ตุ่ม ที่ทำให้ทุกวันของการเรียนมีแต่เสียงหัวเราะ ขอขอบคุณเป้ ที่สิ่งที่ดีของตัวเองเพื่อให้ผู้วิจัยได้สิ่งที่ดีกว่าเสมอ ขอขอบคุณช่วงเวลาทั้งดีและร้ายที่ทำให้ผู้วิจัยได้พบเพื่อนที่ดีอย่างหมวยและมะเหมี่ยว ขอขอบคุณสำหรับทุกความเข้าใจและไม่เคยทิ้งกัน ขอขอบคุณพี่และเพื่อนบริษัทเคดีเค-พูจิจูระ (ประเทศไทย) จำกัด ที่ช่วยให้การทำงานไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียน และส่วนหนึ่งที่เป็นกำลังใจสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยมาถึงวันนี้ได้คือ พี่แอ็บ ขอขอบคุณที่คอยกระตุ้น คอยเตือนในทุกขั้นตอนของการทำวิทยานิพนธ์ เมื่อไหร่ที่พี่แอ็บก้าวไปหนึ่งขั้นก็จะดึงให้ผู้วิจัยก้าวตามเสมอ ถ้าไม่มีพี่แอ็บ วันแห่งความสำเร็จของผู้วิจัยคงไม่มาถึงเร็วขนาดนี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณตา คุณยาย และคุณน้าทุกคน ที่คอยปลุกฝังแต่สิ่งที่ดีงามและเชื่อมั่นในตัวผู้วิจัยเสมอ ขอขอบคุณพี่ตูน พี่น้ำและพี่น้องทุกคนที่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการเรียน สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้คิดได้ทำและผลักดันให้ผู้วิจัยมีวันนี้ ขอขอบพระคุณที่ได้มอบสมบัติอันล้ำค่าให้กับผู้วิจัยนั่นคือการศึกษา หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะยังมีประโยชน์อยู่บ้าง ผู้วิจัยขอให้ความดีนั้นทดแทนความเหนื่อยยากที่ผ่านมาของคุณพ่อ คุณแม่ ให้ท่านประสบแต่ความสุขด้วยเทอญ

วิภาที ทิพย์คงคา

มีนาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(5)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
สมมติฐาน	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	5
ความหมายและลักษณะของวรรณกรรมสมัยอยุธยา	5
ทฤษฎีเกี่ยวกับคำเรียกสีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
คำเรียกสีกับวัฒนธรรม	16
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	19
การคัดเลือกข้อมูล	19
การเก็บข้อมูลและการจัดระเบียบข้อมูล	21
การวิเคราะห์ข้อมูล	22
การวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกสีพื้นฐาน	22
การวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกสีไม่พื้นฐาน	23
การศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสี	25
บทที่ 4 ผลการวิจัย	26
การศึกษาคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	26
วิวัฒนาการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	26
การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	37
การศึกษาคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	46
การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
กลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	55
การศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสิ่ง	66
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	72
สรุปผลการวิเคราะห์คำเรียกสิ่งพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	72
ผลการวิเคราะห์วิวัฒนาการคำเรียกสิ่งพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	72
ผลการวิเคราะห์การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสิ่งพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	76
สรุปผลการวิเคราะห์คำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	76
ผลการวิเคราะห์การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	76
ผลการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	77
สรุปผลการศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสิ่ง	78
ข้อเสนอแนะ	81
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	82
ภาคผนวก	88
ภาคผนวก ก รายละเอียดวรรณกรรมสมัยอยุธยาโดยสังเขป	90
ภาคผนวก ข คำเรียกสิ่งพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	99
ภาคผนวก ค คำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	103
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	106

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางแสดงความถี่ที่พบคำเรียกสีพื้นฐานในวรรณกรรมสมัยอยุธยา ตอนต้น	27
2	ตารางแสดงความถี่ที่พบคำเรียกสีพื้นฐานในวรรณกรรมสมัยอยุธยา ตอนกลาง	29
3	ตารางแสดงความถี่ที่พบคำเรียกสีพื้นฐานในวรรณกรรมสมัยอยุธยา ตอนปลาย	31
4	ตารางแสดงความถี่ลักษณะการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความ เปรียบในภาษาไทยสมัยอยุธยา	41
5	ตารางแสดงความถี่ลักษณะการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความ เปรียบในภาษาไทยสมัยอยุธยา	45
6	ตารางแสดงความถี่ลักษณะการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่ มีความเปรียบในภาษาไทยสมัยอยุธยา	51
7	ตารางแสดงความถี่ลักษณะการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบมี ความเปรียบในภาษาไทยสมัยอยุธยา	54
8	ตารางแสดงความถี่และอัตราร้อยละของกลวิธีการสร้างคำเรียกสี ไม่พื้นฐานจำแนกตามสมัย	63
9	ตารางแสดงภาพรวมเปรียบเทียบกลวิธีที่ใช้ในการสร้างคำเรียกสีไม่ พื้นฐานพร้อมตัวอย่างคำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยาจำแนกตามสมัย	64

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
10	ตารางแสดงความถี่ของหน่วยขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ	65
11	ตารางแสดงสิ่งที่น่าสนใจเปรียบกับคำเรียกสีคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาจำแนกตามสมัย	66
12	ตารางแสดงสิ่งที่น่าสนใจเปรียบเทียบ จำแนกตามประเภทของวลีหรือสิ่งเปรียบเทียบที่ปรากฏในคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	68

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนภาพแสดงวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานของเบอร์ลินและเคย์	10
2	แผนภาพแสดงวิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานของพอล เคย์	12
3	แผนภาพแสดงระยะห่างการเกิดคำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยา	73
4	แผนภาพแสดงวิวัฒนาการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา	75

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สี เป็นสิ่งที่มนุษย์รับรู้ได้จากประสาทสัมผัสทางตา และมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ในด้านต่างๆ ทวีเดช จีwabง (2536) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า สี คือ คลื่นของแสงหรือความเข้มของแสงที่มากกระทบตาเรา สีที่มีเนื้อสี (hue) และคุณค่าของสีต่างๆในตัวมัน หมายถึงสีที่ปราศจากสีขาว สีดำ สีเทา ผสมอยู่ มีสีที่สดใสชัดเจนเป็นสีในวงจรธรรมชาติ หรืออาจมีคำจำกัดความที่ปรากฏอยู่ในท้ายของชื่อสี อยู่เพื่อเป็นการแบ่งชนิดและการใช้คุณค่าของสี เช่น tint หมายถึง สีที่มีค่าของสีอ่อนไปจากสีเดิมหรือเป็นสีที่จางไปจากสีแท้ มีส่วนผสมของสีขาวและมักมีในท้ายของชื่อสี shade หมายถึง สีใดก็ตามที่มีค่าแยกไปจากสีเดิม

สี ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542: 1,197) คือ ลักษณะของแสงที่ปรากฏแก่สายตาเราให้เห็นเป็นสีขาว ดำ แดง เขียว เป็นต้น ถึงแม้ว่ามนุษย์มองเห็นสีเดียวกัน แต่อาจมีการใช้คำเรียกสีแตกต่างกันได้ นั่นเป็นเพราะความแตกต่างทางลักษณะของภาษาที่แต่ละชาติใช้ เมื่อผู้พูดภาษาเดียวกันได้ยินคำเรียกสีหนึ่ง จะสามารถรับรู้และเข้าใจได้ว่าหมายถึงสีใดในธรรมชาติของตน การศึกษาเรื่องคำเรียกสีจึงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้พูดแต่ละภาษาอาจมีประสบการณ์และการมองโลกเหมือนหรือต่างกันไปได้

ไม่เพียงแต่ภาษาที่ต่างกันทำให้มีคำเรียกสีต่างกัน แต่หากในภาษาเดียวกันแต่ต่างยุคสมัยก็มีคำเรียกสีที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัยด้วย โดยมีอิทธิพลมาจากวัฒนธรรม ประสบการณ์ การดำรงชีวิต หรือสิ่งแวดล้อม โดยมีทั้งคำเรียกพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐาน ซึ่งคำเรียกสีที่จัดว่าเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน (Basic Colour Terms) เบอร์ลินและเคย์ (Berlin and Kay, 1969) เป็นผู้ริเริ่มทำการวิจัยเรื่องคำเรียกสีและได้ให้คำจำกัดความคำเรียกสีพื้นฐานและเสนอทฤษฎีวิวัฒนาการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานไว้ทั้งหมด 7 ระยะ ซึ่งผู้วิจัยเรื่องคำเรียกสีส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์เป็นพื้นฐานในการวิจัย ส่วนคำเรียกสีไม่พื้นฐาน (Non Basic Color Terms) ส่วนใหญ่จะมีการเรียกแตกต่างกันไปตามความคิด การมองโลก หรือประสบการณ์ของผู้พูดภาษานั้น โดยมีทั้งการนำคำเรียกสีพื้นฐานมาประสมกับคำเรียกสีพื้นฐาน เช่น ทองแดง ม่วงชมพู การนำเอาคำเรียกสีพื้นฐานประสมกับคำอื่น เช่น ฟ้าน้ำทะเล ม่วงดอกอัญชัน เป็นต้น มาใช้เป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานเพื่อให้เห็นภาพลักษณ์และจินตนาการภาพของ

สีเหล่านั้นได้ตั้งขึ้น โดยแต่ละภาษาจะมีการใช้คำเรียกสีตามการรับรู้ธรรมชาติที่แวดล้อมของผู้พูดภาษานั้นๆ คำเรียกสีไม่พื้นฐานเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้เราสามารถเข้าใจการมองโลกของผู้พูดภาษาได้ผ่านคำเรียกสี คำเรียกสีจึงเป็นสิ่งที่สามารถแสดงให้เห็นว่าผู้พูดแต่ละภาษา มีประสบการณ์ต่างกัน

จากการศึกษาวิจัยเรื่องคำเรียกสีในภาษาไทยพบว่า ได้มีการศึกษาคำเรียกสีในภาษาไทยในเชิงประวัติศาสตร์แล้ว โดยศุภมาส เอ่งฉ้วน (2543) ได้ทำการศึกษาคำเรียกสีและมโนทัศน์เรื่องสีของคนไทยโดยการเปรียบเทียบสมัยสุโขทัยกับสมัยปัจจุบัน จากผลการวิจัยสรุปว่า ในสมัยสุโขทัยมีคำเรียกสีพื้นฐาน 5 คำคือ ขาว ดำ แดง เหลือง เขียว และสมัยปัจจุบันมีคำเรียกสีพื้นฐาน 12 คำคือ ขาว ดำ แดง เหลือง เขียว ฟ้า น้ำตาล ม่วง ชมพู ส้ม เทา ซึ่งทั้งสองสมัยมีจำนวนคำเรียกสีพื้นฐานไม่เท่ากัน นอกจากผลงานของศุภมาส เอ่งฉ้วน ในปี 2543 ที่พิสูจน์ว่าในสมัยปัจจุบันภาษาไทยมีคำเรียกสีพื้นฐานทั้งหมด 12 คำเรียกสีแล้วนั้น ยังมีคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มีหลากหลายแตกต่างกันไปตามสิ่งแวดล้อมและการดำรงชีวิตของแต่ละถิ่น เห็นได้จากการศึกษาคำเรียกสีของผู้พูดภาษาไทยลื้อ ลัวะ ม้ง และกะเหรี่ยงของ ศตวรรษที่ เชื่อมหาวัน (2541) ในเรื่องการใช้เรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี เช่น ภาษาลัวะ ใช้สีเลือดแทนสีแดงเข้ม ส่วนภาษาไทยลื้อเรียกสีเลือดหมูสีแดงเข้ม แต่ในภาษาม้งมองว่าสีเลือดหมูแทนสีแดงคล้ำหรือสีน้ำตาล ซึ่งจากผลการวิจัยทำให้เห็นความแตกต่างในด้านประสบการณ์และการมองโลกของผู้พูดแต่ละภาษาได้อย่างชัดเจน

ได้มีผู้ศึกษาเรื่องสีในภาษาต่างๆไว้มากพอสมควร และจากการวิจัยพบว่าแต่ละภาษามีวิวัฒนาการการเกิดสีและคำเรียกสีที่ไม่เหมือนกัน เพราะเกิดความแตกต่างทางการรับรู้ของชนชาติที่พูดภาษาเหล่านั้น การตีความหรือให้คำนิยามสิ่งต่างๆจึงมีความแตกต่างกันไปในแต่ละภาษา ส่งผลให้ผู้พูดภาษาต่างๆกันจึงมีความคิด การมองโลกและเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่างกันไปด้วย

เพื่อให้มองเห็นวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีในภาษาไทยได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงศึกษาคำเรียกสีภาษาไทยในสมัยอยุธยาซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสมัยสุโขทัยและสมัยปัจจุบัน อีกทั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีที่ยาวที่สุดของไทยถึง 417 ปี เป็นยุคที่มีความโดดเด่นในด้านการค้าการสงคราม การค้ากับต่างประเทศได้ขยายตัวไปอย่างกว้างขวาง ทำให้มีการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าชาวตะวันตกเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดการแลกเปลี่ยนโลกทัศน์ระหว่างกัน การติดต่อกับต่างประเทศเป็นเหตุให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมความคิดเห็นด้วย (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2543) ด้วยระยะเวลาที่ยาวนานถึง 417 ปี สมัยอยุธยาอาจเกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาและคำเรียกสีที่อาจมีเพิ่มขึ้นจากสมัยสุโขทัย จนมาถึงสมัยปัจจุบันที่

มีวิวัฒนาการคำเรียกถึงระยะที่ 7 ซึ่งเป็นระยะสุดท้ายตามที่เบอร์ลินและเคย์ได้เสนอไว้ในปี 1969

เพื่อให้ทราบถึงเหตุการณ์ วัฒนธรรมหรือความคิดของผู้คนในอดีตให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นตัวช่วยในการสืบค้นข้อมูล อุทัย ไชยานนท์ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า วรรณกรรม เปรียบเสมือนจอภาพแสดงเรื่องราวต่างๆที่ผ่านมาได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่ของมนุษย์ ความเชื่อ ความรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา สภาพบ้านเมือง การเมือง การปกครอง เนื่องจากวรรณกรรมแสดงถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งก็ได้อาศัยเค้าโครงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเป็นแบบในการเขียนเรื่องราวต่างๆ

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเก็บข้อมูลคำเรียกสีในสมัยอยุธยาซึ่งไม่มีผู้บอกภาษาหลงเหลืออยู่แล้ว ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลจากเอกสารทางวรรณกรรมในการวิเคราะห์ตีความ ซึ่งเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง อีกทั้งยังคงพบได้ในสมัยปัจจุบันมากที่สุด ซึ่งทางกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร (2529) ได้ชำระวรรณกรรมและรวบรวมเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ไว้ โดยแบ่งวรรณกรรมสมัยอยุธยาไว้ทั้งหมด 3 ช่วง ได้แก่ วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนกลาง และวรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งอาศัยข้อสันนิษฐานที่ปรากฏในหนังสือประวัติวรรณคดีของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน เป็นหลักเกณฑ์ในการจัดยุคสมัยของวรรณกรรม การศึกษาคำเรียกสีในสมัยประวัติศาสตร์ที่ไม่มีผู้บอกภาษาหลงเหลืออยู่แล้วนั้น หลักฐานต่างๆเหล่านี้สามารถเป็นตัวแทนในการค้นคว้าข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ตีความได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาคำเรียกสีจากผลงานทางวรรณกรรมซึ่งเป็นหลักฐานที่สมบูรณ์มากที่สุดเมื่อเทียบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชนิดอื่น

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงศึกษาคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานสมัยอยุธยา และเนื่องจากไม่มีผู้บอกภาษาสมัยกรุงศรีอยุธยาหลงเหลืออยู่แล้ว ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองที่เชื่อว่าแต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาและเหลือตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงการศึกษาวรรณกรรมของคนในสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาและการปรากฏของคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา
2. วิเคราะห์การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานและกลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา
3. ศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสี

สมมติฐาน

1. สมัยอยุธยามีคำเรียกสีพื้นฐานมากกว่า 5 สี
2. คำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยาสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในสมัยนั้นมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มาจากเอกสารทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองที่เป็นงานวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาและมีต้นฉบับเหลือตกทอดถึงปัจจุบัน โดยใช้เกณฑ์การแบ่งวรรณกรรมของกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร และผู้วิจัยจะศึกษาคำเรียกสีจากความหมายเท่านั้นโดยไม่นำเรื่องการรับรู้สี (Perception) ของคนไทยสมัยอยุธยามาเกี่ยวข้อง

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องคำเรียกสี่ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ดังนี้ ความหมายและลักษณะของวรรณกรรมสมัยอยุธยา ทฤษฎีเกี่ยวกับคำเรียกสี่และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และคำเรียกสี่กับวัฒนธรรม

ความหมายและลักษณะของวรรณกรรมสมัยอยุธยา

การสืบค้นเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ไม่มีผู้บอกภาษาหลงเหลืออยู่แล้วนั้น อีกทางหนึ่งที่ทำให้เราสามารถทราบถึงความเป็นไปในประวัติศาสตร์ได้คือ การหาข้อมูลจากวรรณกรรมที่ยังเหลือตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน กุหลาบ มัลลิกะมาส (2517) กล่าวว่า วรรณกรรม หมายถึง การกระทำที่เกี่ยวกับหนังสือ สิ่งซึ่งเขียนขึ้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใด หรือเพื่อความมุ่งหมายใด งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาคำเรียกสี่ในสมัยอยุธยาซึ่งไม่มีผู้บอกภาษาหลงเหลืออยู่แล้ว จึงจำเป็นต้องอาศัยวรรณกรรมสมัยอยุธยาในการสืบค้นข้อมูล ซึ่งสมัยอยุธยานับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 1893 – 2310 รวมระยะเวลาได้ 417 ปี มีวรรณกรรมเกิดขึ้นหลากหลายซึ่งมีลักษณะการประพันธ์ทั้ง ร่าย โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน รวมไปถึงบทละคร (พิชิต อัครนิจ, 2536) กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร (2529) แบ่งวรรณกรรมสมัยอยุธยาออกเป็น 3 ช่วงคือวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น สมัยอยุธยาตอนกลาง และสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยการจัดวรรณกรรมแต่ละเรื่องให้อยู่ในสมัยใดนั้น กรมศิลปากร ได้อาศัยข้อสันนิษฐานที่ปรากฏในหนังสือประวัติวรรณคดีของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน เป็นหลักเกณฑ์ในการจัดยุคสมัยของวรรณกรรมและดูจากสำนวนภาษาของวรรณกรรม โดยแบ่งวรรณกรรมที่อยู่ในสมัยอยุธยาตอนต้นไว้ 5 เรื่องด้วยกันคือ ลิลิตโองการแช่งน้ำ มหาชาติคำหลวง ลิลิตยวนพ่าย ลิลิตพระลอและกาพย์มหาชาติ

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนกลาง ทั้งหมด 16 เรื่อง คือ โคลงนิราศหริภุญชัย สมุทรโฆษคำฉันท์ โคลงภาษิตพระราชนิพนธ์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เสือโคคำฉันท์ พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ จินตามณี โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ อนิรุทธคำฉันท์ โคลงอักษรสามหมู่ โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กาพย์ห่อโคลงพระศรีมหาสมุทร โคลงทวาทศมาส คำฉันท์ดุสิตสังเวทกล่อมช้างครั้งกรุงเก่า คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง ราชาพิลาปคำฉันท์และนิราศนครสวรรค์ (กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2530)

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้งหมด 15 เรื่อง คือ โคลงชะลอพระพุทธรูปไสยาสน์
จินตามณีฉบับพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย นันทโศปนนทสูตรคำหลวง
พระมาลัยคำหลวง ภาพยนตร์เหวี่ยง ภาพยนตร์โคลงนิราศธารทองแดง ภาพยนตร์โคลงนิราศธาร
โศก เพลงยาวพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ บุณโณวาทคำฉันท์ โคลงนิราศพระพุทธรูปบาท
ศิริวิบูลกิตต์ คำฉันท์คชกรรมประยูร บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องมโนราห์และสังข์ทอง (กอง
วรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2531)

นอกจากวรรณกรรมดังกล่าวแล้วยังมีวรรณกรรมส่วนหนึ่งที่ยังไม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่
แพร่รวมไปถึงบทละครในสมัยอยุธยาที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันแต่ไม่มีต้นฉบับเรื่องใดครบบริบูรณ์
ดังนี้ โสวัต การเกษ คาวิ ไชยทัต พิกุลทอง พิมพ์สวรรค์ พิณสุริยวงศ์ นางมโนราห์ ไม้
ป่า มณีพิชัย สังข์ศิลป์ไชย สุวรรณศิลป์ สุวรรณหงส์ สังข์ทอง ดาหลัง อิเหนา กรมศิลปากร
นำมาพิมพ์เผยแพร่ 2 เรื่องคือ นางมโนราห์และสังข์ทอง (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2549) ส่วน
บทละครเรื่องอื่นมีการประพันธ์ขึ้นเพิ่มเติมในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จึงยากแก่การวิเคราะห์ว่า
สำนวนใดเป็นสำนวนสมัยอยุธยา

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น ตอนกลางและตอนปลายที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น
บางเรื่องไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าแต่งขึ้นในปีพุทธศักราชใด ส่วนใหญ่จะระบุปีที่แต่งไว้อย่าง
กว้างหรือระบุเพียงว่าแต่งในสมัยพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเท่านั้น สำเร็จ บุญเรืองรัตน์
(2549) แบ่งยุคของวรรณกรรมตามพระมหากษัตริย์ว่า วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้นนับตั้ง
แต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 จนถึงสมัยพระเจ้าทรงธรรม ช่วงระหว่าง พ.ศ. 1893 ถึง พ.ศ.
2171 สมัยอยุธยาตอนกลาง ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองจนถึงสมัยสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2172 ถึง พ.ศ. 2231 และสมัยอยุธยาตอนปลาย ตั้งแต่
สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ จนถึงสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2275 ถึง
พ.ศ. 2310

ทฤษฎีเกี่ยวกับคำเรียกสีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฮาโรลด์ ดี คอนคลิน ศึกษาเรื่องสีในแนวภาษาศาสตร์ เพื่อจำแนกประเภทสีในภาษา
ฮานู (Conklin 1955, 1964 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538: 2-4) คอนคลิน สัมภาษณ์
ชาวฮานูเพื่อได้คำเรียกสี วิธีการคือใช้กระดาษสีและฝ้าย้อมสีประกอบ และชี้สรรพสิ่งรอบตัว
ในท้องถิ่น ซึ่งคำเรียกสีเฉพาะในภาษาฮานูมีจำนวนมาก ส่วนใหญ่เรียกตามสรรพสิ่งในวัฒนธรรม
หรือธรรมชาติที่ชาวฮานูเห็นประจำ เช่น (ma)dapug “สีขี้เถ้า” bula:wan “สีทอง”
(ma)dilaw “สีขมิ้น” เป็นต้น แต่คำเรียกสีเหล่านี้ไม่ใช่คำเรียกสีพื้นฐาน จากคำเรียกสีจำนวน

มากที่พบ คอนคลินจัดให้คำเพียง 4 คำเท่านั้นเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน (basic color term) ซึ่งเป็นตัวแทนของประเภทสี (color categories) 4 ประเภทในภาษานี้ ได้แก่

1. (ma)bi:ru หมายถึง สีมืดหรือสีอะไรก็ตามที่ออกดำตรงกับสีเช่น black, violet, indigo, blue, dark green, dark grey ในภาษาอังกฤษ
2. (ma)lagti? หมายถึง สีสว่างหรือสีอะไรก็ตามที่ออกขาวตรงกับสี เช่น white ในภาษาอังกฤษ
3. (ma)rara? หมายถึง สีออกแดงตรงกับสี เช่น maroon, red, orange, yellow ในภาษาอังกฤษ
4. (ma)latuy หมายถึง สีออกเขียวตรงกับสี เช่น light green, yellow และ light brown ในภาษาอังกฤษ

คอนคลินสรุปว่า ชาวฮานูจูจำแนกสีทั้งหมดเป็น 4 ประเภทสีสำคัญ และการจำแนกสีของชาวฮานูจูแตกต่างกับการจำแนกสีทางวิทยาศาสตร์ ตรงที่นักวิทยาศาสตร์จำแนกสีตามความเข้ม (saturation) ตามเนื้อสี (hue) และตามความสว่าง (lightness) งานของคอนคลินทำให้สรุปได้ว่าแต่ละภาษาไม่จำเป็นต้องมีคำเรียกสีพื้นฐานเท่ากัน และการจำแนกความแตกต่างของสีพื้นฐานก็ไม่จำเป็นต้องใช้เกณฑ์เดียวกัน ซึ่งเกณฑ์เหล่านั้นก็ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ด้วย

งานของคอนคลินมีผลทำให้ให้นักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์เน้นเรื่องความต่างหรือความเป็นเอกลักษณ์ของภาษาต่างๆในโลก การตีความบางครั้งก็เกินเลยไป ถึงข้อสรุปที่ว่าภาษาต่างๆในโลกไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกันเลย แต่ละภาษาต่างก็มีลักษณะเฉพาะตัว (ศุภมาส เอ่งฉ้วน, 2543)

ต่อมาในปี 1969 เบรนท์ เบอร์ลิน และ พอล เคย์ (Berlin and Kay, 1969) ได้ศึกษาเรื่องคำเรียกสีขึ้นเพื่อพิสูจน์ข้อสรุปของคอนคลินที่ว่า ภาษาแต่ละภาษานั้นล้วนไม่มีความเกี่ยวข้องกันในการจำแนกสิ่งต่างๆหรือแต่ละภาษานั้นไม่มีลักษณะร่วมกันเลย ซึ่งเบอร์ลินและเคย์ถือว่าเป็นการกล่าวเกินจริง (overstatement) โดยทำการทดลองกับผู้ออกภาษาในตระกูลภาษาที่ต่างกันไปจำนวน 20 ภาษา เพื่อให้ได้ข้อมูลของคำเรียกสีพื้นฐานในแต่ละภาษาโดยวิธีการ

สัมภาระณ์ เบอร์ลินและเคย์ได้กำหนดความหมายของคำเรียกสีพื้นฐาน โดยให้คำจำกัดความของคำเรียกสีพื้นฐาน (basic color term) ว่าต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. จะต้องเป็นคำที่ประกอบด้วย 1 หน่วยคำ หรือคำพยางค์เดียวหมายถึงไม่สามารถแตกได้จากส่วนใดส่วนหนึ่งของคำ เช่น คำว่า blackish ในภาษาอังกฤษไม่ถือว่าเป็นคำเรียกสีพื้นฐานเนื่องจากสามารถแตกความหมายได้มาจากคำว่า black ส่วน black ถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน

2. ความหมายของคำเรียกสีนั้นจะต้องไม่ซ้อนกันหรือเป็นการรวมความหมายกับคำเรียกสีอื่น เช่น คำว่า crimson ไม่ถือว่าเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน เนื่องจากมีความหมายซ้อนกันกับคำว่า red ซึ่งคำว่า crimson เป็นเฉดสีหนึ่งของ red

3. การใช้ต้องไม่จำกัดในวงแคบ หมายถึง ต้องไม่เจาะจงใช้เรียกกับของบางอย่างเท่านั้น เช่น คำว่า blond ในภาษาอังกฤษ ไม่ถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน เพราะเจาะจงใช้เฉพาะกับผม ลักษณะผิว และ เพอร์นิเจอร์

4. จะต้องเป็นคำที่โดดเด่นและฝังใจ (psychologically salient) ในหมู่ผู้พูดภาษานั้น หมายถึง ผู้พูดจะนึกถึงก่อนคำอื่น มีการใช้อย่างสม่ำเสมอและสามารถเข้าใจได้ในหมู่ผู้พูดภาษาเดียวกัน

เบอร์ลินและเคย์ยังได้กล่าวอีกว่า เกณฑ์ 4 ข้างต้นน่าจะเพียงพอในการที่จะกำหนดว่าคำใดเป็นคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาต่างๆ แต่หากคำใดยังมีข้อสงสัยว่าจะจัดเป็นคำเรียกสีพื้นฐานได้หรือไม่ ก็ให้ใช้เกณฑ์ข้อ 5- 8 เป็นตัวช่วยในการตัดสินใจ ดังนี้

5. ถ้าสงสัยว่าคำนั้นเป็นคำเรียกสีพื้นฐานหรือไม่ ให้สังเกตที่ปรากฏการณ์ทางไวยากรณ์ ถ้าเหมือนกับคำเรียกสีพื้นฐานอื่น ก็ให้ถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐานได้ เช่น ในภาษาอังกฤษ มักจะลงท้ายด้วย -ish อย่างเช่นคำว่า whitish หรือ greenish แต่ aquaish ลงท้ายด้วย -ish ไม่ได้ จึงไม่ถือว่าเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน

6. หากคำนั้นเป็นคำเรียกสีที่เป็นชื่อเดียวกับชื่อวัตถุ เช่น gold(ทอง) ash (ถ่าน) silver (เงิน) เป็นต้น คำเหล่านี้ไม่น่าจะเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน แต่เกณฑ์นี้ไม่รวมถึงคำว่า orange ในภาษาอังกฤษ หากมีข้อสงสัยสามารถดูได้จากหลักเกณฑ์ที่อยู่ในข้อ 1- 4 ข้างต้น

7. คำยืมใหม่ๆไม่น่าจะถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน

8. ถ้าคำเรียกสีนั้นมีความซับซ้อนทางโครงสร้าง เช่น blue-green ไม่ถือว่าเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน (Berlin and Kay, 1969: 5-7)

จากการวิจัยของเบอร์ลินและเคย์เพื่อพิสูจน์คำกล่าวที่ว่าภาษาแต่ละภาษาไม่มีลักษณะร่วมกันเลย จากผู้บอกภาษา 20 ภาษาและค้นพบว่าคำเรียกสีเป็นสิ่งสากลแล้วนั้น เบอร์ลินและเคย์ยังเก็บข้อมูลจากอีก 78 ภาษาทั่วโลก และพบว่าการเกิดคำเรียกสีมีลำดับการเกิดก่อนหลังเหมือนกันเป็นสากล โดยเบอร์ลินและเคย์ได้เสนอไว้เป็นทฤษฎีวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานไว้ดังนี้

ระยะที่ 1 ทุกภาษาจะประกอบไปด้วยคำเรียกสีขาวและสีดำ

ระยะที่ 2 ถ้าภาษาใดมีคำเรียกสีทั้งหมด 3 คำ คำเรียกที่ 3 จะเป็นสีแดง

ระยะที่ 3 ถ้าภาษาใดมีคำเรียกสีทั้งหมด 4 คำ คำเรียกที่ 4 จะเป็นสีเขียว หรือสีเหลืองอย่างใดอย่างหนึ่ง

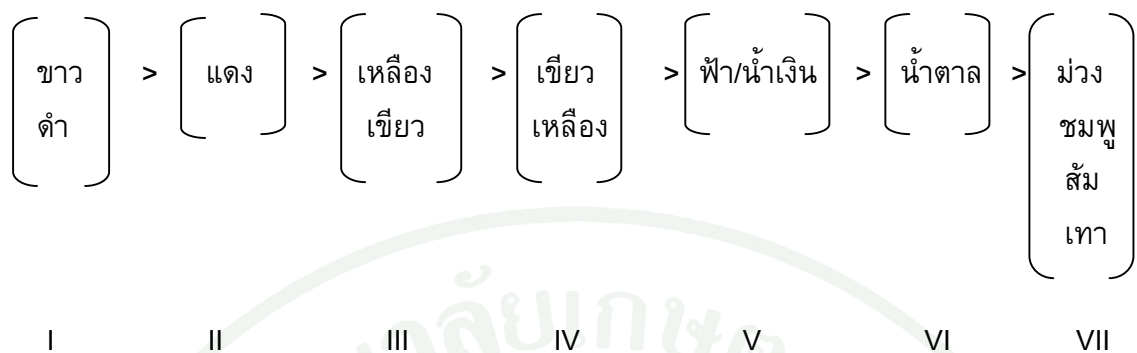
ระยะที่ 4 ถ้าภาษาใดมีคำเรียกสีทั้งหมด 5 คำ นั่นคือภาษานั้นมีทั้งสีเขียวและสีเหลือง

ระยะที่ 5 ถ้าภาษาใดมีคำเรียกสีทั้งหมด 6 คำ คำเรียกที่ 6 จะเป็นสีฟ้า/น้ำเงิน (blue)

ระยะที่ 6 ถ้าภาษาใดมีคำเรียกสีทั้งหมด 7 คำ คำเรียกที่ 7 จะเป็นสีน้ำตาล

ระยะที่ 7 ถ้าภาษาใดมีคำเรียกสีทั้งหมด 8 คำ หรือมากกว่า นั่นคือภาษานั้นจะมีสีม่วง ชมพู ส้ม เทา (Berlin and Kay, 1969: 2-4)

โดยทฤษฎีวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานของเบอร์ลินและเคย์สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานของเบอร์ลินและเคย์
ที่มา: Berlin and Kay (1969: 4)

ผลงานของเบอร์ลินและเคย์กระตุ้นให้มีการศึกษาเรื่องคำเรียกสีอย่างกว้างขวาง ซึ่งการศึกษาในแนวภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์เป็นรากฐานในงานวิจัยและเพื่อพิสูจน์ทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์ว่ามีความถูกต้องมากน้อยเพียงใด จากการศึกษาภาษาต่างๆในโลก เช่น แมร์ฟีลด์ (Marrifield, 1971 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538: 9-10) ได้ทำการทดลองในแนวเดียวกับเบอร์ลินและเคย์โดยศึกษาภาษาอินเดียนแดงในอเมริกา 8 ภาษาได้แก่ ภาษา Xochistlahuaca Amuzgo , ภาษา Comaltepec, ภาษา Palanta Chinantec , ภาษา Tepetotutla Chinantec, ภาษา Tlacoltzintepc Chinantec , ภาษา Autla Mixtec, ภาษา Chayuco Mixtec และภาษา Mixtepec mixtec สาเหตุของการศึกษาในครั้งนี้เพราะ แมร์ฟีลด์เห็นว่าการทดลองของเบอร์ลินและเคย์มีข้อจำกัดเกินไป เพราะทำการทดลองเพียง 20 ภาษาและแต่ละภาษาใช้ผู้บอกภาษาเพียง 1 คนเท่านั้น จากการศึกษาภาษาอินเดียนแดงดังกล่าว ได้คำเรียกสีพื้นฐานจำนวนต่าง ๆ กันในภาษาเหล่านี้คือ 11, 7, 6, 7, 8, 8, 8 และ 6 ตามลำดับและผลการศึกษาของแมร์ฟีลด์สนับสนุนเรื่องความก่อนหลังของประเภทสีต่างๆที่เบอร์ลินและเคย์เคยเสนอไว้

แจ๊ค เอ ฟริช ศึกษาภาษาซาโมน (Frish, 1972 อ้างใน ศตวรรษที่ เชื้อมหาวัน, 2541: 23) โดยทำการทดสอบกับภาษาโมฮ็อก (Mohawk) จากการศึกษาพบว่ามีการเรียกสีพื้นฐานทั้งหมด 11 คำ ได้แก่ ขาว ดำ แดง เหลือง เขียว น้ำเงิน น้ำตาล ม่วง ชมพู ส้มและเทา คำเรียกสีเหล่านี้อยู่ในระยะที่ 7 ของวิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานที่เบอร์ลินและเคย์ได้เคยเสนอไว้ในปี 1969 ผลการศึกษาสนับสนุนข้อสรุปของเบอร์ลินและเคย์ในเรื่องวิวัฒนาการของคำเรียกสีพื้นฐาน แต่อย่างไรก็ตาม ฟริช ได้เสนอให้มีการให้คำจำกัดความคำเรียกสีพื้นฐานใหม่ เพราะจากการ

วิเคราะห์ข้อมูลตามคำจำกัดความคำเรียกศัพท์พื้นฐานที่เบอร์ลินและเคย์ได้เคยให้ไว้พบว่ายังมีปัญหามาก เช่น คำเรียกศัพท์พื้นฐานต้องเป็นคำศัพท์เดี่ยว (monolexemic) แต่คำเรียกศัพท์ในภาษาโมฮ็อกนั้นโดยธรรมชาติแล้วมีโครงสร้างคำศัพท์แบบหลายศัพท์ (polylexemic) ถ้าใช้เกณฑ์การตัดสินตามคำจำกัดความ คำเรียกศัพท์เหล่านี้จะไม่ใช่คำเรียกศัพท์พื้นฐานเลย ทั้งที่น่าจะเป็นคำเรียกศัพท์พื้นฐานได้และยังพบอีกว่าคำเรียกศัพท์เขี้ยวเป็นคำเดียวกับคำเรียกหญา คำเรียกศัพท์น้ำเงินเป็นคำเรียกทองฟ้า คำเรียกศัพท์แดงเป็นคำเดียวกับคำเรียกเลือด คำเรียกศัพท์ส้มเป็นคำเดียวกับคำเรียกผลไม้ชนิดหนึ่งและคำเรียกสีม่วงเป็นคำเดียวกับคำเรียกนักบวชในศาสนาคริสต์ ถ้าใช้เกณฑ์ข้อมูลตามคำจำกัดความคำเรียกศัพท์พื้นฐานที่เบอร์ลินและเคย์ได้เคยให้ไว้ คำเรียกศัพท์เหล่านี้จะไม่ใช่คำเรียกศัพท์พื้นฐานทั้งที่น่าจะเป็นคำเรียกศัพท์ ดังนั้นเราจึงเสนอให้มีการจำกัดความคำเรียกศัพท์พื้นฐานใหม่

อีกหนึ่งผลงานที่ขัดแย้งกับทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์ในแง่ของการให้คำจำกัดความคำเรียกศัพท์พื้นฐานและวิวัฒนาการเกิดคำเรียกศัพท์พื้นฐาน คือ เดวิด แอล สโนว์ (Snow, 1971 อ้างใน ศตวรรษที่ เชื่อมหาวัน, 2541: 23) สโนว์ศึกษาคำเรียกศัพท์ในภาษาซาโมน โดยใช้ทฤษฎีและวิธีการแบบเดียวกับเบอร์ลินและเคย์ ผลการทดลองของสโนว์พบว่าไม่เป็นไปตามทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์ เนื่องจากคำเรียกศัพท์พื้นฐานในภาษาซาโมน มีคำเรียกศัพท์พื้นฐานทั้งหมด 6 คำ คือ ขาว ดำ แดง เขี้ยว เหลือง และเทา ซึ่งไม่เป็นไปตามเป็นไปตามทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์ เพราะมีคำเรียกศัพท์เทาในระยะที่ 5 ของวิวัฒนาการคำเรียกศัพท์พื้นฐาน ซึ่งตามทฤษฎีแล้วคำเรียกศัพท์เทาจะเกิดในระยะที่ 7 ซึ่งเป็นระยะสุดท้ายของวิวัฒนาการคำเรียกศัพท์พื้นฐาน

สโนว์เสนอให้มีการให้คำจำกัดความคำเรียกศัพท์พื้นฐานใหม่ เพราะคำเรียกศัพท์ในภาษาซาโมนล้วนเป็นคำซ้ำ (reduplication) ถ้าใช้เกณฑ์การตัดสินของเบอร์ลินและเคย์ภาษานี้ก็จะไม่มีคำเรียกศัพท์พื้นฐานเลย เพราะไม่ใช่ศัพท์เดี่ยว (monolexemic)

พอล เคย์ (Kay, 1975 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538: 12-19) ได้ทบทวนถึงทฤษฎีวิวัฒนาการเกิดคำเรียกศัพท์พื้นฐานที่เสนอไปในปี 1969 และเสนอข้อเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยเนื่องจากได้พบหลักฐานเพิ่มเติมว่า ในหลายภาษาคำเรียกศัพท์เขี้ยวมักรวมสีฟ้า/น้ำเงิน อยู่ด้วย เช่นคำว่า ao ในภาษาญี่ปุ่น คำว่า wingka ในภาษาอาากัวรูน่า (Aguaruna) yas ในภาษาเซลทาล (Tzeltal) tungu ในภาษาเอสกีโม และ wiwi ในภาษาฟุตูเนส (Futunese) เป็นต้น โดยเคย์ให้คำอธิบายการเกิดคำเรียกศัพท์เพิ่มเติมจากเมื่อปี 1969 ไว้ตามลำดับดังนี้

ระยะที่ 1 จะพบประเภทสีขาและดำ สีขาวมักรวมขาวจริงๆ สีอ่อนๆทุกชนิดและสีร้อนประเภทแดงและชมพู ส่วนสีดำมักรวมสีดำจริงๆ สีน้ำตาลเข้ม สีม่วงต่างๆและสีอื่นๆ ยกเว้นสีเขียวอ่อนและฟ้า

ระยะที่ 2 จะพบประเภทสีแดงมักรวมสีร้อนทุกประเภทซึ่งพัฒนามาจากสีขาวแทนที่จะเป็นจากดำและขาวอย่างที่กล่าวไว้ใน Berlin and Kay (1969)

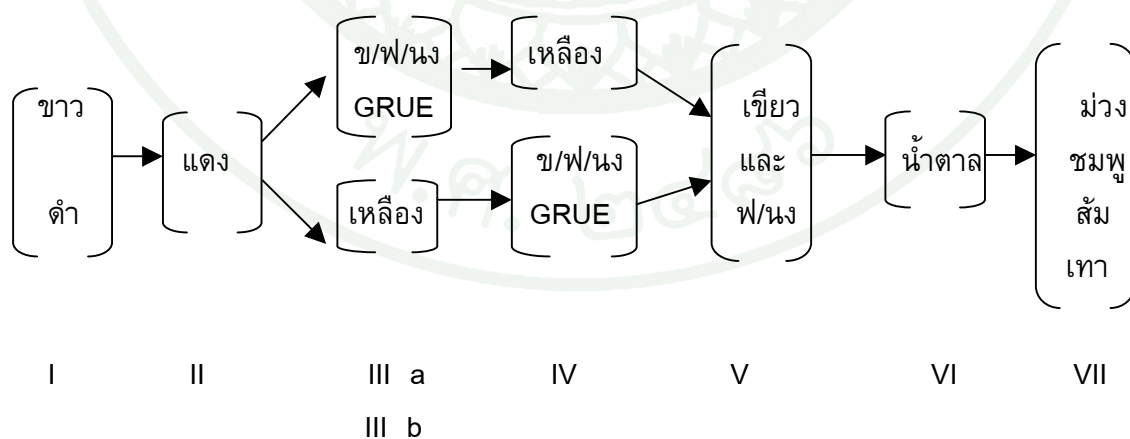
ระยะที่ 3 มีความเป็นไปได้ว่าสีเหลืองอาจเกิดขึ้นต่อจากแดง (III b) หรือสีประเภท GRUE หรือ ข/ฟ/นง (หมายถึง ทั้งเขียว ฟ้า และน้ำเงินรวมกัน) อาจเกิดขึ้น (III a)

ระยะที่ 4 เป็นการเกิดของสีเหลืองหรือ ข/ฟ/นง โดยดูจากลำดับที่ 3 ว่าเกิดสีใดก่อนหากลำดับที่ 3 เกิดสีเหลือง ลำดับที่ 4 ก็จะเป็น ข/ฟ/นง ในทางกลับกัน หากในลำดับที่ 3 เป็นการเกิดสี ข/ฟ/นง สีในลำดับที่ 4 ก็จะเป็นสีเหลือง

ระยะที่ 5 เป็นขั้นที่เขียว และฟ้า/น้ำเงิน แยกจากกันเป็นสีคนละประเภท

ระยะที่ 6 และ 7 นั้นเหมือนเดิมตามที่เคยเสนอมมาแล้วในปี 1969

โดยวิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงวิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานของ พอล เคย์
ที่มา: ดัดแปลงจาก Kay (1975: 260 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538: 13)

งานวิจัยของเบอร์ลินและเคย์ทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องคำเรียกสีมีความเข้าใจมากขึ้น และนับว่าเป็นรากฐานของการวิจัยเรื่องคำเรียกสี และยังเป็นตัวกระตุ้นให้มีการศึกษาคำเรียกสีในภาษาต่างๆอีกมากมาย เช่น Mari Uusküla (2007) ศึกษาคำเรียกสีภาษาฟินแลนด์ Gill Philip (2006) ศึกษาความหมายโดยนัยในภาษาอังกฤษและภาษาอิตาลีจากคำเรียกสีเปรียบเทียบ Vilja Oja (2007) ศึกษาคำเรียกสีในภาษาเอสโตเนียและภาษาในตระกูลเดียวกัน สาริสา อุ่หนานนท์ (2550) ศึกษาคำเรียกสีในภาษาลาว เป็นต้น

ผลงานเรื่องคำเรียกสีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาคำเรียกสีในช่วงเวลาปัจจุบัน ผู้วิจัยยังไม่พบการศึกษาคำเรียกสีในเชิงประวัติศาสตร์มากนัก ซึ่งการศึกษาคำเรียกสีในเชิงประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาถึงคำเรียกสีในสมัยโบราณ (color term in ancient time) ซึ่งเป็นการศึกษาคำเรียกสีในช่วงสมัยหนึ่งที่ผ่านมาแล้ว โดยอาจมีผู้บอกภาษาหลงเหลืออยู่ น้อยหรือไม่มีผู้บอกภาษาหลงเหลืออยู่เลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคำเรียกสีพื้นฐานและศึกษาวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสี อีกทั้งยังศึกษาในแนวเชิงประวัติคือศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของคำเรียกสีจากสมัยหนึ่งเปรียบเทียบกับอีกสมัยหนึ่งซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกสีเชิงประวัติศาสตร์ผู้วิจัยพบว่าได้มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

Schenkel (1963) ศึกษาเรื่องคำเรียกสีของภาษาอียิปต์โบราณและชาวอียิปต์โบราณ (Color terms in ancient Egyptian and Coptic) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการปรากฏของไวยากรณ์ ขอบเขตของการใช้คำเรียกสีและวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสี โดยจากการศึกษาพบว่า ภาษาอียิปต์โบราณมีคำเรียกสีพื้นฐานทั้งหมด 4 คำเรียกสี คือ kmm (BLACK), ḥč (WHITE), ṯsr (RED), wꜣč (GRUE) ซึ่งวิวัฒนาการเกิดคำเรียกสีของภาษาอียิปต์โบราณจัดอยู่ในระยะที่ 3 ตรงกับทฤษฎีที่เบอร์ลินและเคย์เคยเสนอไว้ การใช้คำของชาวอียิปต์โบราณจะมีส่วนขยายของคำเรียกสีเพื่อบอกระดับ เช่น สีแดง šršr/trošr(e)š 'deep-red' and mrš/mlš/mroš 'light-red' เพื่อบอกความเข้มหรือความอ่อน

อีกผลงานหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกสีในประวัติศาสตร์คือผลงานของ แคสสัน (Casson, 1997 อ้างใน ศุภมาส เอ่งฉ้วน, 2543: 31-33) เน้นพิจารณาวิวัฒนาการของคำเรียกสีในภาษาอังกฤษ แคสสันพบว่า ในวิวัฒนาการของคำเรียกสีพื้นฐาน (basic color terms) ในภาษาอังกฤษนั้นความหมายของคำเรียกสีค่อยๆมีการเปลี่ยนแปลงจากความหมายที่เกี่ยวกับความสว่าง (brightness) ไปเป็นความหมายที่เกี่ยวกับเนื้อหรือสีสัน (hue) ความสว่างเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างมากกับความหมายของคำเรียกสีปฐมภูมิในสมัยอังกฤษเก่าหรือสมัยแองโกลแซกซัน (Old English or Anglo Saxon period) ในช่วงสมัยอังกฤษเก่านี้เนื้อสีหรือสีสันไม่ถือเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายของคำเรียกสีเลยและไม่เป็นปัจจัยที่มีความเด่นชัดใน

การสร้างมโนทัศน์เรื่องสีของคนอังกฤษสมัยนั้น แต่เมื่อเข้าสู่อังกฤษสมัยกลาง (Middle English period) เนื้อสีหรือสีสันเริ่มเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างเด่นชัดต่อความหมายของคำเรียกสีปฐมภูมิในภาษาอังกฤษ กล่าวคือ คนอังกฤษสมัยกลางเริ่มมีการปรับปรุงการจัดประเภทสีในธรรมชาติที่เขาเห็น โดยอาศัยเนื้อสีหรือสีสันเป็นเกณฑ์หรือปัจจัยในการจัดประเภทสี สำหรับคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาอังกฤษสมัยใหม่ (Modern English period) นั้น แคลสันกล่าวว่า เป็นคำเรียกสีที่พัฒนามาจากคำเรียกสีภาษาอังกฤษสมัยกลางและสามารถดำรงอยู่ได้ในคลังคำเรียกสีของคนอังกฤษด้วยเหตุผลคือ คำเรียกสีพื้นฐานจำนวน 8 คำ ได้แก่ black, white, grey, red, green, blue, yellow และ brown สามารถพัฒนามาสู่ภาษาอังกฤษสมัยใหม่ได้เพราะมีความหมายที่เกี่ยวกับเนื้อสีหรือสีสันมากกว่าที่จะเกี่ยวกับความสว่างมาตั้งแต่ช่วงปลายของอังกฤษสมัยกลาง แต่คำเรียกสีเหล่านี้ก็ยังคงมีความหมายเกี่ยวกับความสว่างอยู่บ้าง

แคลสันยังพบว่าพัฒนาการของคำเรียกสีทุติยภูมิ (secondary color terms) ในภาษาอังกฤษซึ่งหมายถึงการผสมกันของสีพื้นฐาน 2 สีขึ้นไปนั้นเริ่มปรากฏมีพัฒนาการขึ้นในช่วงปลายสมัยกลางของอังกฤษ เนื่องจากช่วงสมัยกลางคนอังกฤษเริ่มมีการปรับปรุงระบบการจัดประเภทสี กล่าวคือจากสมัยเก่าที่มีการจัดประเภทของสีในธรรมชาติ โดยอาศัยความสว่าง (brightness) เป็นเกณฑ์ มาเป็นการใช้เนื้อสี (hue) เป็นเกณฑ์ในการแยกแยะจัดประเภทสีที่มองเห็นในสมัยกลาง และเริ่มมีการสร้างคำเรียกสีที่มีลักษณะซับซ้อนมากขึ้น เช่น แยกประเภทสีแดงจากประเภทสีเขียวหรือแยกประเภทสีเหลืองจากประเภทสีชมพู เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะสังคมอังกฤษเริ่มพัฒนาเป็นสังคมที่มีระบบโครงสร้างที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นนั่นเอง

ส่วนคำเรียกสีในภาษาไทยโบราณและเป็นลักษณะการศึกษาเชิงประวัติผู้วิจัยพบเพียงงานของ ศุภมาส เอ่งฉ้วน (2543) ซึ่งศึกษาเรื่องคำเรียกสีและมโนทัศน์เรื่องสีของคนไทยสมัยสุโขทัยและสมัยปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่าสมัยสุโขทัยและสมัยปัจจุบันมีคำเรียกสีพื้นฐาน 5 และ 12 คำตามลำดับ โดยมีวิวัฒนาการเกิดของคำเรียกสีพื้นฐานในระยะที่ 4 และ 7 ตรงกับทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์ จากการวิเคราะห์ที่ใจกลางของสีพื้นฐาน พบว่า คำเรียกสีบางคำในสมัยสุโขทัยจะมีความหมายกว้างกว่าในสมัยปัจจุบัน อย่างเช่น สีเขียว ในสมัยสุโขทัยจะรวมถึงเนื้อสีที่เป็นสีม่วงและน้ำเงินและไม่มีคำเรียกสีทั้งสองนี้ ซึ่งแตกต่างจากสมัยปัจจุบันที่มีคำเรียกสีม่วงและน้ำเงินแล้ว และทั้งสมัยสุโขทัยและสมัยปัจจุบัน ยังมีกลวิธีการสร้างคำเรียกสี 4 กลวิธีเท่ากันอีกด้วย

จากงานวิจัยทั้งสามที่ได้กล่าวมาข้างต้นไม่ว่าจะเป็นการศึกษาคำเรียกสียุคโบราณของภาษาอื่นหรือแม้แต่ในภาษาไทย ล้วนแต่เน้นความสำคัญที่การรวบรวมคำเรียกสีพื้นฐาน และ

เปรียบเทียบคำเรียกสีในสมัยโบราณกับสมัยปัจจุบันเพื่อให้เห็นวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐาน อย่างไรก็ตามยังมีผลงานวิจัยอื่นอีกมาก ที่ศึกษาคำเรียกสีภาษาต่างๆทั่วโลกโดยการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา หรือการค้นคว้าจากตำราเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในลักษณะที่แตกต่างกัน

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า มีผู้ทำการศึกษาเรื่องคำเรียกสีในเชิงประวัติศาสตร์ไม่มากนัก แต่จะเป็นการศึกษาเรื่องคำเรียกสีในช่วงปัจจุบันโดยส่วนใหญ่และเป็นการศึกษาคำเรียกสีในแต่ละประเทศของผู้วิจัยเอง ในส่วนของประเทศไทยมีภาษาถิ่นย่อยอยู่มากตามภาคต่างๆ จึงมีการศึกษาคำเรียกสีในภาษาถิ่นย่อยที่มีการใช้กันอยู่ในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยส่วนใหญ่ทำการเก็บข้อมูลจากบทความหรือการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาแล้วแต่ความเหมาะสมกับงานวิจัยนั้นๆ แต่ถึงแม้ว่าวิธีการดำเนินการวิจัยต่างกันแต่ต่างมุ่งผลที่เหมือนกันคือ เพื่อศึกษาคำเรียกสีพื้นฐาน คำเรียกสีไม่พื้นฐานและบอกกลวิธีการสร้างคำเรียกสี โดยใช้ทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์เป็นพื้นฐานในการวิจัย และยังคงศึกษารวมไปถึงทัศนคติของผู้บอกภาษาที่มีต่อสี ไม่เพียงแต่มีผลงานการศึกษาเรื่องคำเรียกสีที่อยู่ในสมัยปัจจุบันในภาษาอื่นทั่วโลก ยังมีการศึกษาคำเรียกสีในภาษาถิ่นย่อยในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

สุริยา รัตนกุล,คุณหญิง (2519) ได้ศึกษาคำเรียกสีในภาษากะเหรี่ยงสะกอ โดยเก็บข้อมูลจากชาวกะเหรี่ยงสะกอจากหลายจังหวัดทางภาคเหนือ พบว่าภาษากะเหรี่ยงสะกอมีจำนวนคำเรียกสีพื้นฐาน 6 คำ คือ สีขาวหรือสีสว่าง สีดำหรือสีมืด (รวมถึงสีน้ำเงิน น้ำตาลเข้ม เทาเข้ม และแดงเข้ม) สีแดงหลายๆเฉด สีเหลือง (รวมถึงสีส้ม น้ำตาล และเหลืองออกน้ำตาล) สี "grue" และสีม่วง มีกลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 2 ลักษณะคือ การนำคำเรียกสีพื้นฐานประสมกับคำเรียกสีพื้นฐาน และคำเรียกสีพื้นฐานประสมกับคำขยายบอกความเข้มหรือจางของเฉดสี และมีวิวัฒนาการเกิดของคำเรียกสีพื้นฐาน อยู่ในระยะที่ 4 ตามทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์ แต่ยังไม่สอดคล้องกันเนื่องจากมีสีม่วงเกิดขึ้นก่อนที่จะมีประเภทสีเขียวและน้ำเงิน

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2538) ศึกษาเรื่องคำเรียกสีและการรับรู้สีของชาวจ้วงและชาวไทย โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อวิเคราะห์ความหมายและระบบของคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาจ้วง 6 ถิ่น คือ ฉงจว๋อ เต๋อเป่า ซินเจียหยงหนิง อู่ถางหยางหนิง เกียนตงและหนานตาน และชาวไทย 4 ถิ่น คือ ไทยกรุงเทพ ไทยเหนือ ไทยอีสาน ไทย โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาจ้วงและผู้บอกภาษาไทยที่มีช่วงอายุประมาณ 30 –40 ปี ถิ่นละ 1 คน จากผลการวิจัยทำให้ได้จำนวนคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาจ้วง 6 ถิ่น คือ ฉงจว๋อ เต๋อเป่า ซินเจียหยงหนิง อู่ถางหยางหนิง เกียนตงและหนานตาน เป็น 8,

9, 7, 7, 10, 9 และ 54, 42, 43, 90, 68, 54 ตามลำดับ ส่วนจำนวนคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทย 4 ถิ่น คือ ไทยกรุงเทพ ไทยเหนือ ไทยอีสาน ไทยใต้ เป็น 12, 12, 11, 10 และ 31, 51, 41, 37 ตามลำดับ สรุปการจัดประเภทภาษาไทยทุกถิ่น จะมีคำเรียกสีและการจัดประเภทคล้ายคลึงกัน ซึ่งภาษาจ้วงจะมีประเภทสีน้อยกว่าภาษาไทย และจัดให้สีฟ้ากับน้ำเงินอยู่ในประเภทเดียวกัน ส่วนกลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานพบว่า ภาษาทั้งสองใช้กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 3 วิธีคือ 1) คำเรียกสีพื้นฐานประสมกับคำเรียกสีพื้นฐาน 2) คำเรียกสีพื้นฐานประสมกับคำอื่น 3) นำคำเรียกชื่อวัตถุดิบของบางชนิดมาเป็นคำเรียกสี อมรยังสรุปไว้ว่าใจกลางสีของแต่ละประเภทสำหรับชาวจ้วงและชาวไทยต่างกันเพียงเล็กน้อย ซึ่งสีขาวและสีเหลืองมีความมั่นคงในการรับรู้เด่นที่สุด

การศึกษาเรื่องคำเรียกสีในภาษาถิ่นที่ใช้พูดกันตามภาคต่างๆของประเทศไทย มีผู้ศึกษาในหลายลักษณะ เช่น ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ (2528) ศึกษาคำเรียกสีภาษาบาลีหรือ ผีตองเหลือง ประนุก วิชชุโรจน์ (2529) ศึกษาคำเรียกสีและการรับรู้สีของผู้พูดภาษาไทยถิ่น อุตรดิตถ์ ที่ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2534) ศึกษาคำเรียกสีในภาษาขมุที่อยู่ในอำเภอเชียงของและอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

จากผลงานการศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่จะใช้ทฤษฎีของเบอร์ลินและเคย์ในการศึกษาภาษาใดภาษาหนึ่งเพื่อทดสอบสมมติฐานของเบอร์ลินและเคย์ การตีความคำให้คำจำกัดความจะมีความแตกต่างกันออกไปบ้างในแต่ละภาษาเนื่องจากผู้วิจัยหลายท่านยังประสบปัญหาเมื่อใช้คำจำกัดความของเบอร์ลินและเคย์ จึงต้องมีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับภาษานั้นๆ ไม่เพียงแต่งานวิจัยของเบอร์ลินและเคย์ที่ทำให้พบว่าคำเรียกสีเป็นสิ่งที่ เป็นสากลและมีวิวัฒนาการการเกิดของคำเรียกสีแล้ว เบอร์ลินและเคย์ยังได้สรุปไว้ในงานวิจัยอีกว่าจำนวนคำเรียกสีนั้นขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของเทคโนโลยีและวัฒนธรรม กล่าวคือวัฒนธรรมใดที่มีความซับซ้อนหรือมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าก็จะมีคำเรียกสีมาก

คำเรียกสีกับวัฒนธรรม

การใช้ภาษาของผู้คนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความคิด ทัศนคติของผู้พูดภาษากลุ่มนั้นๆได้ Larson (1984) ได้ยกตัวอย่างวัฒนธรรมของคนในสังคมนี้ว่าให้ความสำคัญกับการจับปลา อาหาร การทำสวน พืชพันธุ์ไม้และพิธีกรรมต่างๆ ในขณะที่วัฒนธรรมของอเมริกาจะเน้นในทางการทำงาน การหาเงิน การศึกษาและการแต่งงาน เป็นต้น ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรมนี้สะท้อนออกมาให้เห็นจากจำนวนคำศัพท์ที่ใช้กันในแต่ละวัฒนธรรม คำศัพท์ที่ใช้บ่อยครั้งมักมาจากการเรียกสรรพสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว มีความใกล้ชิดกับสิ่งเหล่า

นั้น จำนวนคำศัพท์ที่ใช้จึงเป็นตัวบอกได้ว่า ผู้พูดภาษานั้นมีวิถีชีวิตแบบใด เพราะหากไม่มีสิ่งเหล่านั้นอยู่ในวัฒนธรรมก็ไม่มีคำศัพท์เกิดขึ้นมาได้ และคำศัพท์ที่ใช้บ่อยในกลุ่มคนผู้ใช้ภาษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษามีทัศนคติ ความคิด ที่เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้นอยู่เสมอ

นอกจากจำนวนคำศัพท์แล้วอีกสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อภาษาคือการใช้ความหมายเปรียบเทียบ เมื่อผู้ใช้ภาษาต้องการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งและใช้เปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อแสดงภาพลักษณ์ของสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น มักนำไปเปรียบเทียบกับสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวและง่ายต่อการเข้าใจในหมู่ผู้พูดภาษาเดียวกัน กาญจนานาคสกุล (2528) กล่าวว่า คำเรียกสีเปรียบเทียบ เกิดจากความจำเป็นในการพูดถึงสิ่งต่างๆ ตามธรรมชาติซึ่งมีสีสันทันมากมายเกินกว่าที่คำเรียกสีพื้นฐาน หรือคำเรียกสีแท้จริงในภาษาจะมีใช้พอ ทำให้เกิดคำเรียกสีเปรียบเทียบขึ้น โดยการเรียกชื่อด้วยสิ่งของ วัตถุ ดอกไม้ ฯลฯ ที่มีสีนั้นเป็นสีต้นแบบและจะต้องมีคำว่า “สี” นำหน้าเสมอ คำเรียกสีเปรียบเทียบจึงเป็นคำที่จะแสดงถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ประสพการณ์ ฯลฯ ของเจ้าของภาษาได้เป็นอย่างดี เพราะสิ่งที่จะนำมาเปรียบเทียบได้นั้นจะต้องเป็นสิ่งที่เจ้าของภาษารู้จักกันดี

ไม่เพียงแต่คำศัพท์เท่านั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม สีหรือคำเรียกสีก็เป็นตัวบอกความเป็นไปในวัฒนธรรมได้เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ภาพลักษณ์ของแต่ละสีจะถูกกำหนดให้เป็นสากล แต่ในแต่ละประเทศ ความรู้สึกของแต่ละสีที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรม ก็ทำให้เกิดการจำแนกเจตคติต่างกันได้ ซึ่งแต่ละภาษาล้วนมีคำศัพท์เกี่ยวกับสีที่ไม่สามารถอธิบายเป็นภาษาอื่นได้ เหมือนกับคำว่า สีบานเย็น ของไทยนั่นเอง

พรทิพย์ ไชยรัตน์ (2544) กล่าวว่า คำเรียกสี เป็นคำที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมและลักษณะนิสัยของคนไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดีชัดเจน สิ่งที่เด่นที่สุดคือ คนไทยมีความละเอียดอ่อน ช่างสังเกต ในการจำแนกสิ่งที่เป็นธรรมชาติ และสามารถเลือกคำขึ้นมาใช้เรียกเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้สร้างสรรค์ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดได้อย่างดีเยี่ยม โดยนำไปใช้ในการเปรียบเทียบ แสดงความรู้สึกนึกคิด เป็นที่ยอมรับใช้กันในสังคม คำเรียกสีจึงเป็นอีกกลุ่มคำหนึ่งที่นำศึกษาลักษณะของคำ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพราะคำเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางภาษา และลักษณะของคนไทยได้เป็นอย่างดี

ผลงานที่พิสูจน์ให้เห็นว่าวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อสี คือ ผลงานของศตวรรษที่ เชื้อมหวาน (2541) ศึกษาเรื่องคำเรียกสีและการรับรู้สีของผู้พูดภาษาไทย ลัวะ ม้งและกะเหรี่ยงในพื้นที่จังหวัดเชียงรายและพะเยา โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อวิเคราะห์คำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐาน วิเคราะห์การรับรู้สีและศึกษาทัศนคติที่มีต่อสีของผู้พูดภาษาไทย-ลัวะ ม้งและ

กะเหรี่ยง ผลการวิจัยในด้านทัศนคติที่มีต่อสีพบว่าทั้ง 4 ภาษามีทัศนคติคล้ายกัน คือ มีทัศนคติในด้านบวกต่อสีสดและสีเข้มแต่มีทัศนคติลบต่อสีตุ่นและสีอ่อน ซึ่งผู้บอกภาษาให้เหตุผลว่าสีสดและสีเข้มเมื่อนำไปทอผ้าจะมีความสวยสดงดงาม นอกจากนั้นแล้วศตวรรษที่ยังให้ข้อสังเกตว่าการที่ชาวม้งเขี้ยวมีทัศนคติด้านบวกต่อสีชมพูและสีแดง อาจเนื่องมาจากเป็นสีของดอกไม้ที่ชาวม้งนิยมปลูกและสับฝืนและจากการที่ม้งย้ายมาจากทางใต้ของจีน จึงได้รับอิทธิพลจากชาวจีนในการที่ถือว่าสีชมพูเข้มและสีแดงเป็นสีมงคล ทำให้ชาวม้งมีทัศนคติด้านบวกกับสีชมพูและสีแดง และการที่มีทัศนคติในด้านลบกับสีตุ่นและสีอ่อน เนื่องจากเห็นว่าเป็นสีที่ดูหม่นหมองและสกปรกง่าย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เป็นพวกเขาเข้ากินค่าจึงไม่มีเวลาทำความสะอาดเสื้อผ้ามากนัก จึงไม่นิยมสีอ่อน

ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (2535) ได้ศึกษาเรื่องคำเรียกสีในภาษาเย้า (เมี่ยน) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐาน กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานและศึกษาทัศนคติที่มีต่อสีของผู้พูดภาษาเย้า ผลการรับรู้สีและทัศนคติที่มีต่อสีพบว่าผู้พูดภาษาไทลื้อ ลัวะ ม้งและกะเหรี่ยง มีการรับรู้ใจกลางของสีทุกประเภทที่คล้ายคลึงกันและรับรู้ขอบเขตประเภทของสีเขี้ยวได้มากที่สุด ในเรื่องของทัศนคติผู้พูดทั้ง 4 ภาษามีทัศนคติในด้านบวกต่อสีสดและสีเข้ม และมีทัศนคติลบต่อสีตุ่นและสีอ่อน

บทความของ ธนานันท์ ตรงดี (2541) ที่ทำการศึกษารื่องคำเรียกสีของเงาะป่า (ซาไก) มีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์การจำแนกประเภทสีว่ามีความเกี่ยวข้องกับลักษณะสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของพวกเขา ผลการวิจัยพบว่าการสร้างคำเรียกสีในภาษาซาไกมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับวัฒนธรรมการดำรงชีวิตและการรับรู้ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่แวดล้อมอยู่ หลักฐานที่เป็นตัวสนับสนุนข้อสรุปดังกล่าวคือ ข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณาที่กล่าวถึงลักษณะวิถีชีวิตอันเรียบง่ายและการให้ความสำคัญกับสีแดงเป็นพิเศษในวัฒนธรรม

ผลงานที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างมาทั้งหมดนั้น เป็นการศึกษาวัฒนธรรม ความคิด ทัศนคติของผู้บอกภาษาผ่านคำเรียกสี เป็นการแสดงให้เห็นว่าคำเรียกสีที่ปรากฏในภาษานั้นมีอิทธิพลมาจากวัฒนธรรม การดำรงชีวิต และงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาภาษาผ่านบทประพันธ์ ซึ่งถึงแม้ว่าผู้เขียนจะถ่ายทอดออกมาจากความคิดและประสบการณ์ของตนเองก็ตาม แต่ย่อมได้รับอิทธิพลมาจากสังคมและวัฒนธรรมในขณะนั้นที่ตนอยู่ร่วมและสะท้อนออกมาในงานเขียนด้วย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาคำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยา ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย คือ การคัดเลือกข้อมูล การเก็บข้อมูลและการจัดระเบียบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

การคัดเลือกข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองรวมทั้งบทละครที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาและยังคงเหลือตกทอดจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแบ่งยุคสมัยวรรณกรรมของกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ซึ่งได้มีการชำระวรรณกรรมเรียบร้อยแล้วแบ่งเป็นวรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง และอยุธยาตอนปลายประกอบไปด้วยวรรณกรรม 36 เรื่อง โดยวรรณกรรมที่ไม่ได้มีการระบุปีพุทธศักราชที่แต่งอย่างแน่ชัด ระบุไว้เพียงว่าแต่งสมัยพระมหากษัตริย์องค์ใด ผู้วิจัยจะกำหนดช่วงปีพุทธศักราชของวรรณกรรมตามสมัยของพระมหากษัตริย์แทน

ดังนั้นวรรณกรรมในสมัยอยุธยาทั้งหมดที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล จะแบ่งเป็นวรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้นจำนวน 5 เรื่อง สมัยอยุธยาตอนกลางจำนวน 16 เรื่อง และสมัยอยุธยาตอนปลาย 15 เรื่อง รวมวรรณกรรมที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคำเรียกสีทั้งหมด 36 เรื่องดังมีรายชื่อต่อไปนี้

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น

จำนวน 5 เรื่อง

1. ลิลิตโองการแช่งน้ำ (พ.ศ.1893 - 1932)
2. ลิลิตพระลอ (พ.ศ.1991- 2026)
3. มหาชาติคำหลวง (พ.ศ.2025)

ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลเรื่องมหาชาติคำหลวงเฉพาะกัณฑ์ทศพลและกัณฑ์มัทรีเท่านั้น เนื่องจากเรื่องมหาชาติคำหลวงที่แต่งครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ฉบับเสียหาย

หลายกัณฑ์ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพทรงบันทึกริบายไว้ในหนังสือ “บันทึกสมาคมวรรณคดี” พิมพ์เมื่อ พ.ศ.2475 ว่า หนังสือมหาชาติคำหลวงสำนวนเดิม ๕ ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สูญหายเสียแล้วหลายกัณฑ์ ฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ เชื่อได้ว่าเป็นสำนวนเดิมแต่กัณฑ์ทศพร ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้พบกัณฑ์มัทรีซึ่งเชื่อได้ว่าเป็นฉบับสมัยอยุธยา (กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ,2529)

4. ลิลิตยวนพ่าย (พ.ศ.2034 – 2072)
5. กภาพย์มหาชาติ (พ.ศ.2145 – 2170)

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนกลาง

จำนวน 16 เรื่อง

1. โคลงนิราศทริภุชชัย (พ.ศ.2180)
2. โคลงนิราศนครสวรรค์ (พ.ศ.2201)
3. คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างครั้งกรุงเก่า (พ.ศ.2203)
4. พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ (พ.ศ.2223)
5. คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ.2200 – 2230)
6. โคลงกาษิตพระราชนิพนธ์ (พ.ศ.2199 – 2231)
7. เสือโคคำฉันท์ (พ.ศ.2199 – 2231)
8. สมุทราโฆษคำฉันท์ มีผู้แต่งถึง 3 ท่าน คือพระมหาราชครู สมเด็จพระนารายณ์มหาราชและ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ผู้วิจัยคัดเฉพาะตอนที่กวีในสมัยอยุธยาแต่งเท่านั้นคือ ตอนที่พระมหาราชครูและสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นผู้แต่ง (พ.ศ.2199 –พ.ศ. 2231)
9. จินตามณี (พ.ศ.2199 – 2231)
10. โคลงอักษรสามหมู่ (พ.ศ.2199 - 2231)
11. กภาพย์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ (พ.ศ.2199 - 2231)
12. โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.2199 - 2231)
13. ราชพิลาปคำฉันท์ (พ.ศ.2199 - 2231)
14. โคลงทวาทศมาส (พ.ศ.2199 - 2231)
15. อนิรุทธคำฉันท์ (พ.ศ.2199 - 2231)
16. โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ (พ.ศ.2235)

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย

จำนวน 15 เรื่อง

1. โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย (พ.ศ.2252 - 2275)
2. โคลงชะลอพระพุทไธยาสน์ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.2252 - 2275)
3. พระมาลัยคำหลวง (พ.ศ.2280)
4. นันทโศภนทศสูตรคำหลวง (พ.ศ.2280)
5. เพลงยาวพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ (พ.ศ.2248 - 2289)
6. กภาพย์เห่เรือ (พ.ศ.2275 - 2289)
7. กภาพย์ห่อโคลงนิราศประพาสธารทองแดง (พ.ศ.2275 - 2289)
8. กภาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก (พ.ศ.2275 - 2289)
9. จินตามณี ฉบับพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.2275 - 2301)
10. ศิริวิบุลกิตติ์ (พ.ศ.2275 - 2301)
11. คำฉันท์คชกรรมประยูร (พ.ศ.2291)
12. บุกนโณวาทคำฉันท์ (พ.ศ. 2294 - 2301)
13. โคลงนิราศพระพุทบาท พระมหานาค (พ.ศ.2294 - 2301)
14. บทละครเรื่องสังข์ทอง เป็นละครครั้งกรุงเก่าซึ่งแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ไม่ปรากฏนามผู้แต่งและปีที่แต่ง
15. บทละครเรื่องนางมโนราห์ เป็นละครครั้งกรุงเก่าซึ่งแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ไม่ปรากฏนามผู้แต่งและปีที่แต่ง

การเก็บข้อมูลและการจัดระเบียบข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารทั้งหมดที่ได้รวบรวมไว้ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยอ่านเอกสารทุกหน้าและทุกเล่ม ซึ่งคำที่จัดว่าเป็นคำเรียกสั้นนั้นผู้วิจัยเก็บคำที่รู้จากประสบการณ์ว่าเป็นคำเรียกสั้นและดูจากบริบทแวดล้อมของคำนั้นๆ ว่าสามารถจัดเป็นคำเรียกสั้นได้หรือไม่ เช่น มีคำว่า “สี” ประกอบอยู่ หรืออาจไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” แต่มีการเปรียบเทียบกับคำอื่นๆ เช่น ดอกเหลืองเพียงทองสุก ขาวดังสังข์ศรีใสสะอาด ซึ่งสิ่งที่ใช้เปรียบเหล่านั้นเป็นตัวบ่งบอกการรับรู้สี หรือมีบริบทที่เกี่ยวกับการมองเห็น โดยเก็บและรวบรวมคำเรียกสั้นที่ละเรื่องเรียงจากสมัยอยุธยาตอนต้น ตอนกลางและตอนปลาย หลังจากที่ได้คำเรียกสั้นทั้งหมดแล้วนั้น ผู้วิจัยนำมาแยกออกเป็นคำเรียกสั้นพื้นฐาน และคำเรียกสั้นไม่พื้นฐาน โดยจัด

เรียงข้อมูลคำเรียกศัพท์พื้นฐานที่พบ ลงในตาราง โดยเรียงตามลำดับเวลาที่เกิดวรรณกรรม โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ว่าคำเรียกศัพท์ใดเป็นคำเรียกศัพท์พื้นฐานนั้นจะกล่าวไว้ในหัวข้อถัดไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกศัพท์พื้นฐาน

ผู้วิจัยศึกษาคำเรียกศัพท์พื้นฐานใน 2 ประเด็นคือ วิวัฒนาการคำเรียกศัพท์พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาและการปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกศัพท์พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

1.1 วิวัฒนาการคำเรียกศัพท์พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลคำเรียกศัพท์เพื่อวิเคราะห์ว่า ในภาษาไทยสมัยอยุธยามีคำเรียกศัพท์พื้นฐานทั้งหมดกี่ อะไบบ้าง รวมทั้งศึกษาวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกศัพท์สมัยอยุธยา โดยใช้เกณฑ์ตามที่เบอร์ลินและเคย์ได้เคยเสนอในปี 1969 ยกเว้นเกณฑ์ข้อที่ 4 ที่ว่า คำเรียกศัพท์นั้นต้องมีความหมายโดดเด่นและมั่นคง และมีการใช้อย่างสม่ำเสมอโดยผู้บอกภาษา เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเก็บข้อมูลคำเรียกศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาซึ่งไม่มีผู้บอกภาษาหลงเหลืออยู่แล้ว ผู้วิจัยจึงมีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูล คือต้องรวบรวมจากวรรณกรรมสมัยอยุธยาที่เหลือตกทอดมาถึงปัจจุบันเท่านั้น ซึ่งหากเทียบกับจำนวนผู้บอกภาษาที่มีชีวิตอยู่ในสมัยอยุธยากับจำนวนเอกสารที่ตกทอดมานั้นนับว่ามีจำนวนต่างกันมาก คำเรียกศัพท์พื้นฐานที่ผู้วิจัยพบจากเอกสาร จึงไม่อาจตัดสินได้ว่ามีความโดดเด่นและมีการใช้อย่างสม่ำเสมอโดยผู้บอกสมัยอยุธยาหรือไม่ จึงไม่นำเกณฑ์ข้อที่ 4 ของเบอร์ลินและเคย์ที่เคยเสนอไว้มาใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ โดยคำเรียกศัพท์จัดว่าเป็นคำเรียกศัพท์พื้นฐานในงานวิจัยชิ้นนี้ต้องมีคุณสมบัติครบทั้ง 7 ประการ ดังนี้

1. เป็นคำที่ประกอบด้วย 1 หน่วยคำ หรือศัพท์เดี่ยว (monomorphemic) กล่าวคือเป็นคำซึ่งความหมายของคำทั้งหมดไม่สามารถทำนายได้จากส่วนหนึ่งส่วนใดของคำนั้น หรืออีกนัยหนึ่งเป็นคำซึ่งไม่มีส่วนประกอบเป็นส่วนขยายที่อาจเอาออกได้ (optional) โดยไม่ทำให้ความหมายแกนเปลี่ยนไป เช่น คำว่า เหลือ ในภาษาไทยถือเป็นคำเรียกศัพท์พื้นฐาน แต่ เหลืออ่อน ไม่จัดเป็นคำเรียกศัพท์พื้นฐาน เพราะ อ่อน เป็นคำขยายที่อาจเอาออกได้โดยความหมายของ “เหลือ” ไม่เปลี่ยนไป คำว่า น้ำเงิน ถือเป็นคำเรียกศัพท์พื้นฐาน แต่ น้ำเงินเข้ม ไม่ใช่เพราะ เข้ม เป็นคำขยายที่ผนวกเข้ามาทำให้กลายเป็นคำเรียกศัพท์ย่อยประเภทหนึ่ง

2. ไม่เป็นคำที่อาจจัดประเภทอยู่ภายใต้ศัพท์พื้นฐานใดๆได้ เช่น คำว่า สีทองอ่อน หรือ สีเขียวทองอ่อน ไม่จัดว่าเป็นคำเรียกสีพื้นฐานเพราะจัดประเภทให้อยู่ภายใต้ “สีเขียว” ได้ คำว่า สีทอง ก็สามารถจัดให้อยู่ภายใต้ “สีเหลือง” ได้

3. การใช้ต้องไม่จำกัดในวงแคบ หมายถึง ต้องไม่เจาะจงใช้เรียกกับของบางอย่างเท่านั้น เช่น คำว่า blond ใช้กับสีผม หรือ เฟอ์นิเจอร์เท่านั้น

4. ถ้าสงสัยว่าคำนั้นเป็นคำเรียกสีพื้นฐานหรือไม่ ให้สังเกตที่ปรากฏการณ์ทางไวยากรณ์ ถ้าเหมือนกับคำเรียกสีพื้นฐานอื่น ก็ให้ถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐานได้

5. หากคำนั้นเป็นคำเรียกสีที่เป็นชื่อเดียวกับชื่อวัตถุ เช่น สีรุ้ง สีสังข์ เป็นต้น คำเหล่านี้ไม่น่าจะเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน แต่เกณฑ์นี้ไม่รวมถึงคำว่า orange ในภาษาอังกฤษ หากมีข้อสงสัยสามารถดูได้จากหลักเกณฑ์ที่อยู่ในข้อ 1- 4 ข้างต้น

6. คำยืมใหม่ๆไม่น่าจะถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน

7. ถ้าคำเรียกสีนั้นมีความซับซ้อนทางโครงสร้าง เช่น ขาวเหลือง ดำแดง ไม่ถือว่าเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน (Berlin and Kay, 1969 : 5-7)

1.2 การวิเคราะห์การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน

ผู้วิจัยวิเคราะห์การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานสมัยอยุธยาว่าปรากฏในโครงสร้างแบบใด เช่น ปรากฏอยู่ในบริบทที่มีความเปรียบ หรือปรากฏลำพังไม่มีความเปรียบ โดยอาจมีหรือไม่มี คำว่า “สี” ปรากฏร่วม

2. การวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกสีไม่พื้นฐาน

ผู้วิจัยวิเคราะห์คำเรียกสีไม่พื้นฐานใน 2 ประเด็นคือ การวิเคราะห์การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานและกลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานสมัยอยุธยา โดยเกณฑ์ที่จัดว่าคำเรียกสีใดเป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานในงานวิจัยชิ้นนี้ ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นคำที่ไม่มีความโดดเด่นและมั่นคงกล่าวคือไม่มีการใช้อย่างสม่ำเสมอในผู้บอกภาษา แต่เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา จึงไม่นำเกณฑ์ข้อนี้มาใช้ในการตัดสินคำเรียกสีไม่พื้นฐาน

2. คำเรียกสีนั้นอาจจัดอยู่ภายใต้ประเภทคำเรียกสีพื้นฐานอื่นได้ เช่น สีทอง สามารถจัดอยู่ภายใต้สีเหลืองได้ สีทองจึงถือเป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐาน สีดำตะกั่ว สามารถให้จัดให้อยู่ภายใต้สีดำได้ หรืออย่างเช่น แดงอมส้ม ก็อาจจัดให้อยู่ภายใต้ประเภทสีแดงหรือส้มได้เช่นเดียวกัน

3. เป็นการขยายความหมายของคำเรียกสีพื้นฐาน เช่น การขยายคำเรียกสีพื้นฐานโดยการบอกความมืดหรือความสว่างของสี (lightness) เช่น ขาวพราย เหลืองอร่าม เขียวชอุ่ม การขยายคำเรียกสีพื้นฐานโดยการบอกความเข้มของสี (saturation) เช่น ม่วงอ่อน น้ำเงินเข้ม หรือเป็นการขยายความหมายที่เกี่ยวกับเนื้อสีหรือสีสัน (hue) ซึ่งอาจปรากฏในลักษณะของการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐานโดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อมเช่น ขาวเขียว ดำแดง ขาวอมชมพู ดำแกมเหลือง การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีไม่พื้นฐานโดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อม เช่น เหลืองส้มอ่อน น้ำเงินเขียวสด หรือเป็นการขยายความหมายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยสิ่งของเฉพาะโดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อม เช่น แดงทับทิม เหลืองขมิ้น ฟ้าน้ำทะเล ขาวปนเพชร หรืออาจไม่ใช่เป็นการขยายความหมายของคำเรียกสีพื้นฐานแต่เป็นการนำสิ่งของเฉพาะมาใช้เป็นคำเรียกสี และจะต้องปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” เท่านั้นจึงจัดให้เป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานได้ เช่น สีหมากสุก สีบัวโรย สีสังข์ เป็นต้น

ในกรณีที่การขยายคำเรียกสีพื้นฐานเป็นการบอกลักษณะความสวยหรือเป็นการขยายโดยการบอกจำนวน คำเหล่านี้ไม่จัดเป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐาน เนื่องจากคำขยายไม่ได้เป็นการบอกความสว่างของสี (lightness) ความเข้มของสี (saturation) หรือ เนื้อสี (hue) เช่น “เหลืองอุบาทว์” ในที่นี้ก็ยังคงหมายถึงสีเหลืองแต่เพิ่มการขยายที่เป็นการบอกลักษณะของสีเหลืองว่าไม่สวยงาม “ขาวโสภา” หมายถึงสีขาวสวยงาม “แดงดาด” มีความหมายถึงมีสีแดงอยู่มากมาย เกือบกลาดหรือมีทั่วไป เป็นต้น คำเหล่านี้ผู้วิจัยจึงจัดให้เป็นคำเรียกสีพื้นฐานได้

2.1 การวิเคราะห์การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐาน

ผู้วิจัยวิเคราะห์การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานฐานสมัยอยุธยาว่าปรากฏในโครงสร้างแบบใด แต่ละช่วงสมัยของอยุธยาปรากฏในลักษณะเดียวกันหรือไม่ เช่น ปรากฏอยู่ใน

บริบทที่มีความเปรียบ หรือปรากฏลำพังแบบไม่มีความเปรียบ โดยอาจมีหรือไม่มี คำว่า “สี” ปรากฏร่วม

2.2 กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานสมัยอยุธยา

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่ากลวิธีที่ใช้ในการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานมีกี่กลวิธี และมีวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในลักษณะใด เช่น การประสมคำเรียกสีพื้นฐานกับคำเรียกสีพื้นฐาน การใช้สิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี การขยายคำเรียกสีพื้นฐาน เป็นต้น

3. การศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสี

การศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยสมัยอยุธยาผ่านคำเรียกสีนั้น ผู้วิจัยศึกษาถึงคำที่นำมาเปรียบกับคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานของแต่ละสมัย ว่ามีความเกี่ยวข้องกับเรื่องใด เมื่อกล่าวถึงสีสีหนึ่งนั้นนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งใดมากที่สุด เพื่อศึกษาถึงภาพสะท้อนของผู้คนในสมัยอยุธยา ว่าให้ความสำคัญกับเรื่องใดมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรมทั้งหมด 36 เล่มที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยพบคำเรียกสีจากรวรรณกรรม 28 เล่ม ส่วนวรรณกรรมอีก 8 เล่ม ผู้วิจัยไม่พบคำเรียกสีเลย โดยผู้วิจัยแยกวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์แบ่งเป็น 3 หัวข้อใหญ่ คือ คำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา คำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา และศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสี โดยมีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

การวิเคราะห์คำเรียกสีพื้นฐานสมัยอยุธยาผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ในเรื่องของ วิวัฒนาการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา และการปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

1. วิวัฒนาการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรม โดยแบ่งวรรณกรรมสมัยอยุธยาออกเป็น 3 ช่วง ตามที่กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ได้แบ่งไว้ได้แก่ วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น สมัยอยุธยาตอนกลาง และสมัยอยุธยาตอนปลาย เมื่อได้ข้อมูลคำเรียกสีทั้งหมดผู้วิจัยใช้เกณฑ์ตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 3.1 เพื่อวิเคราะห์ว่าคำใดถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน และจัดเรียงข้อมูลคำเรียกสีพื้นฐานที่พบ ลงในตาราง โดยเรียงตามลำดับเวลาของวรรณกรรมที่เกิดก่อนไปจนถึงวรรณกรรมที่เกิดในลำดับท้ายสุด การเรียงตามลำดับเวลาที่เกิดวรรณกรรม เนื่องจากหากพบคำเรียกสีพื้นฐานเพิ่มขึ้นจากสมัยสุโขทัย จะทำให้เห็นวิวัฒนาการของคำเรียกสีพื้นฐานได้อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถแสดงความถี่คำเรียกสีพื้นฐานที่พบในวรรณกรรมแต่ละเรื่องดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงความถี่ที่พบคำเรียกสีพื้นฐานในวรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น

เรื่อง	ความถี่คำเรียกสีพื้นฐานที่พบสมัยอยุธยาตอนต้น (จำนวนครั้ง)						
	ขาว	ดำ	แดง	เหลือง	เขียว	ชมพู	ส้ม
1. ลิลิตโองการแข่งน้ำ (พ.ศ.1893-1932)		2	-	-	-	-	-
2. ลิลิตพระลอ (พ.ศ.1991-2026)	2	-	3	3	1	1	-
3. มหาชาติคำหลวง (พ.ศ.2025)	-	1	-	1	-	-	-
4. ลิลิตยวนพ่าย (พ.ศ.2034-2072)	ไม่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน						
5. กาพย์มหาชาติ (พ.ศ.2145-2170)	4	4	5	-	2	-	1
ความถี่รวม(30)	6	7	8	4	3	1	1

จากตารางแสดงความถี่ของคำเรียกสีพื้นฐานสมัยอยุธยาตอนต้น ผู้วิจัยพบความถี่คำเรียกสีพื้นฐานทั้งหมดจำนวน 30 ครั้ง ผู้วิจัยพบคำเรียกสีดำ ในวรรณกรรมเรื่องลิลิตโองการแข่งน้ำ ซึ่งถือเป็นวรรณกรรมที่เก่าแก่ที่สุดในสมัยอยุธยา แต่งขึ้นระหว่างปีพ.ศ.1893-พ.ศ.1932 ในบริบทว่า “คนจำเริญรายผี ชรหมื่นดำ ช่วยดู ชรหมื่นดำทำรูปคลืน เปนเปลว” ชลดดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2541) อธิบายว่า ชรหมื่น มีความหมายว่าทะเลหรือทะเลมีลักษณะดำมืดและสูงใหญ่ ส่วนผีชรหมื่นดำ หมายถึงผีที่มีรูปร่างสูงใหญ่และดำมืด คำว่า “ดำ” ในที่นี้ ถึงแม้จะไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” แต่ผู้วิจัยจัดให้เป็นคำเรียกสีได้

เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลวรรณกรรมเรื่องลิลิตพระลอ ซึ่งนับว่าเป็นวรรณกรรมที่มีลำดับเวลาเกิดต่อจากเรื่องลิลิตโองการแข่งน้ำ ลิลิตพระลอแต่งขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 1991- พ.ศ.2026 ผู้วิจัยพบคำเรียกสีพื้นฐานเพิ่มขึ้น คือ คำเรียกสีขาว แดง เหลือง เขียว และชมพู ซึ่งผลการศึกษาของ ศุภมาส เอ่งฉ้วน (2543) ยังไม่พบคำเรียกสีชมพูปรากฏในสมัยสุโขทัย คำเรียกสีชมพูจึงถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐานที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา ผู้วิจัยพบคำเรียกสีชมพูในบริบทว่า

“เล็บมือนางนี้ตั้ง	เล็บนาง เรียมนา
ชมมานาง	หวังต่าง มาน้อง
ชมพูสไบบาง	นุชคลี่ ลงถา
งามปานนี้ไม้ปล้อง	แปลกปล้องคล้องสี”

(ลิลิตพระลอ, 2511: 62)

บทประพันธ์ดังกล่าวเป็นการเปรียบเทียบเล็บมือนางว่าเสมือนเล็บของหญิงสาว ชมดอกเล็บมือนางเปรียบเหมือนได้เห็นม่านของน้อง สีชมพูของดอกไม้บาน สวยงามไปทั้งป่าดูแปลกตา ซึ่งในสมัยอยุธยาตอนต้นผู้วิจัยพบการปรากฏความถี่คำเรียกสีชมพูจำนวน 1 ครั้ง และผู้วิจัยพบคำเรียกสีแสดงจากรรณกรรมเรื่องกาพย์มหาชาติ แต่งขึ้นระหว่างปีพ.ศ. 2145 - พ.ศ. 2170 คำเรียกสี “เสด” ซึ่งหมายถึง “สีส้ม” ในปัจจุบัน ถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐานที่เพิ่งเริ่มปรากฏในสมัยอยุธยาเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยพบคำเรียกสีแสดงในบริบทว่า

“กระเหว่าวิเวกร้องระวังไพโร อันมีเสียงใสสำเนียงเสนาะ ได้ทรงฟังก็จะไพเราะวังเวง จะเพลิดเพลินตั้งฟังเพลงพิลาปสวรรคต ผุ่งสกุณีสีสันเป็นเสดแสง เป็นสีชาวขาบแดงดำ ยะยับ”

(กาพย์มหาชาติ, 2507: 23)

บริบทดังกล่าวข้างต้นบรรยายถึงนกกระเหว่าที่ส่งเสียงร้อง ได้ฟังแล้วรู้สึกว่าเป็นเพราะเหมือนฟังเพลงจากสวรรคต ผุ่งนกมีสีเสดสีชาวขาบแดงดำระยับระยับ ซึ่งในสมัยอยุธยาตอนต้นผู้วิจัยพบการปรากฏความถี่คำเรียกสีส้มจำนวน 1 ครั้ง เช่นเดียวกับคำเรียกสีชมพู

จากการเก็บข้อมูลทั้งหมดในสมัยอยุธยาตอนต้นจำนวน 5 เรื่อง ผู้วิจัยพบคำเรียกสีพื้นฐานจากรรณกรรม 4 เรื่องคือ ลิลิตโองการแช่งน้ำ ลิลิตพระลอ มหาชาติคำหลวงและกาพย์มหาชาติ ส่วนวรรณกรรมเรื่องลิลิตยวนพ่ายไม่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน พบเพียงคำเรียกสีไม่พื้นฐานซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายไว้ในหัวข้อคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา ผู้วิจัยจึงสรุปว่า คำเรียกสีพื้นฐานในสมัยอยุธยาตอนต้นมีความถี่ปรากฏจำนวน 30 ครั้ง เป็นคำเรียกสีพื้นฐาน 7 คำเรียกสีได้แก่ ดำ ขาว แดง เหลือง เขียว ชมพูและส้ม

ตารางที่ 2 ตารางแสดงความถี่ที่พบคำเรียกสีพื้นฐานในวรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนกลาง

เรื่อง	ความถี่คำเรียกสีพื้นฐานที่พบสมัยอยุธยาตอนกลาง (จำนวนครั้ง)				
	ขาว	ดำ	แดง	เหลือง	เขียว
1. โคลงนิราศหริภุญชัย (พ.ศ.2180)	1	1	1	1	1
2. โคลงนิราศนครสวรรค์ (พ.ศ.2201)			ไม่ปรากฏคำเรียกสี		
3. คำฉันท์กล่อมช้าง (พ.ศ.2203)			ไม่ปรากฏคำเรียกสี		
4. พระราชพงศาวดารกรุงเก่า (พ.ศ.2223)	1	-	-	-	-
5. คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้า ปราสาททอง (พ.ศ.2200-2230)	1	-	-	2	-
6. โคลงภษิตพระราชนิพนธ์ (พ.ศ.2199-2231)			ไม่ปรากฏคำเรียกสี		
7. เสือโคคำฉันท์ (พ.ศ.2199-2231)	-	-	1	-	-
8. สมุทรโฆษคำฉันท์ (พ.ศ.2199-2231)	1	1	2	-	1
9. จินตามณี (พระมหาราชครู) (พ.ศ.2199-2231)	1	-	-	-	-
10. โคลงอักษรสามหมู่ (พ.ศ.2199-2231)	-	1	-	-	1
11. กาพย์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ (พ.ศ.2199-2231)	-	-	1	-	-
12. โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ นารายณ์	-	-	1	-	-
13. ราชราพิลาปคำฉันท์ (พ.ศ.2199-2231)			ไม่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

เรื่อง	ความถี่คำเรียกสีพื้นฐานที่พบสมัยอยุธยาตอนกลาง (จำนวนครั้ง)				
	ขาว	ดำ	แดง	เหลือง	เขียว
14. โคลงทวาทศมาส (พ.ศ.2199-2231)	-	-	-	1	2
15. อนิรุทธคำฉันท์ (พ.ศ.2199-2231)	4	1	1	2	1
16. กำสรวลศรีปราชญ์ (พ.ศ.2235)	-	1	1	-	2
ความถี่รวม(36)	9	5	8	6	8

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนกลาง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากวรรณกรรม 16 เรื่อง พบความถี่คำเรียกสีพื้นฐานทั้งหมดจำนวน 36 ครั้ง จากวรรณกรรม 12 เรื่อง วรรณกรรมอีก 4 เรื่อง คือ นิราศนครสวรรค์ คำฉันท์กล่อมช้างครั้งกรุงเก่า และโคลงภษิตพระราชนิพนธ์ ผู้วิจัยไม่พบคำเรียกสีเลย ส่วนวรรณกรรมเรื่องราชาพิลาปคำฉันท์ ผู้วิจัยพบเพียงการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐาน

จากการข้อมูลสมัยอยุธยาตอนกลาง ผู้วิจัยยังคงพบการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานเหมือนดังเช่นที่ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้นคือคำเรียกสี ขาว ดำ แดง เหลืองและเขียว ส่วนคำเรียกสีชมพูและสีส้มไม่พบความถี่ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนกลาง และไม่พบการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานอื่นเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลางเช่นกัน ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะพบบริบทที่มีคำว่า “ม่วง” และ “เทา” ในสมัยอยุธยาตอนกลาง แต่เมื่อดูจากบริบทแวดล้อมไม่อาจจัดให้คำว่า “ม่วง” และ “เทา” ที่พบเป็นคำเรียกสีได้

ผู้วิจัยพบการปรากฏคำว่า “ม่วง” และ “เทา” จากวรรณกรรมเรื่อง อนิรุทธคำฉันท์ เป็นการพรรณนาเกี่ยวกับปลานชนิดต่างๆ ในบริบทว่า “สุบม่วงกตกทรายหมูหมาย หมึกหมั่นหลากหลาย กรสิ่งประคิ่งไปมา” ซึ่ง “ม่วง” ในที่นี้เป็นชื่อปลานชนิดหนึ่งจึงไม่จัดเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน และพบคำว่า “เทา” จากวรรณกรรมเรื่อง อนิรุทธคำฉันท์ ในบริบทว่า “เจ็ดศรสยามพรายเพราะ แสงสันเทาเทียมเมฆ” มีความหมายว่า แสงศรเจ็ดจำขึ้นไปสูงเท่าเทียมเมฆ คำว่า “เทา” ในที่นี้มีความหมายว่า “ไป” หรือ “เท่าเทียม” จึงไม่จัด “เทา” ที่พบในบริบทดังกล่าวเป็นคำเรียกสีพื้นฐานได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบคำว่า “เทา” จากเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัย ในบริบทว่า

“นบวรเชษฐสร้อย	สิงหิงค์
สาเทพเบญจาจริง	จิ้งผ้าย
เชิญวานเทพดลกลิง	ถลากระหม่อม เรียมเฮย
<u>เทา</u> ดำเนินเยื้อนย้าย	พรำพร้อมเดินเดี่ยว”

(โคลงนิราศหริภุญชัย, 2530: 9)

เมื่อดูจากบริบทแวดล้อมผู้วิจัยไม่อาจจัดให้ “เทา” ที่พบในบริบทดังกล่าวเป็นคำเรียกสืได้เช่นกัน เนื่องจาก “เทา” มีหลายความหมาย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) หมายถึง (กิริยา) ไป, ยอบตัวลง, คุกเข่า (วิเศษณ์) มีอาการสั้นรั้วๆอย่างคนเป็นไข้ เรียกว่าสั้นเทา เป็นต้น ซึ่งประโยคดังกล่าวข้างต้น “เทา” น่าจะมีความหมายว่า ไป เพราะอยู่หน้าคำว่า “ดำเนิน” ซึ่งเป็นคำกริยา หมายถึง เดิน, ไป ซึ่งไม่มีบริบทใดที่บ่งบอกเกี่ยวกับสีหรือการมองเห็นและไม่มีการเปรียบเทียบกับวลีหรือสิ่งเปรียบอื่น ผู้วิจัยจึงไม่จัดให้ “เทา” ที่พบในบริบทดังกล่าวเป็นคำเรียกสืพื้นฐาน

จากการเก็บข้อมูลทั้งหมดในสมัยอยุธยาตอนกลางจำนวน 16 เรื่อง ผู้วิจัยพบคำเรียกสืพื้นฐานจากรรณกรรม 12 เรื่อง คำเรียกสืพื้นฐานในสมัยอยุธยาตอนกลางมีความถี่ปรากฏจำนวน 36 ครั้ง เป็นคำเรียกสื 5 คำเรียกสื คือ ขาว ดำ แดง เหลือง เขียว ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า คำเรียกสืตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นถึงอยุธยาตอนกลางมีการใช้คำเรียกสืจำนวน 7 คำเรียกสืคือ ขาว ดำ แดง เหลือง เขียว ชมพูและส้ม ยังไม่พบการปรากฏคำเรียกสืพื้นฐานอื่นเพิ่มเติม

ตารางที่ 3 ตารางแสดงความถี่ที่พบคำเรียกสืพื้นฐานในวรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย

เรื่อง	ความถี่คำเรียกสืพื้นฐานที่พบสมัยอยุธยาตอนปลาย (จำนวนครั้ง)								
	ขาว	ดำ	แดง	เหลือง	เขียว	ชมพู	ส้ม	ฟ้า	ม่วง
1. โคลงนิราศเจ้าฟ้า อภัย (พ.ศ.2252-2275)									
									ไม่ปรากฏคำเรียกสื

ตารางที่ 3 (ต่อ)

เรื่อง	ความถี่คำเรียกสีพื้นฐานที่พบสมัยอยุธยาตอนปลาย (จำนวนครั้ง)								
	ขาว	ดำ	แดง	เหลือง	เขียว	ชมพู	ส้ม	ฟ้า	ม่วง
2. โคลงชะลอพระ พุทธไสยาสน์ (พ.ศ.2252-2275)	ไม่ปรากฏคำเรียกสี								
3. พระมัลลย์คำหลวง (พ.ศ.2280)	4	-	3	7	5	-	2	-	-
4. นันโทปนันทสูตร คำหลวง (พ.ศ.2280)	ไม่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน								
5. เพลงยาวเจ้าฟ้า ธรรมมาธิเบศร์ (พ.ศ.2248-2289)	ไม่ปรากฏคำเรียกสี								
6. กาพย์เห่เรือ (พ.ศ.2275-2289)	2	1	1	1	-	-	-	-	-
7. นิราศประพาสธาร ทองแดง (พ.ศ.2275-2289)	4	5	3	5	-	-	-	-	-
8. นิราศธารโศก (พ.ศ.2275-2289)	6	-	6	2	-	2	2	พบ	พบ
9. จินตามณี (พระเจ้า อยู่หัวบรมโกศ) (พ.ศ.2275-2301)	ไม่ปรากฏคำเรียกสี								
10. ศิริวิบุลยกิตต์ (พ.ศ.2275-2301)	6	3	13	1	3	-	-	-	-
11. คำฉันท์คชกรรม ประยูร (พ.ศ.2291)	4	4	6	5	1	-	-	-	-

ตารางที่ 3 (ต่อ)

เรื่อง	ความถี่คำเรียกสีพื้นฐานที่พบสมัยอยุธยาตอนปลาย (จำนวนครั้ง)								
	ขาว	ดำ	แดง	เหลือง	เขียว	ชมพู	ส้ม	ม่วง	ฟ้า
12.บุณโนวาทคำฉันท์ (พ.ศ.2294-2301)	ไม่ปรากฏคำเรียกสี								
13.นิราศพระพุทธร บาท (พ.ศ.2294-2301)	-	1	-	-	-	-	-	-	-
14.นางมโนราห์ (ไม่ปรากฏปีที่แต่ง)	1	-	-	1	-	1	-	-	-
15.สังข์ทอง (ไม่ปรากฏปีที่แต่ง)	2	1	1	-	-	-	-	-	-
รวม(115)	29	15	33	22	9	3	4	พบ	พบ

สมัยอยุธยาตอนปลายผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากวรรณกรรม 15 เรื่อง พบการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน จากวรรณกรรม 9 เรื่อง ส่วนอีก 6 เรื่องคือ โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย โคลงชะลอพระพุทธรไสยาสน์ เพลงยาวเจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร์ จินตามณี (ฉบับพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) และบุณโนวาทคำฉันท์ ผู้วิจัยไม่พบการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน ส่วนวรรณกรรมเรื่องนั้นโทปนนทสูตรคำหลวงผู้วิจัยพบเพียงการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐาน

จากการเก็บข้อมูลสมัยอยุธยาตอนปลาย ผู้วิจัยยังคงพบการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานเหมือนดังเช่นที่ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลางคือคำเรียกสี ขาว ดำ แดง เหลืองเขียว ชมพูและส้ม นอกจากนี้ยังพบการปรากฏคำเรียกสีฟ้าและคำเรียกสีม่วงในสมัยอยุธยาตอนปลาย จากวรรณกรรมเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก ที่แต่งขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2275-2289 ในบริบทว่า

“ต้นครามพีคิตผ้า
เรียบคิตคิตขลิบวง

สีฟ้าอ่อน อร์เคยทรง
เวียนรอบหน้าอาครุยทอง”
(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 280)

“ต้นครามนี่ผ้าเจ้า	บรรจง
<u>สีฟ้าอ่อน</u> นอทรง	เลิศฟ้า”
เรียบพิศติดขลิบวง	เวียนรอบ
นางประดิษฐ์ติดหน้า	อำพันครุยทอง

(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 280)

“มะม่วงไพรใบอ่อนมี	คิดผ้า <u>สีม่วงอ่อน</u> แทน
ขลิบอำตาดักแตน	หน้าทอทอง กรองข่ายทรงฯ
มะม่วงใบอ่อนเจ้า	เรียบแหงน ตูนา
คิดมะม่วงอ่อน	อรแทน ผิดผ้า
ริงขลิบตาดักแตน	ริมเรื่อง
ถักทองกรองข่ายหน้า	ประหลาทเจ้าเคยทรงฯ”

(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 280)

คำเรียกสีฟ้าและคำเรียกสีม่วง ผู้วิจัยไม่พบการปรากฏในลักษณะคำเรียกสีพื้นฐาน แต่ปรากฏในลักษณะคำเรียกสีไม่พื้นฐานตามโครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐานประสมกับคำขยายที่เป็นคำบอกระดับ จึงสรุปให้สมัยอยุธยาตอนปลายเกิดคำเรียกสีฟ้าและม่วงแล้ว ซึ่งกลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานผู้วิจัยจะอธิบายไว้ในหัวข้อถัดไป

นอกจากคำเรียกสีที่พบดังกล่าวข้างต้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ผู้วิจัยพบการปรากฏคำว่า “น้ำเงิน” จากวรรณกรรม เรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ พบการปรากฏ 1 ครั้ง ซึ่งปรากฏอยู่ในบทเห่ชมปลา ในบริบทว่า

“ <u>น้ำเงิน</u> คือเงินยวง	ชาวพรายช่วงสี่สำอาง
ไม่เทียบเปรียบโฉมนาง	งามเรื่องเรือเนื้อสองสี”

(กาพย์เห่เรือ, 2530: 29)

จากบริบทดังกล่าวข้างต้นเป็นการบรรยายถึงปลาน้ำเงิน ลำตัวมีสีขาปนเงินคล้ายกับเงินยวงเปรียบเหมือนผิวของนาง ผู้วิจัยยังพบคำว่า “น้ำเงิน” ปรากฏอีก 1 ครั้ง จากวรรณกรรมเรื่องบุณโนวาทคำฉันท์ ในบริบทว่า “ดาบดาวอ้าวอกเสื่อใคร เนื้ออ่อนอ่อนใจ ประนอมน้ำเงินเงินมี” ซึ่งเป็นการกล่าวถึงชนิดของปลาเช่นเดียวกัน คำว่า “น้ำเงิน” ทั้งสองบริบทที่พบจึงไม่จัดให้เป็นคำเรียกสีพื้นฐาน

จากการเก็บข้อมูลคำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยาทั้งหมด ผู้วิจัยพบความถี่คำเรียกสีพื้นฐานปรากฏรวม 181 ครั้ง เป็นคำเรียกสีพื้นฐาน 9 คำคือ ขาว, ดำ, แดง, เหลือง, เขียว, ชมพู, ส้ม ฟ้ำและม่วง ตัวอย่างบริบทที่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยามีดังต่อไปนี้

คำเรียกสีดำ

“ล้าเลือกเผือกสารในสรรค์ ช้างดำดูพรรณรายคือนิลมณี”
(สมุทรโฆษคำฉันท์, 2522: 48)

“กระทิงวิ่งทั้งคู่ ล้าดำเติบตรุดูกำยำ
หน้าต่อนทอนตัวดำ เขาเข้าวังงมงาม”
(กาพย์ห่อโคลงนิราศประพาสธารทองแดง, 2543: 5)

คำเรียกสีขาว

“มลักเห็นโฉมขาวเจ้า แปรรูปเกล้าหงอกสกา ขาวชนตาเผือก”
(ลิลิตพระลอ, 2511: 18)

“หนึ่งเศวตจำปาเรื่องรอง ขาวดูจแก้วกรอง นัยน์ตาพิลึกฟุ้งขาม”
(คำฉันท์คชกรรมประยูร, 2545: 85)

คำเรียกสีแดง

“ทองกวาวคราวแดง แดงเชิงจำแฉงแดงเหียงหัน”
(นิราศประพาสธารทองแดง, 2543: 26)

“ฟ้ายแดงพอสบตา แดงฟีนึกผ้าแดงเอง
หอมกลิ่นแดงฟุ้งวังเวง แดงติดขลิบใหญ่ไหมแถมทอง”
(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 279)

คำเรียกสี่เหล็อง

“ตระการกลิ้งหอมหื่น ชื่นซรุกลูกเหล็องลอน ไบอ่อนตันลำอ่อน
กึ่งก้านแกมงาม”

(ลิลิตพระลอ, 2511: 17)

“เหตุปรนนิบัติตั้งนี้
เหล็องตั้งแดดพรายพราย

จึ่งรังสีแสงแสง
เลื่อมเลื่อมฉายรัศมี”

(พระมัลลย์คำหลวง, 2531: 163)

คำเรียกสี่เขี้ยว

“สี่แสงจรรยาตั้งแดดแจ้ง

สี่เขี้ยวแข่งมรกต”

(พระมัลลย์คำหลวง, 2531: 162)

“กึ่งก้านกลค้อมคด
ผลกลแกลังติดแต้ม

ไบคือมรกตเขี้ยวแข่ง
ดอกแยบแย้มเกษร”

(พระมัลลย์คำหลวง, 2531: 169)

คำเรียกสี่ชมพู

“ชมพูชมพูนาง
แปลบปลาบทราบอกใจ

ช่างย้อมร่ำกำสีใส
ติดขลิบตาตประหลาดดี”

(กาพย์ห่อโคลงห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 277)

“ได้ฟังถ้อยคำนางทาสา ฉายาเยื้องยองเข้าห้องใน นางจิ่งทรงผ้าสี่
ชมพู รัตเกล้าจอนหูสอดใส่”

(นางมโนราห์, 2508: 21)

คำเรียกสี่ส้ม

“สี่แดงฉายตั้งดวงสุริย์ สี่แสงจรรยาตั้งแดดแจ้ง”

(พระมัลลย์คำหลวง, 2531: 162)

“กรรมิกาก้านสีแสด   คิดผ้าแสดติดขลิบนาง
เห็นเนื้อเรือโรงราง   ห่มสองบ่าอาโนเน”
(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 279)

คำเรียกสีฟ้า

“ต้นครามพีติดผ้า   สีฟ้าอ่อน อรเคยทรง
ริ้วมติดติดขลิบวง   เวียนรอบหน้าอาครุยทอง”
(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 280)

“ต้นครามนีกผ้าเจ้า   บรรจง
สีฟ้าอ่อนอรทรง   เลิศฟ้า”
(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 280)

คำเรียกสีม่วง

“มะม่วงไพรไบอ่อนมี   คิดผ้าสีม่วงอ่อนแทน
ขลิบอาตาดักแตน   หน้าทอทอง กรองข่ายทรงฯ”
(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 280)

2. การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

จากการศึกษาการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาพบว่า คำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลางและอยุธยาตอนปลายมีการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานอยู่ใน 2 ลักษณะคือ การปรากฏแบบไม่มีความเปรียบเทียบและการปรากฏแบบมีความเปรียบเทียบ

2.1 การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบเทียบ

คำเรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏแบบไม่มีความเปรียบเทียบจะปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ ปรากฏคำเรียกสีโดยไม่มีคำว่า “สี” และปรากฏโดยมีคำว่า “สี” นำหน้าเช่นสีขาว สีแดง สีเขียว หรืออาจไม่ปรากฏคำว่า “สี” นำหน้าแต่มีประกอบอยู่ในบริบทแวดล้อมของประโยคนั้น

เนื่องจากวรรณกรรมส่วนใหญ่เป็นบทกลอน จึงมีการสลับที่คำเพื่อความสละสลวย ซึ่งทั้งสามสมัยมีการปรากฏแบบไม่มีความเปรียบเทียบกันอธิบายโดยจำแนกแต่ละสมัยดังนี้

2.1.1 การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบ โดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ก. การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนต้น

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 122 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 20 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 16.39 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“ตัดดอกไม้แดงทั้งสองหู เห็นพิภุกุเป็นที่สุด มือถืออาวุธระวางดาบคมกล้า ทำท่าสง่างาม”

(กาพย์มหาชาติ, 2507: 36)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องกาพย์มหาชาติ เป็นการกล่าวถึงตัวละครว่า ตัดดอกไม้แดงไว้ที่หูทั้งสองข้าง ดูแล้วพิภุก ในมือถือดาบ มีท่าทางสง่างาม ผู้วิจัยจึงจัดให้ “แดง” ในบริบทดังกล่าว เป็นคำเรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ข. ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนกลาง

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 122 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 29 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนกลาง คิดเป็นร้อยละ 23.77 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“จำปานูนแบ่งสร้อย
เหลืองหล่นเต็มฉายา

สภาราง
 คู่เค้า”

(โคลงนิราศทริภุญชัย, 2530: 17)

บริบทตัวอย่างจากรรณกรรมเรื่องโคลงนิราศหรือกฤษณชัย เป็นการกล่าวถึงดอกจำปาและ ดอกกระดังงาสีเหลืองร่วงหล่นอยู่มากมาย ถึงแม้ว่าบริบทดังกล่าวจะไม่ปรากฏคำว่า “สี” แต่ดอกกระดังงาและดอกจำปาเมื่อแก่จัดจะมีสีเหลือง จึงจัดให้คำว่า “เหลือง” ในบริบทดังกล่าวเป็นคำเรียกสีพื้นฐานได้

ค. ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับ คำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนปลาย

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับ คำว่า “สี” จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 122 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 73 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 59.84 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“บัวขาวคิดผ้าขาว
เจ้าห่มการพิธี

งามเลิศล้ำสำน้ำดี
หน้าเจ็ดชั้นคั่นทองรวย”
(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 281)

บริบทตัวอย่างจากรรณกรรมเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก กล่าวว่าจะเห็นดอกบัวขาวนึกถึงผ้าสีขาวที่งามล้ำเลิศ ผู้วิจัยจึงจัดให้ “ขาว” ในบริบทดังกล่าว เป็นคำเรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่าสี

2.1.2 ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ก. ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับ คำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนต้น

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับ คำว่า “สี” ซึ่งอยู่หน้าคำเรียกสีหรืออยู่ในบริบทแวดล้อม จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 24 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 5 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 20.83 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“น้ำพระเนตรไหลเป็นหยาดเลือด สุกสดสีแสงแดงเดือดร้อนออกมา
จากพระนัยนาทั้งสองข้าง”

(กาพย์มหาชาติ, 2507: 80)

บริบทตัวอย่างจากรวณกรรมเรื่องกาพย์มหาชาติ บรรยายความว่า
น้ำตาไหลรินออกมาเป็นสายเลือดสีแดงเดือดร้อนออกมาจากตาทั้งสองข้าง ในบริบทดังกล่าว
ข้างต้นผู้วิจัยจัดให้เป็นคำเรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า
“สี”

ข. ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับ คำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนกลาง

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำ
ว่า “สี” ซึ่งอยู่หน้าคำเรียกสีหรืออยู่ในบริบทแวดล้อม จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 24 ครั้ง พบ
ความถี่ปรากฏ 3 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนกลาง คิดเป็นร้อยละ 12.50 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่าง
บริบทที่พบ

“มโนเวทไวยุริย	พิริยะพลกำเลาะ
เหาะหัทธนจำบัง	และศรีสังข์ใสสุทธิ
และพิฑุมลึงเมลือง	และ <u>สี</u> เหลืองมลาก
ถ้วนทุกภาคานา	แสนสังขยาอสงไขย”

(อนิรุทธคำฉันท์, 2530: 605)

บริบทตัวอย่างจากรวณกรรมเรื่องอนิรุทธคำฉันท์ กรมศิลปากรบันทึกไว้
ว่า คำเหล่านี้เข้าใจว่าเป็นชื่อทำเนียบระวางม้าต้นที่มีชื่อว่า พิริยะพลกำเลาะ เหาะหัทธนจำบัง
ศรีสังข์ใสสุทธิ มีสีเหลือง ในบริบทดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจัดให้เป็นคำเรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏ
แบบไม่มีความเปรียบโดยการปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ค. ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำ ว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนปลาย

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า
“สี” ซึ่งอยู่หน้าคำเรียกสีหรืออยู่ในบริบทแวดล้อม จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 24 ครั้ง พบ

ความถี่ปรากฏ 16 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 66.67 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“เห็นฟ้ายแดงดอกต้น
คหนึ่งผ้าสีแดงเอง

โกงเกง
อีกเหล่า”

(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 279)

บริบทตัวอย่างจากรรณกรรมเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก ความว่า เห็นดอกฟ้ายแดงทำให้นึกถึงผ้าสีแดง ในบริบทดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจัดให้เป็นคำเรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยการปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

คำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยาที่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบซึ่งอาจมีหรือไม่มีคำว่า “สี” ปรากฏร่วมอยู่ด้วยในบริบท ผู้วิจัยสามารถแสดงความถี่และอัตราร้อยละของการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบเป็นตารางจำแนกตามสมัย ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางแสดงความถี่ลักษณะการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในภาษาไทยสมัยอยุธยา

สมัยอยุธยา	การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบ			
	ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” (จำนวนครั้ง)	ร้อยละ	ปรากฏร่วมกับ “สี” (จำนวนครั้ง)	ร้อยละ
ตอนต้น	20	16.39	5	20.83
ตอนกลาง	29	23.77	3	12.50
ตอนปลาย	73	59.84	16	66.67
รวม	122	100.00	24	100.00

จากตารางสรุปได้ว่า สมัยอยุธยาพบการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบทั้งหมด 146 ครั้ง เป็นการปรากฏโดยไม่มีคำว่า “สี” ความถี่ 122 ครั้ง และปรากฏโดยมีคำว่า “สี” ร่วมด้วย ความถี่ที่พบ 24 ครั้ง อธิบายโดยความถี่ที่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบของแต่ละสมัยจำแนกตามลักษณะที่ปรากฏได้ดังนี้

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในลักษณะที่ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ในภาษาไทยสมัยอยุธยาพบความถี่รวมจำนวน 122 ครั้ง ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้น 20 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 16.39 ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนกลาง 29 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 23.77 และปรากฏในสมัยอยุธยาตอนปลาย 73 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 59.84 ซึ่ง การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในลักษณะที่ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” พบได้มากที่สุด ในสมัยอยุธยาตอนปลาย รองลงมาคือสมัยอยุธยาตอนกลางและพบได้น้อยที่สุดในสมัยอยุธยาตอนต้น

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในลักษณะที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ในภาษาไทยสมัยอยุธยาพบความถี่รวมจำนวน 24 ครั้ง ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้น 5 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 20.83 ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนกลาง 3 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 12.50 และปรากฏในสมัยอยุธยาตอนปลาย 16 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 66.67 ซึ่ง การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในลักษณะที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” พบได้มากที่สุด ในสมัยอยุธยาตอนปลาย รองลงมาคือสมัยอยุธยาตอนต้นและพบได้น้อยที่สุดในสมัยอยุธยาตอนกลาง

2.2 การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบ

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบ ในภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลางและอยุธยาตอนปลายนั้น มีการปรากฏในโครงสร้างเดียวกัน คือ การใช้คำเรียกสีพื้นฐานและอาจมีหรือไม่มีคำขยายคำเรียกสีพื้นฐาน ตามด้วยคำแสดงความเปรียบและตามด้วยคำหรือวลีสิ่งเปรียบ โดยสามารถอธิบายเป็นโครงสร้างได้ดังนี้

คำเรียกสีพื้นฐาน (คำขยาย) + คำแสดงการเปรียบ + คำหรือวลีเปรียบ

โดยในสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลาง พบการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบโดยไม่ปรากฏคำว่า “สี” ร่วมด้วย เฉพาะสมัยอยุธยาตอนปลายเท่านั้นที่พบการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบโดยปรากฏคำว่า “สี” ร่วมด้วย ซึ่งผู้วิจัยอธิบายโดยจำแนกแต่ละสมัย ดังนี้

ก. คำเรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏแบบมีความเปรียบในสมัยอยุธยาตอนต้น

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบสมัยอยุธยาตอนต้น พบเฉพาะการปรากฏโดยไม่มีคำว่า “สี” ร่วมด้วย จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 30 ครั้ง พบความถี่

ปรากฏ 5 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 16.67 โดยมีการใช้คำเรียกสีพื้นฐานและอาจมีหรือไม่มีคำขยายคำเรียกสีพื้นฐานคั่นด้วยคำแสดงการเปรียบเทียบ (เพียง, ดุจ, ดัง) ตามด้วยคำหรือวลีสิ่งเปรียบเทียบ มีบริบทตัวอย่างดังนี้

“ชมไม้ไม่ไห้สะอาด เหมือนปราสาทพิศาล คือพิมานมนเทียร อาเกียรแกม
ดอกแดงแสงดุจปัทมราค ภาคใบเขียวสรด คือมรกตรุ่งเรือง ดอกเหลืองเพียงทองสุก ขาวดุมุกดา
ดาดดา โอบาสพรรณพิจิตร”

(ลิลิตพระลอ, 2511: 21)

“ด้วยท้าวทั้งสองเป็นกระษัตริย์ ทรงศักดิ์ศรีทราธรรม เป็นเที่ยงแท้เสมอกัน
การกุศล บริสุทธิวิมลราศี ขาวบริสุทธิ์ดังสังข์ศรีใสสะอาด ไส้ธรรมชาติน่านมอันขาวทั้งสอง
เสมอกัน”

(กาพย์มหาชาติ, 2507: 107)

จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยพบคำเรียกสีพื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบเทียบตามโครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐานซึ่งอาจมีหรือไม่มีคำขยายตามด้วยคำแสดงการเปรียบเทียบและคำหรือวลีเปรียบเทียบ อธิบายตามโครงสร้างดังนี้

<u>โครงสร้าง</u>	คำเรียกสีพื้นฐาน (คำขยาย) + คำแสดงการเปรียบเทียบ + คำหรือวลีเปรียบเทียบ			
เหลืองเพียงทอง	(เหลือง)	-	(เพียง)	(ทอง)
ขาวดุมุก	(ขาว)	-	(ดุจ)	(มุก)
ขาวบริสุทธิ์ดังสังข์	(ขาว)	(บริสุทธิ์)	(ดัง)	(สังข์)

ข. คำเรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏแบบมีความเปรียบเทียบในสมัยอยุธยาตอนกลาง

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบเทียบสมัยอยุธยาตอนกลาง พบเฉพาะการปรากฏโดยไม่มีคำว่า “สี” ร่วมด้วย จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 30 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 4 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนกลาง คิดเป็นร้อยละ 13.33 โดยมีการใช้คำเรียกสีพื้นฐานและอาจมีหรือไม่มีคำขยายคำเรียกสีพื้นฐานคั่นด้วยคำแสดงการเปรียบเทียบ (คือ, ดัง) ตามด้วยคำหรือวลีสิ่งเปรียบเทียบ มีบริบทตัวอย่างดังนี้

“เขี้ยวไขว้เมื่อดึงแสง คือดาบเปลือยและปลายดาบ
 เล็บสิบระริบขาว คือตั้งคมจู้จรี”

(อนิรุทธคำฉันท์, 2530: 570)

“ข้างดำดูพรรณรายคือนิลมณี เสร็จแล้วแผวดงพงพี ปราบภูมิคีรี แลราบคือ
 หน้าแวนไฉว”

(สมุทรโฆษคำฉันท์, 2522: 48)

จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยพบคำเรียกสีพื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบตามโครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐานซึ่งอาจมีหรือไม่มีคำขยายตามด้วยคำแสดงการเปรียบและคำหรือวลีเปรียบ อธิบายตามโครงสร้างดังนี้

<u>โครงสร้าง</u>	คำเรียกสีพื้นฐาน	(คำขยาย)	+	คำแสดงการเปรียบ	+	คำหรือวลีเปรียบ
ขาวคือตั้งคมจู้จรี	(ขาว)	-	(คือตั้ง)	(จู้จรี)		
ดำดูพรรณรายคือนิล	(ดำ)	(พรรณราย)	(คือ)	(นิล)		

ค. คำเรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏโดยมีความเปรียบในสมัยอยุธยาตอนปลาย

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบสมัยอยุธยาตอนปลาย พบการปรากฏโดยไม่มีคำว่า “สี” จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 30 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 21 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 70.00 และปรากฏโดยมีคำว่า “สี” รวมด้วย ความถี่ปรากฏ 5 ครั้ง โดยมีการใช้คำเรียกสีพื้นฐานและอาจมีหรือไม่มีคำขยายคำเรียกสีพื้นฐานตามด้วยคำแสดงการเปรียบเปรียบเทียบ (ตั้ง, คือ, ดุจ, แข่ง, แม่น) ตามด้วยคำหรือวลีสิ่งเปรียบเทียบ เรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏโดยมีความเปรียบในสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้งการปรากฏลำพังและการปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ตัวอย่างบริบทที่พบมีดังนี้

“ทูลพระบิดาทันที ข้อขอพาชีที่ชอบใจ เอาที่เชื้อชาติพาชี ขาวตั้งสำลีศรีใส”

(สังข์ทอง, 2508: 83)

“พระเถระชื่อกามเล้า ดูกรเจาติงษ์สุวรรณค์ เทพสบสรรพ์เบื่องขวา แห่งพระมหา
บุรุษราชสีห์เหลืองตาชดุดทอง ทั้งสร้อยสังข์สังวาลย์วรรณ ศรีราพรายพรรณเพริด ”

(พระมาลัยคำหลวง, 2531: 163)

จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยพบคำเรียกสีพื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบตามโครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐานซึ่งอาจมีหรือไม่มีคำขยายตามด้วยคำแสดงการเปรียบและคำหรือวลีเปรียบและอาจปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” อธิบายตามโครงสร้างดังนี้

โครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐาน (คำขยาย) + คำแสดงการเปรียบ + คำหรือวลีเปรียบ

ขาวดั่งสำลี	(ขาว)	-	(ดั่ง)	(สำลี)
สีเหลืองตาชดุดทอง	(สีเหลือง)	(ตาช)	(ดุด)	(ทอง)

คำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยาที่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบโดยการปรากฏแบบไม่มีคำว่า “สี” และการปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ผู้วิจัยสามารถอธิบายความถี่และอัตราร้อยละของการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 5 ตารางแสดงความถี่ลักษณะการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบในภาษาไทยสมัยอยุธยา

สมัยอยุธยา	การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบ			
	ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า		ปรากฏร่วมกับคำว่า	
	“สี” (จำนวนครั้ง)	ร้อยละ	“สี” (จำนวนครั้ง)	ร้อยละ
ตอนต้น	5	16.67	-	-
ตอนกลาง	4	13.33	-	-
ตอนปลาย	21	70.00	5	100.00
รวม	30	100.00	5	100.00

จากตารางสรุปได้ว่า สมัยอยุธยาพบการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบทั้งหมด 35 ครั้ง เป็นการปรากฏโดยไม่มีคำว่า “สี” มีความถี่ปรากฏจำนวน 30 ครั้ง และปรากฏ

โดยมีคำว่า “สี” ร่วมด้วย มีความถี่ปรากฏจำนวน 5 ครั้ง อธิบายโดยความถี่ที่ปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบของแต่ละสมัยจำแนกตามลักษณะที่ปรากฏได้ดังนี้

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบในลักษณะที่ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ในภาษาไทยสมัยอยุธยาพบความถี่รวมจำนวน 30 ครั้ง ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้น 5 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 16.67 ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนกลาง 4 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 13.33 และปรากฏในสมัยอยุธยาตอนปลาย 21 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 70.00 ซึ่ง การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบในลักษณะที่ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” พบได้มากที่สุด ในสมัยอยุธยาตอนปลาย รองลงมาคือสมัยอยุธยาตอนต้นและพบได้น้อยที่สุดในสมัยอยุธยาตอนกลาง ส่วนการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบในลักษณะที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” พบความถี่รวมจำนวน 5 ครั้ง และปรากฏในสมัยอยุธยาตอนปลายเท่านั้น

การศึกษาคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

คำเรียกสีไม่พื้นฐาน (Non Basic Color Terms) เป็นคำพยางค์เดี่ยวหรือหลายพยางค์ ไม่มีความโดดเด่นละม่นคง กล่าวคือ ไม่มีการใช้อย่างสม่ำเสมอในผู้บอกภาษา และคำเรียกนั้นอาจจัดอยู่ในคำเรียกสีพื้นฐานได้ เช่น สีเหลืองอ่อน สามารถจัดอยู่ภายใต้สีเหลืองได้ จึงไม่ถือเป็นคำเรียกสีพื้นฐาน คำเรียกสีไม่พื้นฐานส่วนใหญ่จะมีการเรียกแตกต่างกันไปตามความคิด การมองโลก หรือประสบการณ์ของผู้พูดภาษานั้น โดยมีทั้งการนำคำเรียกสีพื้นมาประสมกับคำเรียกสีพื้นฐาน เช่น ทองแดง ม่วงชมพู การนำเอาคำเรียกสีพื้นฐานประสมกับคำอื่น เช่น ฟ้าน้ำทะเล ม่วงดอกอัญชัน เป็นต้น จึงเกิดเป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานเพื่อให้เห็นภาพลักษณ์และจินตนาการภาพของสีเหล่านั้นได้ดียิ่งขึ้น ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์คำเรียกสีไม่พื้นฐานใน 2 กรณีคือ การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐาน และ กลวิธี การสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐาน

1. การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา พบว่ามีการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 2 ลักษณะเช่นเดียวกับการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐาน คือ การปรากฏแบบไม่มีความเปรียบและการปรากฏแบบมีความเปรียบ

1.1 การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบ

คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่ปรากฏโดยไม่มีความเปรียบจะปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ ปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานลำพังโดยมีหรือไม่มีคำว่า “สี” นำหน้าหรืออยู่ในบริบทแวดล้อม และ ไม่มีการนำไปเปรียบเทียบกับวลีหรือสิ่งเปรียบ

1.1.1 การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ก. การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนต้น

การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 46 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 1 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 2.17 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“ไม่เท่าที่ทานถือนั้น แลประหลาดละเอียดละเอียด”

(กาพย์มหาชาติ, 2507: 44)

บริบทตัวอย่างจากรรณกรรมเรื่องกาพย์มหาชาติ เป็นการกล่าวถึงไม้เท้าของตัวละครตัวหนึ่งว่ามีสีเหลืองละเอียดดูประหลาด ซึ่งตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตราชสถาน 2542 “เหลือง” หมายถึง ว.เป็นเงามัน “เหลือง” ขยายคำเรียกสีพื้นฐาน “เหลือง” โดยการบอกความมืดหรือความสว่างของสี (lightness) ผู้วิจัยจึงจัดให้ “เหลืองละเอียด” ในบริบทดังกล่าว เป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่ปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ข. การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนกลาง

การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 46 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 8 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนกลาง คิดเป็นร้อยละ 17.39 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“ปางนั้นเบื้องบันเขี้ยวขาว

หมอกมัวเดือนดาว

สุริยช่ออร่ามฝน

ฟ้าพื้นหลังโชรกชวล
ครครีครครีนเวหา”

อับแสงสุริยพล

(ราชาพิลาปคำฉันท์, 2530: 754)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องราชาพิลาปคำฉันท์ เป็นการกล่าวถึงท้องฟ้าที่มีสีเขียวขาวมืดครึ้มไปด้วยลมฝนหลังฝนตกไรซึ่งแสงจากดวงอาทิตย์ จากตัวอย่างไม่มีการเปรียบเทียบคำเรียกสีไม่พื้นฐานกับสิ่งอื่นและไม่ปรากฏคำว่า “สี” ร่วมด้วย ผู้วิจัยจึงจัดให้ “เขียวขาว” เป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่ปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ค. การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนปลาย

การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 46 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 37 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 80.44 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“มีหมีพีดำกลับ
เรียวแรงแข็งขันขิง

ขึ้นไม้ผับฉับไวถึง
กัตโพรงไม้ได้ฝิ่งกิน”

(กาพย์ห่อโคลงนิราศประพาสธารทองแดง, 2543: 5)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศประพาสธารทองแดง กล่าวถึงหมี ลำตัวสีดำกลับ ปีนต้นไม้ฉับไว มีเรียวแรงมาก กัดกินฝิ่งที่อยู่ในโพรงไม้ตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 “กลับ” หมายถึง ว.เลื้อม เกลี้ยงเป็นมัน “ดำกลับ” จึงถือเป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานเนื่องจาก “กลับ” ขยายคำเรียกสีพื้นฐาน “ดำ” โดยการบอกความมืดหรือความสว่างของสี (lightness) ผู้วิจัยจึงจัดให้เป็นการปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

1.1.2 ปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ก. ปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนต้น

การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ซึ่งอยู่หน้าคำเรียกสีหรืออยู่ในบริบทแวดล้อม จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 56 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 6 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 10.71 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“ปานนั้นอุดมดุตั้งเมฆ มีภิรมย์ใจไหววิเวกวังวัง และเลื่อมตั้งว่า
ลาดด้วยเสื่อสาดสีเขียวขจีตรขจี ตั้งสร้อยสีขนคองนางนกยูง ด้วยหญ้าแพรกสีนมิได้สูงเสมอ
กัน”

(ภาพยัมมหาชาติ, 2507: 22)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องภาพยัมมหาชาติ กล่าวถึงป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ ต้นไม้เปรียบดังลาดด้วยเสื่อสีเขียวย่อน หญ้าแพรกขึ้นสูงต่ำสีเหมือนขนคองของนางนกยูง ซึ่งตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 “ขจี” หมายถึง ข.ดิบ, อ่อน “เขียวขจี” ในบริบทดังกล่าวจึงมีความหมายถึงสีเขียวอ่อน ซึ่ง “ขจี” ขยายคำเรียกสีพื้นฐาน “เขียว” เป็นการขยายคำเรียกสีพื้นฐานโดยการบอกความเข้มของสี (saturation) ส่วน “สีขนคองนางนกยูง” เป็นการใช้สิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี ผู้วิจัยจึงจัดให้ทั้งสองคำที่พบในบริบทดังกล่าวเป็นการปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ข. ปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนกลาง

การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ซึ่งอยู่หน้าคำเรียกสีหรืออยู่ในบริบทแวดล้อม จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 56 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 3 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนกลาง คิดเป็นร้อยละ 5.36 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

	“วอรรัตนหัสตินทร์
เนาศิกทักษิณ	ฐานแก้วมุกดา
<u>ดูจสีมหากศก</u>	ชุกขามภูวนา
ก่องกาญจนอาภา	อาภรณ์เพริดพราย
	ในหอรัตติก
อัญชัญคชฤท	คชเรศเนกฉาย
<u>ดูจสีนิลบล</u>	สรนสารปางคกาย

กฤษณชอรวรรณหมาย สุรโคตรกระกุล”

(คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง, 2531: 28)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องคำฉันท์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง ผู้วิจัยพบคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 2 คำเรียกสี เป็นการใช้สิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี คือ สีนิลบุล และสีหมากสุก ผู้วิจัยจึงจัดให้ทั้งสองคำที่พบในบริบทดังกล่าวเป็นการปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

ค. ปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” สมัยอยุธยาตอนปลาย

การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ซึ่งอยู่หน้าคำเรียกสีหรืออยู่ในบริบทแวดล้อม จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 56 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 47 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 83.93 ของสมัยอยุธยา ตัวอย่างบริบทที่พบ

“ลิวลิวจันทร์แจ่มฟ้า สูงสวยรวยรูปทรง	เหมือนพักตราหน้านวลผจง <u>ส่งสีเจ้าเท่าสีจันทร์</u> ”

(กาพย์เห่เรือ, 2544: 48)

“ทับทิมตริกผ้าสี ขลิบทองทั้งสี่ริม	น้องห่มมี <u>สีทับทิม</u> หน้ากระจายพรายพรุยทอง”

(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 278)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องกาพย์เห่เรือและกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก ผู้วิจัยพบคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 2 คำเรียกสี เป็นการเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี คือ สีจันทร์ และสีทับทิม ผู้วิจัยจึงจัดให้ทั้งสองคำที่พบในบริบทดังกล่าวเป็นการปรากฏแบบไม่มีความเปรียบโดยปรากฏร่วมกับคำว่า “สี”

คำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาที่ปรากฏแบบไม่มีความเปรียบในลักษณะที่ไม่ปรากฏร่วมหรือปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ผู้วิจัยสามารถอธิบายความถี่และอัตราร้อยละของการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 6 ตารางแสดงความถี่ลักษณะการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในภาษาไทยสมัยอยุธยา

สมัยอยุธยา	การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบ			
	ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า		ปรากฏร่วมกับคำว่า	
	“สี” (จำนวนครั้ง)	ร้อยละ	“สี” (จำนวนครั้ง)	ร้อยละ
ตอนต้น	1	2.17	6	10.71
ตอนกลาง	8	17.39	3	5.36
ตอนปลาย	37	80.44	47	83.93
รวม	46	100	56	100

จากตารางสรุปได้ว่า สมัยอยุธยาพบการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบทั้งหมด 102 ครั้ง เป็นการปรากฏโดยไม่มีคำว่า “สี” ความถี่จำนวน 46 ครั้ง และปรากฏโดยมีคำว่า “สี” ร่วมด้วย ความถี่ที่พบจำนวน 56 ครั้ง สามารถอธิบายความถี่ที่ปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบของแต่ละสมัยจำแนกตามลักษณะที่ปรากฏได้ดังนี้

การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในลักษณะที่ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ในภาษาไทยสมัยอยุธยาพบความถี่รวมจำนวน 46 ครั้ง ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้นจำนวน 1 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 2.17 ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนกลางจำนวน 8 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 17.39 และปรากฏในสมัยอยุธยาตอนปลายจำนวน 37 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 80.44 ซึ่ง การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในลักษณะที่ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” พบได้มากที่สุดที่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย รองลงมาคือสมัยอยุธยาตอนกลางและพบได้น้อยที่สุดในสมัยอยุธยาตอนต้น

การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในลักษณะที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ในภาษาไทยสมัยอยุธยาพบความถี่รวมจำนวน 56 ครั้ง ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้นจำนวน 6 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 10.71 ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนกลาง 3 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 5.36 และปรากฏในสมัยอยุธยาตอนปลาย 47 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 83.93 ซึ่ง การปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบในลักษณะที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” พบได้มากที่สุดที่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย รองลงมาคือสมัยอยุธยาตอนต้นและพบได้น้อยที่สุดในสมัยอยุธยาตอนกลาง

1.2 การปรากฏคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบ

ในภาษาไทยสมัยอยุธยาการปรากฏคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบหากเปรียบเทียบกับคำเรียกสิ่งพื้นฐานแล้ว คำเรียกสิ่งพื้นฐานแบบมีความเปรียบจะพบได้มากกว่า ซึ่งคำเรียกสิ่งพื้นฐานและคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐาน มีโครงสร้างการปรากฏในลักษณะเดียวกันคือ มีการใช้คำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานตามด้วยคำแสดงการเปรียบและตามด้วยคำหรือวลีสิ่งเปรียบ โดยปรากฏคำว่า “สี” ร่วมด้วยในสมัยอยุธยาตอนปลายเช่นเดียวกับกับคำเรียกสิ่งพื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบที่ปรากฏร่วมกับคำว่าสีเฉพาะสมัยอยุธยาตอนปลายเช่นกัน ซึ่งสามารถเขียนโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานโดยมีความเปรียบได้ดังนี้

คำเรียกสิ่งไม่พื้นฐาน + คำแสดงการเปรียบ + คำหรือวลีสิ่งเปรียบ

ก. คำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานที่ปรากฏแบบมีความเปรียบในสมัยอยุธยาตอนต้น

การปรากฏคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบสมัยอยุธยาตอนต้น พบเฉพาะการปรากฏโดยไม่มีคำว่า “สี” ร่วมด้วย จากคำเรียกทั้งหมดที่พบ 6 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 2 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 33.33 เป็นการใช้นำคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานและอาจมีหรือไม่มีคำขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานตามด้วยคำแสดงการเปรียบ (คือ) ตามด้วยคำหรือวลีสิ่งเปรียบ บริบทตัวอย่างดังนี้

<u>โครงสร้าง</u>	คำเรียกสิ่งไม่พื้นฐาน	+	คือ	+	คำหรือวลีเปรียบ
<u>คำเรียกสิ่งที่พบ</u>	“แสงดุษฎีมราด		ภาคไพบีเขี้ยวสรด		คือมรกตรุ่งเรือง”

(ลิลิตพระลอ, 2511: 21)

จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยพบคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบตามโครงสร้าง คำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานซึ่งอาจมีหรือไม่มีคำขยายตามด้วยคำแสดงการเปรียบและคำหรือวลีเปรียบ อธิบายตามโครงสร้างดังนี้

<u>โครงสร้าง</u>	คำเรียกสิ่งไม่พื้นฐาน (คำขยาย) + คำแสดงการเปรียบ + คำหรือวลีเปรียบ

เขี้ยวสรดคือมรกต	(เขี้ยวสรด)	-	(คือ)	(มรกต)

ข. คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่ปรากฏแบบมีความเปรียบในสมัยอยุธยาตอน

กลาง

สมัยอยุธยาตอนกลาง ไม่พบการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบ

ค. คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่ปรากฏแบบมีความเปรียบในสมัยอยุธยาตอน

ปลาย

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบสมัยอยุธยาตอนปลาย พบการปรากฏโดยไม่มีคำว่า “สี” จากคำเรียกสีทั้งหมดที่พบ 6 ครั้ง พบความถี่ปรากฏ 4 ครั้ง ในสมัยอยุธยาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 66.67 และปรากฏโดยมีคำว่า “สี” รวมด้วย ความถี่ปรากฏ 1 ครั้ง โดยมีการใช้คำเรียกสีพื้นฐานและอาจมีหรือไม่มีคำขยายคำเรียกสีพื้นฐานตามด้วย คำแสดงการเปรียบเทียบ (ตั้ง,คือ, เทียม) ตามด้วยคำหรือวลีสิ่งเปรียบเทียบ เรียกสีพื้นฐานที่ปรากฏโดยมีความเปรียบในสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้งการปรากฏลำพังและการปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ตัวอย่างบริบทที่พบมีดังนี้

“นิ้วนางเรียวยรูปต้อง
เล็บแดงทับทิมเทียม

ตาเรียม
กำแก้ว”

(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 249)

“พรรณรายโชติรังรอง แถวเถือกถ่องทั่วสกล แสงขาวปนเพชรพราย สีแดง
ฉายดังดวงสุริย์ สีแสดงจรรณุดังแดดแจ้ง ”

(พระมัลย์คำหลวง. 2531: 162)

จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยพบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบตามโครงสร้าง คำเรียกสีไม่พื้นฐานซึ่งอาจมีหรือไม่มีคำขยายตามด้วยคำแสดงการเปรียบเทียบและคำหรือวลีเปรียบเทียบ อธิบายตามโครงสร้างดังนี้

โครงสร้าง คำเรียกสีไม่พื้นฐาน (คำขยาย) + คำแสดงการเปรียบเทียบ + คำหรือวลีเปรียบเทียบ

แดงทับทิมเทียมกำแก้ว (แดงทับทิม)

-

(เทียม)

(กำแก้ว)

สี่แดงฉายตั้งดวงสุริย์ (แดงฉาย) - (ตั้ง) (ดวงสุริย์)

คำเรียกสี่ไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาที่ปรากฏแบบมีความเปรียบโดยอาจมีหรือไม่มีคำว่า “สี่” ปรากฏร่วม ผู้วิจัยสามารถอธิบายความถี่และอัตราร้อยละของการปรากฏคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 7 ตารางแสดงความถี่ลักษณะการปรากฏคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบในภาษาไทยสมัยอยุธยา

สมัยอยุธยา	การปรากฏคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบ			
	ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี่”		ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี่”	
	ร้อยละ (จำนวนครั้ง)	ร้อยละ	ร้อยละ (จำนวนครั้ง)	ร้อยละ
ตอนต้น	2	33.33	-	-
ตอนกลาง	-	-	-	-
ตอนปลาย	4	66.67	1	100.00
รวม	6	100.00	1	100.00

จากตารางสรุปได้ว่า สมัยอยุธยาพบการปรากฏคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบทั้งหมด 7 ครั้ง เป็นการปรากฏโดยไม่มีคำว่า “สี่” มีความถี่ปรากฏจำนวน 6 ครั้ง และปรากฏโดยมีคำว่า “สี่” ร่วมด้วย มีความถี่ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง อธิบายโดยความถี่ที่ปรากฏคำเรียกสี่พื้นฐานแบบไม่มีความเปรียบของแต่ละสมัยจำแนกตามลักษณะที่ปรากฏได้ดังนี้

การปรากฏคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบในลักษณะที่ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี่” ในภาษาไทยสมัยอยุธยาพบความถี่รวมจำนวน 6 ครั้ง ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้น 2 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 33.33 สมัยอยุธยาตอนกลางไม่พบการปรากฏคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบ สมัยอยุธยาตอนปลายพบการปรากฏ 4 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 66.67 ซึ่งการปรากฏคำเรียกสี่พื้นฐานแบบมีความเปรียบในลักษณะที่ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี่” พบได้มากที่สุด ในสมัยอยุธยาตอนปลาย รองลงมาคือสมัยอยุธยาตอนต้น ส่วนสมัยอยุธยาตอนกลางไม่พบการปรากฏคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานแบบมีความเปรียบ การปรากฏคำเรียกสี่พื้นฐานแบบมีความเปรียบในลักษณะที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี่” พบได้ในสมัยอยุธยาตอนปลายเท่านั้น

2. กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

ผู้วิจัยพบคำเรียกสีไม่พื้นฐานในสมัยอยุธยา มีความถี่ปรากฏจำนวน 109 ครั้ง จากข้อมูลสามารถวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาทั้งสามช่วง พบว่ามีกลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 5 กลวิธี คือ

1. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐาน หมายถึง คำเรียกสีพื้นฐานที่มีส่วนขยายเป็นคำเรียกสีพื้นฐานโดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อมตามโครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐาน + (คำเชื่อม) + คำเรียกสีพื้นฐาน

2. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ หมายถึง คำเรียกสีพื้นฐานที่มีส่วนขยายเป็นคำบอกระดับ โดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อมตามโครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐาน + (คำเชื่อม) + คำบอกระดับ

3. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยสิ่งของเฉพาะ หมายถึง คำเรียกสีพื้นฐานที่มีส่วนขยายเป็นคำเรียกสิ่งของเฉพาะ โดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อม ตามโครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐาน + (คำเชื่อม) + คำเรียกสิ่งของเฉพาะ

4. คำเรียกสีเฉพาะ หมายถึง คำที่จัดให้อยู่ภายใต้สีอื่นได้ เช่น สีขาว หมายถึง สีน้ำเงินแก่อมม่วง

5. การใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี หมายถึง การนำคำเรียกสิ่งของเฉพาะมาใช้เป็นคำเรียกสี และปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” เท่านั้น ตามโครงสร้าง สี + คำเรียกสิ่งของเฉพาะ

ซึ่งในช่วงสมัยตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลายมีการใช้กลวิธีที่คล้ายคลึงกัน อาจแตกต่างกันในบางช่วงสมัย ผู้วิจัยแยกอธิบายรายละเอียดของแต่ละสมัยดังนี้

ก. กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานสมัยอยุธยาตอนต้น

กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนต้น ผู้วิจัยพบคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 9 คำ โดยมีกลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 3 กลวิธีคือ การขยาย

คำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ การใช้คำเรียกสีเฉพาะและการใช้คำเรียกสีของเฉพาะเป็นคำเรียกสี

1) การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ

จากจำนวนคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 9 คำ ในสมัยอยุธยาตอนต้น คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ พบความถี่ปรากฏ 7 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 77.78 ของสมัยอยุธยาตอนต้น ตัวอย่างบริบทต่อไปนี้

“ลางดำคลับคือแมลงงู เคยผาดเผ้งแผ้วผู้ ผ่าเข็ญช”

(ลิลิตยวนพ่าย, 2512: 53)

โครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐาน + คำบอกระดับ

ดำคลับ

(ดำ)

(คลับ)

บริบทตัวอย่างจากรรณกรรมเรื่องลิลิตยวนพ่าย พบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 คลับ หมายถึง ว.เลื่อม เกลี้ยงเป็นมัน เมื่อมาขยายคำเรียกสีดำจึงเกิดเป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐาน

2) การใช้คำเรียกสีเฉพาะ

จากจำนวนคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 9 คำ ในสมัยอยุธยาตอนต้น คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากการใช้คำเรียกสีเฉพาะ พบความถี่ปรากฏ 1 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 11.11 ของสมัยอยุธยาตอนต้น ตัวอย่างบริบทต่อไปนี้

“จะเพลิตเพลินดั่งฟังเพลงพิลาปสวรรค ผุงสุกณสุกณีสีสันเป็นแสงแสง เป็นสี ขาวขาวแดงด้ายะยับ”

(กาพย์มหาชาติ, 2507: 23)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องกาพย์มหาชาติ พบคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการใช้คำเรียกสี่เฉพาะ คือคำว่า “خاب” พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ขาบ หมายถึง สีนํ้าเงินแก่อมม่วง ผู้วิจัยจึงจัดให้ “خاب” เป็นคำเรียกสี่ไม่พื้นฐาน

3) การใช้คำเรียกสี่ของเฉพาะเป็นคำเรียกสี่

จากจำนวนคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานทั้งหมด 9 คำ ในสมัยอยุธยาตอนต้น คำเรียกสี่ไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการใช้คำเรียกสี่ของเฉพาะเป็นคำเรียกสี่ พบความถี่ปรากฏ 1 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 11.11 ของสมัยอยุธยาตอนต้น ตัวอย่างบริบทต่อไปนี้

“ตั้งสร้อยสี่ขนคองนางนกยูง ด้วยหญ้าแพรกสนมได้สูงเสมอกัน”

(กาพย์มหาชาติ, 2507: 22)

โครงสร้าง   สี่ + คำเรียกสี่ของเฉพาะ
                         สี่ + (ขนคองนางนกยูง)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องกาพย์มหาชาติ พบคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการใช้คำเรียกสี่ของเฉพาะเป็นคำเรียกสี่ตามโครงสร้างสี่+คำเรียกสี่ของเฉพาะ

ข. กลวิธีการสร้างคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานสมัยอยุธยาตอนกลาง

กลวิธีการสร้างคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนกลาง ผู้วิจัยพบคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานทั้งหมด 11 คำ โดยมีกลวิธีการสร้างคำเรียกสี่ไม่พื้นฐาน 3 กลวิธีคือ การขยายคำเรียกสี่พื้นฐานด้วยคำเรียกสี่พื้นฐาน การขยายคำเรียกสี่พื้นฐานด้วยคำบอกระดับ และการใช้คำเรียกสี่ของเฉพาะเป็นคำเรียกสี่

1) การขยายคำเรียกสี่พื้นฐานด้วยคำเรียกสี่พื้นฐาน

จากจำนวนคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานทั้งหมด 11 คำ ในสมัยอยุธยาตอนกลาง คำเรียกสี่ไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกสี่พื้นฐานด้วยคำเรียกสี่พื้นฐานพบความถี่ปรากฏ 3 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 27.27 ของสมัยอยุธยาตอนกลาง ตัวอย่างบริบทต่อไปนี้

“ปางนั้นเบื้องบนเขียวขาว หมอกมัวเดือนดาว สุริยช่ออร่ามฝน”

(ราชาพิลาปคำฉันท์, 2530: 754)

โครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐาน + คำเรียกสีพื้นฐาน

เขียวขาว (เขียว) (ขาว)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องราชาพิลาปคำฉันท์ พบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐานโดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อม

2) การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ

จากจำนวนคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 11 คำ ในสมัยอยุธยาตอนกลาง คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ พบความถี่ปรากฏ 5 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 45.46 ของสมัยอยุธยาตอนกลาง ตัวอย่างบริบทต่อไปนี้

“แขกเต้าตากปีกปาก ประทุมราคแดงฉน
เคียงคู่อยู่จ่านรร จาจะแจ้วส่งเสียงใส”

(เสื่อโคคำฉันท์, 2465: 25)

โครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐาน + คำบอกระดับ

แดงฉน (แดง) (ฉน)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องเสื่อโคคำฉันท์ พบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ โดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อม ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าคำบอกระดับฉนและฉนที่พบในสมัยอยุธยามีความหมายเดียวกับคำว่า ฉน ซึ่งพจนานุกรมให้ความหมายถึง ว. มีแสงกล้า, มีแสงพุ่งออกไป, สว่าง, กระจ่างแจ้ง, จำ ในสมัยปัจจุบัน คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่ผู้วิจัยพบ

3) การใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี

จากจำนวนคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 11 คำ ในสมัยอยุธยาตอนกลาง คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี พบความถี่ปรากฏ 3 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 27.27 ของสมัยอยุธยาตอนกลาง ตัวอย่างบริบทต่อไปนี้

“จำปาบุนแบ่งสร้อย	สภารงา
เหลืองหล่นเต็มฉายา	คู่เค้า
ปูนเต็ดกีบกับสลา	ลายแลก อวรแฮช
<u>สีเสียดเสน</u> ซ้ำเหล่า	เปลี่ยนป้อน ปันฉลา”

(โคลงนิราศทริภุญชัย, 2530: 17)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องโคลงนิราศทริภุญชัย พบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี ตามโครงสร้าง

สี + คำเรียกสิ่งของเฉพาะ

สี + (เสน)

เสน ในข้อความข้างต้นหมายถึงสีแดงแก่ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542:1212) เสน หมายถึง สารประกอบประเภทออกไซด์ของตะกั่ว เป็นผงละเอียดสีแดงเข้ม, ตะกั่วแดง, ชื่อสิ่งชนิดหนึ่งตัวใหญ่สีน้ำตาลแดง หน้าแดง กั้นแดง ประเสริฐ ณ นคร (2547) ได้แปลความหมายว่าของโคลงบทนี้ว่า “ มีดอกจำปาและดอกกระดังงาสีเหลืองหล่นอยู่เต็มต้นไม้ทุกต้น น่าจะเต็ดกลีบกินกับหมากและเห็บผมนาง สีเสียดแดงแก่ และเปลี่ยนกันป้อนหมาก”

ค. กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานสมัยอยุธยาตอนปลาย

กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย ผู้วิจัยพบคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 89 คำ โดยมีกลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 4 กลวิธีคือ การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐาน การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสิ่งของเฉพาะ และการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี

1) การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐาน

จากจำนวนคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 89 คำ ในสมัยอยุธยาตอนปลาย พบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐานพบความถี่ปรากฏ 10 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 11.24 ของสมัยอยุธยาตอนปลาย ตัวอย่างบริบทต่อไปนี้

“ปีขาลว่าชื่อเสื่อ
คนระบือภาทั่วเมือง

นางอุ้นเนื้อเรือขาวเหลือง
โฉมเจ้างามทราชมเซยหาย”
(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 266)

“กระเหินเต็นต่ายเหนือง
ลายต่างดำแกมเหลือง

มาเนือง
เหล่าเหลือง”
(กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง, 2543: 14)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก พบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐานโดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อม ตามโครงสร้าง

โครงสร้าง	คำเรียกสีพื้นฐาน + (คำเชื่อม) + คำเรียกสีพื้นฐาน		
ขาวเหลือง	(ขาว)	-	(เหลือง)
ดำแกมเหลือง	(ดำ)	(แกม)	(เหลือง)

2) การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ

จากจำนวนคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 89 คำ ในสมัยอยุธยาตอนปลาย พบคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ พบความถี่ปรากฏ 33 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 37.08 ของสมัยอยุธยาตอนปลาย ตัวอย่างบริบทต่อไปนี้

“วรรณนาแห่งนางหัตถิ เหลือ้งแกโสภี
พิศพร้อมทั้งกายโอพาร”

(คำฉันท์คชกรรมประยูร, 2545: 86)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องคำฉันท์คชกรรมประยูร พบคำเรียกชื่อไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกชื่อพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ โดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อม ตามโครงสร้าง

โครงสร้าง   คำเรียกชื่อพื้นฐาน + คำบอกระดับ
(เหลือ้ง)   (แก่)

3) การขยายคำเรียกชื่อพื้นฐานด้วยคำเรียกสิ่งของเฉพาะ

จากจำนวนคำเรียกชื่อไม่พื้นฐานทั้งหมด 89 คำ ในสมัยอยุธยาตอนปลาย พบคำเรียกชื่อไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกชื่อพื้นฐานด้วยคำเรียกสิ่งของเฉพาะ พบความถี่ปรากฏ 5 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 5.61 ของสมัยอยุธยาตอนปลาย ตัวอย่างบริบทต่อไปนี้

“นั้วนางเรียวรูปต้อง   ตาเรียม
เล็บแดงทับทิมเทียม   กำแก้ว”

(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 249)

“พรรณรายไซดิรั้งรอง   แถวเถือกถ่องทั่วสกล
แสงขาวปนเพชรพราย   สีแดงฉายดั่งดวงสุรีย์”

(พระมัลลย์คำหลวง, 2531: 162)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก พบคำเรียกชื่อไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการขยายคำเรียกชื่อพื้นฐานด้วยสิ่งของเฉพาะ โดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อม ตามโครงสร้าง

โครงสร้าง   คำเรียกชื่อพื้นฐาน +(คำเชื่อม)+ สิ่งของเฉพาะ
แดงทับทิม   (แดง)   -   (ทับทิม)

ชาวปนเพชร (ชาว) (ปน) (เพชร)

4) การใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี่

จากจำนวนคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานทั้งหมด 89 คำ ในสมัยอยุธยาตอนปลาย คำเรียกสี่ไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี่ พบความถี่ปรากฏ 41 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 46.07 ของสมัยอยุธยาตอนปลาย ดังประโยคต่อไปนี้

“ลิวี่จันท์แจ่มฟ้า สูงสวยรวยรูปทรง	เหมือนพักตราหน้านวลผจง ส่งสีเจ้าเท่า <u>สี่จันท์</u> ”

(ภาพยี่เห่เรือ, 2544: 48)

“บัวบานในคงคา นวลลองอ่อนขลิบนาง	นิกผ้า <u>สี่บัว</u> โรยบาน น้องเราห่มลอยชายงาม”

(ภาพยี่ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 280)

บริบทตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัย พบคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานที่มาจากกลวิธีการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี่ ตามโครงสร้าง

โครงสร้าง	สี่ + คำเรียกสิ่งของเฉพาะ
ส่งสีเจ้าเท่า <u>สี่จันท์</u>	สี่ + (จันท์)
นิกผ้า <u>สี่บัว</u> โรยบาน	สี่ + (บัวโรย)

กลวิธีการสร้างคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลางและอยุธยาตอนปลาย ทั้งสามช่วงมีการใช้กลวิธีการสร้างคำเรียกสี่ไม่พื้นฐานคล้ายกันแต่อาจแตกต่างกันบ้างในบางช่วง ผู้วิจัยสามารถอธิบายการใช้กลวิธีการสร้างคำเรียกสี่จำแนกตามกลวิธีที่ใช้ในแต่ละสมัยลงในตารางดังนี้

ตารางที่ 8 ตารางแสดงความถี่และอัตราร้อยละของกลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานจำแนกตามสมัย

กลวิธีที่ใช้ในการสร้าง คำเรียกสิ่ง	ความถี่ที่ปรากฏสมัยอยุธยา					
	ต้น		กลาง		ปลาย	
	จำนวน ครั้ง	ร้อยละ	จำนวน ครั้ง	ร้อยละ	จำนวน ครั้ง	ร้อยละ
1. การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำเรียกสิ่งพื้นฐาน	-	-	3	27.27	10	11.24
2. คำเรียกสิ่งเฉพาะ	1	11.11	-	-	-	-
3. การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ	7	77.78	5	45.46	33	37.08
4. การขยายคำเรียกสิ่งเฉพาะ ฐานด้วยคำเรียกสิ่งของเฉพาะ	-	-	-	-	5	5.61
5. การใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสิ่ง	1	11.11	3	27.27	41	46.07
รวม (109)	9	100.00	11	100.00	89	100.00

จากตารางสรุปได้ว่าสมัยอยุธยาตอนต้น ผู้วิจัยพบคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานทั้งหมด 9 คำ โดยมีกลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐาน 3 กลวิธีคือ การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ พบความถี่ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 77.78 การใช้คำเรียกสิ่งเฉพาะและการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสิ่งพบความถี่ปรากฏจำนวน 1 ครั้งเท่ากันคิดเป็นอัตราร้อยละ 11.11 ซึ่งกลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานที่ใช้มากที่สุดใสมัยอยุธยาตอนต้นคือการขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ จากข้อมูลยังพบว่าการใช้คำเรียกสิ่งเฉพาะมีปรากฏในสมัยอยุธยาตอนต้นเท่านั้น

สมัยอยุธยาตอนกลาง ผู้วิจัยพบคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานทั้งหมด 11 คำ โดยมีกลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐาน 3 กลวิธีเท่ากันกับสมัยอยุธยาตอนต้นคือ การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ พบความถี่ปรากฏจำนวน 5 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 45.46 การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำเรียกสิ่งพื้นฐานและการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสิ่งพบความถี่ปรากฏจำนวน 3 ครั้งเท่ากันคิดเป็นอัตราร้อยละ 27.27 ซึ่งกลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานที่

ใช้มากที่สุด ในสมัยอยุธยาตอนต้นคือการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ จากข้อมูลยังพบว่ากลวิธีการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐานเริ่มมีการใช้ในสมัยอยุธยาตอนกลาง

สมัยอยุธยาตอนปลาย ผู้วิจัยพบคำเรียกสีไม่พื้นฐานทั้งหมด 89 คำ โดยมีกลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 4 กลวิธีคือ การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐานพบความถี่ปรากฏ 10 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 11.24 การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับพบความถี่ปรากฏจำนวน 33 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 37.08 การใช้คำเรียกสีของเฉพาะเป็นคำเรียกสี พบความถี่ปรากฏ 41 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 46.07 และการขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีของเฉพาะ ซึ่งเป็นกลวิธีที่เริ่มมีการใช้ในสมัยอยุธยาตอนปลาย พบความถี่ปรากฏ 5 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 5.61 ซึ่งกลวิธีที่มีการใช้มากที่สุดในสมัยอยุธยาตอนปลายคือการใช้คำเรียกสีของเฉพาะเป็นคำเรียกสี

ตารางที่ 9 ตารางแสดงภาพรวมเปรียบเทียบกลวิธีที่ใช้ในการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานพร้อมตัวอย่างคำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยาจำแนกตามสมัย

กลวิธีที่ใช้ในการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐาน	สมัยอยุธยาตอนต้น	สมัยอยุธยาตอนกลาง	สมัยอยุธยาตอนปลาย
1. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐาน	-	เขียวขาว	ดำเหลือง
2. คำเรียกสีเฉพาะ	ขาว	-	-
3. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ	ดำคล้ำ	แดงกำ	ฟ้าอ่อน
4. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีของเฉพาะ	-	-	เหลืองขมิ้น
5. การใช้คำเรียกสีของเฉพาะเป็นคำเรียกสี	ขนคองนางนก ยุง	ใบตองแก่	ลูกห่าน

เมื่อรวมความถี่ของกลวิธีที่ใช้ในการสร้างคำเรียกสีพบว่า การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับมีการใช้มากที่สุดในสมัยอยุธยาและเป็นกลวิธีเดียวที่มีใช้ในทุกช่วงตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลางและอยุธยาตอนปลาย ในขณะที่กลวิธีอื่นมีใช้ในบางช่วงของสมัยอยุธยาเท่านั้น โดยสามารถแสดงความถี่ของหน่วยขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับดังนี้

ตารางที่ 10 ตารางแสดงความถี่ของหน่วยขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ

คำเรียกสีไม่พื้นฐาน		
คำเรียกสีพื้นฐาน	คำบอก ระดับ	ความถี่ที่ปรากฏ (จำนวนครั้ง)
ดำ	คล้ำ	5
	มัน	1
ขาว	ผ่อง	2
	ใส	1
	ซีด	1
	ต่าง	1
	พราย	1
แดง	ฉาย	2
	จัน	6
	กำ	1
	ต่าง	2
	เรือง	1
เหลือง	เลื่อม	4
	อร่าม	3
	กำ	2
	ฉาย	1
	แก่	1
	อ่อน	1
เขียว	สด	1
	ช่อ	1
	ขจี	2
	ช่อ	1
ฟ้า	อ่อน	2
ม่วง	อ่อน	1
ส้ม	แก่	1
รวม(จำนวนครั้ง)		45

จากตารางพบว่าคำบอกระดับบางคำใช้ขยายคำเรียกสีพื้นฐานบางคำเท่านั้น และไม่มี การนำไปใช้ขยายคำเรียกสีอื่น สังเกตจากความถี่ที่ปรากฏพบว่า คำบอกระดับ “ขลับ” มักใช้ กับคำเรียกสีดำ มีความถี่ปรากฏ 5 ครั้ง คำบอกระดับ “ฉั่น” มักใช้กับคำเรียกสีแดง มีความถี่ ปรากฏ 6 ครั้ง “เลื่อม” ใช้กับคำเรียกสีเหลือง เป็นต้น

การศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสี

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาในลักษณะ ที่มีวลีหรือสิ่งเปรียบเทียบ ซึ่งสิ่งที่ใช้เปรียบกับคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทย สมัยอยุธยา คำหรือวลีที่นำมาเปรียบนั้นมักเกี่ยวข้องกับ ดอกไม้ แร่ธาตุ สัตว์ วัตถุ หรือสิ่ง ต่างๆที่อยู่ในธรรมชาติ ซึ่งสิ่งต่างๆที่นำมาเปรียบนี้ ทำให้เราทราบถึงมโนทัศน์ของผู้คนใน สมัยอยุธยา ซึ่งมีมโนทัศน์ของคนในสังคมจะมีความแตกต่างกันไป โดยแต่ละภาษาจะมีการใช้คำ เรียกสีตามการรับรู้ธรรมชาติที่แวดล้อมของผู้พูดภาษานั้นๆ ภาษาจึงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึง ความคิด วัฒนธรรม ประสบการณ์ของผู้ใช้ภาษาในสมัยอยุธยา ทำให้เราสามารถเข้าใจการ มองโลกของผู้พูดภาษาได้ผ่านคำเรียกสี ซึ่งคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ใน ความเปรียบของสมัยอยุธยา ส่วนมากคำหรือวลีที่นำมาใช้เปรียบจะเป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติหรือ เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวพันกับการดำรงชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น ซึ่งสิ่งๆที่นำมาเปรียบเหล่านี้ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิตของผู้คนสมัยอยุธยาแต่ละช่วงว่าให้ความสำคัญกับเรื่อง ใด โดยสามารถอธิบายความแตกต่างของสิ่งๆที่นำมาเปรียบในแต่ละช่วงของสมัยอยุธยาแสดง เป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 11 ตารางแสดงสิ่งๆที่นำมาใช้เปรียบกับคำเรียกสีคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐาน ในภาษาไทยสมัยอยุธยาจำแนกตามสมัย

สมัย อยุธยา	สิ่งๆที่นำมาใช้เปรียบ	ความถี่ของ สิ่งเปรียบ		ความถี่รวม แต่ละสมัย	
		ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
		(จำนวนครั้ง)	(จำนวนครั้ง)	(จำนวนครั้ง)	(จำนวนครั้ง)
ตอนต้น	แร่ธาตุ	2	28.57		
	สัตว์และส่วนต่างๆของ สัตว์	4	57.14	7	16.67
	อื่นๆ	1	14.29		
รวมสมัยอยุธยาตอนต้น		7	100.00	7	16.67

ตารางที่ 11 (ต่อ)

สมัย อยุธยา	สิ่งที่นำมาใช้เปรียบ	ความถี่ของ สิ่งเปรียบเทียบ		ความถี่รวม แต่ละสมัย	ร้อยละ
		(จำนวนครั้ง)	ร้อยละ		
ตอนกลาง	ดอกไม้	1	25.00		
	แร่ธาตุ	2	50.00	4	9.52
	วัตถุ	1	25.00		
รวมสมัยอยุธยาตอนกลาง		4	100.00	4	9.52
ตอนปลาย	พืชพันธุ์	1	3.22		
	วัตถุ	5	16.13		
	แร่ธาตุ	13	41.94		
	สัตว์และส่วนต่าง ๆ ของ สัตว์	3	9.68	31	73.81
	สิ่งเรืองแสง	8	25.81		
	อื่นๆ	1	3.22		
	รวมสมัยอยุธยาตอนปลาย		31	100.00	31
รวมทุกสมัย		42		42	100.00

จากตารางสรุปว่า สมัยอยุธยาตอนต้นสิ่งที่นำมาใช้เปรียบกับคำเรียกสีมี 3 ชนิด ได้แก่ สัตว์และส่วนต่างๆของสัตว์ แร่ธาตุ และอื่นๆ ซึ่งสัตว์และส่วนต่างๆของสัตว์ พบการปรากฏจำนวน 4 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 57.14 ซึ่งเป็นสิ่งเปรียบเทียบที่ปรากฏมากที่สุดในสมัยอยุธยาตอนต้น รองลงมาคือ แร่ธาตุ พบการปรากฏจำนวน 2 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 28.57 และที่สิ่งนำมาใช้เปรียบน้อยที่สุดในสมัยอยุธยาตอนต้นคือ อื่นๆ (เมฆ) พบการปรากฏจำนวน 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 14.29

สมัยอยุธยาตอนกลาง สิ่งที่นำมาใช้เปรียบกับคำเรียกสีมี 3 ชนิด ได้แก่ แร่ธาตุ ดอกไม้และวัตถุ ซึ่งแร่ธาตุพบการปรากฏจำนวน 2 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 50.00 และปรากฏมากที่สุดในสมัยอยุธยาตอนกลาง ส่วนชนิดของดอกไม้และวัตถุ พบการปรากฏจำนวน 1 ครั้งเท่ากัน คิดเป็นอัตราร้อยละ 25.00 พบการปรากฏน้อยที่สุดในสมัยอยุธยาตอนกลาง

สมัยอยุธยาตอนปลาย สิ่งที่น่าสนใจใช้เปรียบกับคำเรียกสีมี 6 ชนิด ได้แก่ พืชพันธุ์ วัตถุ แร่ธาตุ สัตว์และส่วนต่างๆของสัตว์ สิ่งเรืองแสง อื่นๆ ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจใช้เปรียบมากที่สุด ในสมัยอยุธยาตอนปลายคือ แร่ธาตุ พบการปรากฏจำนวน 13 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 41.94 อันดับสองคือ สิ่งเรืองแสง พบการปรากฏจำนวน 8 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 25.81 อันดับสามคือ วัตถุ พบการปรากฏจำนวน 5 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 16.13 อันดับสี่คือ สัตว์และส่วนต่างๆของสัตว์ พบการปรากฏจำนวน 3 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 9.68 และสิ่งที่น่าสนใจใช้เปรียบน้อยที่สุดคือ พืชพันธุ์และอื่นๆ (ภูเขา) พบการปรากฏจำนวน 1 ครั้งเท่านั้น คิดเป็นอัตราร้อยละ 3.22

คำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบปรากฏในสมัยอยุธยาตอนปลายมากที่สุด พบการปรากฏจำนวน 31 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 73.81 รองลงมาคือ สมัยอยุธยาตอนต้น พบการปรากฏจำนวน 7 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 16.67 และสมัยอยุธยาตอนกลางพบคำเรียกสีที่อยู่ในความเปรียบที่ปรากฏน้อยที่สุด พบการปรากฏจำนวน 4 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 9.52

จากการเก็บข้อมูลพบว่าในสมัยอยุธยาการนำคำเรียกสีมาเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆที่อยู่ในแวดล้อมของผู้ใช้ภาษา ซึ่งแสดงถึงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในการมองเห็นสีและนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆเพื่อให้เห็นภาพลักษณ์ของสีในความคิดชัดเจนยิ่งขึ้น โดยสามารถแสดงสิ่งที่ใช้เปรียบ แยกประเภทตามวลีหรือสิ่งเปรียบที่ปรากฏในคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา ดังนี้

ตารางที่ 12 ตารางแสดงสิ่งที่ใช้เปรียบ จำแนกตามประเภทของวลีหรือสิ่งเปรียบที่ปรากฏในคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

ประเภทของสิ่ง ที่ใช้เปรียบ	คำเรียกสีและสิ่งที่ใช้เปรียบ	ความถี่ที่ ปรากฏ (จำนวนครั้ง)	อัตราร้อยละ
ดอกไม้	- แดงดั่งปทุม	1	2.38
พืชพันธุ์	- แดงฉนั้นคือชาติยางคุณ	1	2.38

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประเภทของสิ่ง ที่ใช้เปรียบเทียบ	คำเรียกสีและสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบ	ความถี่ที่ ปรากฏ (จำนวนครั้ง)	อัตรา ร้อยละ
วัตถุ	- ขาวคือดั่งคมจู้จรี - ขาวดั่งสำลีศรีใส - ขาวดั่งสำลีสีใส - ตาแดงดุจกล่ำ - แดงดั่งชาดแจ้ง - แดงเรืองดั่งชาด	6	14.29
สัตว์และส่วน ต่างๆของสัตว์	- ขาวดุจมุกดาตาศ - ดำคลับคือแมลงภู - ขาวบริสุทธิ์ดั่งสังข์ - ขาวเสมอน้ำนม - แดงดั่งงู - แดงดั่งเลือด - ขาวดั่งสังข์	7	16.67
สิ่งเรืองแสง	- เหลืองดั่งแดด - แดงดั่งสุรแสง - แดงดั่งแสงสุริย - แดงฉายดั่งดวงสุริย - แสดจรรณูดั่งแดด - งาแดงดั่งชาดสุริยน - ขาวดุจเงินยวง - ขาวดั่งแสงหิรัญ	8	19.05

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประเภทของสิ่ง ที่ใช้เปรียบเทียบ	คำเรียกชื่อและสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบ	ความถี่ที่ปรากฏ (จำนวนครั้ง)	อัตรา ร้อยละ
แร่ธาตุ	- เหลืองเพียงทองสูง		
	- เขียวสรดคือมรกต		
	- ดำดูพรรณรายคือนิลมณี		
	- เขียวฉล็บคือมรกต		
	- ขาวดั่งเพชรรัตน์		
	- เหลืองดั่งมาศอนันต์		
	- เหลืองดาษดุจทอง		
	- ดำฉล็บคือนิล		
	- แดงทับทิมเทียมกำแก้ว	17	40.48
	- เขียวคือมรกต		
	- เขียวขำแมนมรกต		
	- เขียวขำแข่งนิลปัทม์		
	- ดำอุตมแลพรายคือนิล		
	- เหลืองคือทองโสภี		
- เหลืองคือทอง			
- ขาวดูจแก้วกรอง			
- เขียวแข่งมรกต			
อื่นๆ	- ดำทมิฬดั่งเมฆ	2	4.75
	- ดำคือศิรี		
	รวม	42	100%

จากตารางแสดงให้เห็นว่าผลรวมของสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบในสมัยอยุธยามีการนำคำเรียกชื่อไปเปรียบกับแร่ธาตุมากที่สุด พบการปรากฏจำนวน 17 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 40.48 รองลงมาคือการนำไปเปรียบกับสิ่งเรืองแสง พบการปรากฏจำนวน 8 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 19.05 ปรากฏมากเป็นอันดับอันดับสามคือสัตว์และส่วนต่างๆของสัตว์ พบการปรากฏจำนวน 7 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 16.67 การเปรียบเทียบคำเรียกชื่อกับวัตถุ พบความถี่ปรากฏ 6 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 14.29 การเปรียบเทียบคำเรียกชื่อกับสิ่งอื่น เช่น ภูเขา เมฆ พบการปรากฏมากเป็นอันดับห้า พบการปรากฏจำนวน 2 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 4.75 ส่วนการนำคำเรียกชื่อไป

เปรียบเทียบกับพืชพันธุ์และดอกไม้ ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้มีการนำมาใช้เปรียบเทียบในจำนวนที่เท่ากัน คือปรากฏจำนวน 1 ครั้ง คิดเป็นอัตราร้อยละ 2.38 ซึ่งเป็นสิ่งที่นำมาใช้เปรียบเทียบน้อยที่สุดในสมัยอยุธยา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา เพื่อให้เห็นวิวัฒนาการของคำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยา และศึกษาในเรื่องการปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐาน รวมไปถึงกลวิธีที่ใช้ในการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรมสมัยอยุธยาที่ยังคงเหลือตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน จำนวน 36 เล่ม สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

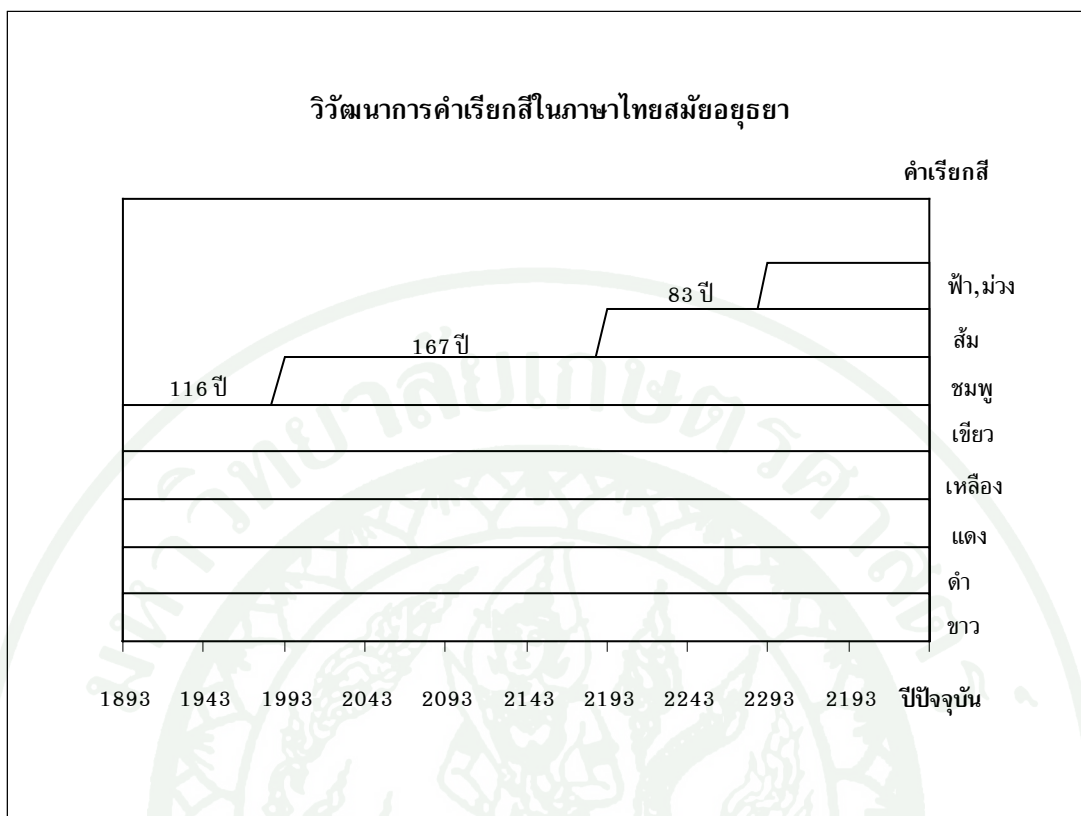
สรุปผลการวิเคราะห์คำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

1. ผลการวิเคราะห์วิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

วิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยจัดเรียงข้อมูลคำเรียกสีพื้นฐานตามลำดับเวลาที่เกิดวรรณกรรม ผู้วิจัยพบคำเรียกสีทั้งหมด 9 คำ โดยแรกเริ่มพบคำเรียกสี ดำ ขาว แดง เหลือง เขียว ซึ่งจากผลงานการศึกษาคำเรียกสีของศุภมาส เอ่งฉ้วน (2543) ที่ศึกษาคำเรียกสีในภาษาไทยสมัยสุโขทัยซึ่งเป็นสมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา ได้พบคำเรียกสีทั้ง 5 คำนี้แล้วซึ่งผู้วิจัยได้พบว่ามีอยู่ในสมัยอยุธยาช่วงสมัยอยุธยาตอนต้นเช่นกัน จนกระทั่งพบคำเรียกสีชมพู ในวรรณกรรมที่แต่งขึ้นราวปี พ.ศ.1991- พ.ศ. 2026 ซึ่งประมาณระยะห่างจากที่พบคำเรียกสีดำ ขาว แดง เหลือง เขียว ราว 116 ปี ต่อมาผู้วิจัยพบคำเรียกสีส้ม จากวรรณกรรมที่แต่งขึ้นราวปี พ.ศ.2145- พ.ศ. 2170 ประมาณระยะห่างจากที่เกิดพบคำเรียกสีชมพูราว 167 ปี สรุปว่าสมัยอยุธยาตอนต้น ผู้วิจัยพบคำเรียกสี ดำ ขาว แดง เหลือง เขียว ชมพู และส้ม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในสมัยอยุธยาตอนกลางยังไม่พบคำเรียกสีพื้นฐานอื่นเพิ่ม เมื่อเก็บข้อมูลสมัยอยุธยาตอนปลาย ผู้วิจัยพบการปรากฏคำเรียกสีฟ้า และสีม่วงจากวรรณกรรมที่แต่งขึ้นราวปี พ.ศ.2275- พ.ศ.2301 ประมาณระยะเวลาห่างจากที่พบคำเรียกสีชมพูประมาณ 83 ปี

เพื่อให้เห็นวิวัฒนาการเกิดของคำเรียกสีพื้นฐานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปลงเป็นแผนภาพเพื่อให้เห็นระยะห่างของคำเรียกสี โดยใช้การประมาณการจำนวนปีของคำเรียกสีที่เกิดก่อนและหลังตามลำดับเวลาที่ได้แต่งวรรณกรรมขึ้น ดังนี้

ภาพที่ 3 แผนภาพแสดงระยะห่างการเกิดคำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยา

จากกราฟผู้วิจัยสรุปว่า คำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาจำนวน 9 คำได้แก่ ขาว ดำ แดง เหลือง เขียว ชมพู ส้ม ฟ้าและม่วง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะมีวิวัฒนาการเกิดถึงระยะที่ 6 โดยในระยะแรกมีคำเรียกสีขาวและสีดำ ระยะที่สอง มีคำเรียกสีแดง ระยะที่สาม จะเป็นคำเรียกสีเขียวหรือสีเหลืองอย่างใดอย่างหนึ่ง ระยะที่สี่ จะมีทั้งเหลืองและเขียว ระยะที่ 5 มีคำเรียกสีชมพู และระยะที่ 6 มีคำเรียกส้ม ฟ้าและม่วง สาเหตุที่ผู้วิจัยจัดให้คำเรียกสี ส้ม ม่วง ฟ้าและน้ำเงินอยู่ในระยะการเกิดเดียวกันนั้น เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำเรียกสีฟ้าและม่วง มีระยะห่างจากที่พบคำเรียกสีส้มเพียง 83 ปี ซึ่งอยู่ในระหว่างที่ช่วงอายุของคนยังสามารถพบกับการเปลี่ยนแปลงได้

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตในเรื่องขอบเขตประเภทสีว่า ในช่วงแรกของสมัยอยุธยานั้นสีฟ้ายังอยู่ในขอบเขตของสีเขียวและเพิ่งจะมีการแยกประเภทสีฟ้าออกจากสีเขียวในช่วงอยุธยาตอนปลาย สังเกตได้จากการที่ผู้วิจัยพบประโยคที่มีบริบทที่กล่าวถึงสิ่งของชนิดเดียวกันแต่การบรรยายลักษณะของสีต่างกัน ตัวอย่างจากรวบรวมกรรมสมัยอยุธยาตอนกลางเรื่อง โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ แต่งขึ้นราวปีพ.ศ. 2235 ดังประโยคต่อไปนี้

“มลักเห็นไผ่รงรก   เกาะไผ่ พูนแม่
ขยวสรตัวล่ำย้อม   ยอดคราม”

(โคลงกำสรวลศรีปราชญ์, 2530: 54)

บริบทนี้กล่าวว่า “นั่นคือเกาะไผ่อยู่ไกลลิบลิบโน้น มีสีเขียว ล่ำและยอดเขียวยิ่งกว่า ย้อมด้วยคราม” เห็นได้ว่ามโนทัศน์ของกวีในสมัยนั้นมองว่าต้นครามนั้นมีสีเขียว ซึ่งต่อมาผู้วิจัยพบจากเอกสารวรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย จากเรื่อง กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก แต่งขึ้นราวปี พ.ศ. 2275 – พ.ศ. 2289 ต้นครามที่กวีในสมัยนี้กล่าวถึงไม่ใช่สีเขียวแต่เป็นสีฟ้า ดังประโยคต่อไปนี้

“ต้นครามพีคิตผ้า   สีฟ้าอ่อน อรเคยทรง
 เรียมคิดติดขลิบวง   เวียนรอบหน้าอาครุยทอง”   และ

“ต้นครามนีกผ้าเจ้า   บรรจง
สีฟ้าอ่อนอรทรง   เลิศฟ้า”
 (กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก, 2531: 280)

อีกบริบทหนึ่งที่ผู้วิจัยพบจากวรรณกรรมในสมัยอยุธยาตอนกลางเรื่องราชาพิลาปลำคำฉันท์ แต่งขึ้นราวปี พ.ศ. 2199 – พ.ศ. 2231 บริบทที่ผู้วิจัยพบมีดังนี้

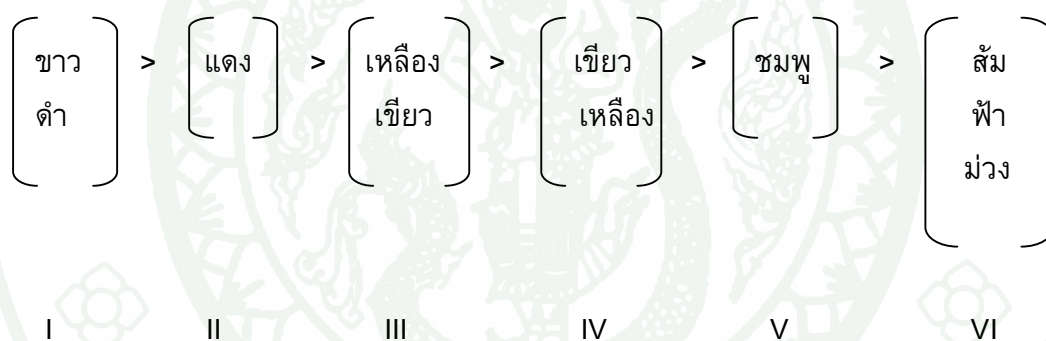
“ปางนั้นเบื้องบนเขียวขาว หมอกมัวเดือนดาว สุริยช่อธรรอำลมน”
 (ราชาพิลาปลำคำฉันท์, 2530: 754)

บริบทดังกล่าวข้างต้นตีความได้ว่า ขณะนั้นเบื้องบนมีสีเขียวขาว มัวจนมองไม่เห็นเดือนเห็นดาว ดวงอาทิตย์อัสดงและครีมน้ำไปด้วยลมฝน จากเนื้อความคำว่า เบื้องบน ในบทประพันธ์น่าจะมีความหมายถึงท้องฟ้า เพราะมีการกล่าวถึงเดือน ดาวและดวงอาทิตย์ เป็นการบรรยายให้เห็นลักษณะท้องฟ้าที่ครีมน้ำมีสีเขียวขาว ซึ่งลักษณะสีของท้องฟ้าก่อนเกิดฝนน่าจะเป็นสีฟ้าหรือน้ำเงิน แต่กวียังใช้คำเรียกสีบรรยายลักษณะของท้องฟ้าว่ามีสีเขียวขาว บริบทดังกล่าวจึงช่วยสนับสนุนข้อสันนิษฐานของผู้วิจัยที่ว่าคนไทยสมัยอยุธยา ยังไม่มีการแยกประเภทสีฟ้า/น้ำเงินออกจากสีเขียว

ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าสมัยอยุธยานั้นสีฟ้าจัดอยู่ในขอบเขตของสีเขียวและเพิ่งเริ่มมีการแยกประเภทสีฟ้าออกจากสีเขียวในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งข้อสันนิษฐานของผู้วิจัยสอดคล้อง

คล้องกับผลงานคำเรียกชื่อของ ศุภมาส เอ่งฉ้วน (2543) ซึ่งได้กล่าวว่า คำเรียกชื่อเขียวในสมัยสุโขทัยจะรวมถึงเนื้อสีที่เป็นสีม่วงและน้ำเงินและสมัยสุโขทัยยังไม่พบการปรากฏคำเรียกชื่อทั้งสองนี้ จากการแบ่งขอบเขตประเภทสีฟ้า/น้ำเงินออกจากสีเขียว จึงทำให้เกิดมีคำเรียกสีฟ้าเพิ่มขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายด้วย

ผู้วิจัยจึงสรุปว่าคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาไม่เป็นไปตามทฤษฎีวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานของเบอร์ลินและเคย์ (Berlin and Kay, 1969) เนื่องจากในภาษาไทยสมัยอยุธยามีคำเรียกสีชมพูเกิดขึ้นในระยะที่ 5 ของวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานซึ่งตามทฤษฎีแล้วคำเรียกสีชมพู จะเกิดในระยะที่ 7 ซึ่งเป็นระยะสุดท้ายของวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐาน ส่วนสีฟ้าเกิดอยู่ในระยะที่ 6 คือเกิดหลังสีชมพู ซึ่งตามทฤษฎีแล้ว คำเรียกสีฟ้า/น้ำเงิน ต้องเกิดก่อนคำเรียกสีชมพู คืออยู่ในระยะที่ 5 ผู้วิจัยสามารถอธิบายวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยาเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

เมื่อนำคำเรียกสีพื้นฐานที่ได้มาวิเคราะห์พบว่าตรงตามสมมติฐานของผู้วิจัยที่ว่า คำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยามีมากกว่า 5 สี หากเปรียบเทียบผลการวิจัยนี้กับทฤษฎีวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานของเบอร์ลินและเคย์ (Berlin and Kay, 1969) แล้วพบว่าแตกต่างกัน โดยมีคำเรียกสีชมพู ส้ม ฟ้าและม่วงเป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้เห็นว่า ทฤษฎีคำเรียกสีพื้นฐานของเบอร์ลินและเคย์ไม่สามารถอธิบายคำเรียกสีทั้งหมดในสังคมภาษานั้นๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าผลงานวิจัยของเบอร์ลินและเคย์เป็นการค้นคว้าเพียงช่วงเวลาเดียวเท่านั้น ไม่ได้มีการศึกษาคำเรียกสีในอดีตด้วย ทฤษฎีคำเรียกสีพื้นฐานของเบอร์ลินและเคย์จึงไม่สามารถอธิบายวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานของสังคมภาษาไทยตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันได้

2. ผลการวิเคราะห์การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา มี 2 ลักษณะคือ

1. การปรากฏแบบไม่มีความเปรียบเทียบ โดยอาจมีหรือไม่มีคำว่า “สี” ปรากฏร่วม เช่น ดำขาว สีดำ สีขาว ซึ่งสมัยอยุธยาทั้งสามช่วงมีการปรากฏเหมือนกัน

2. ปรากฏแบบมีความเปรียบเทียบตามโครงสร้าง

คำเรียกสีพื้นฐาน (คำขยาย) + คำแสดงการเปรียบเทียบ + คำหรือวลีเปรียบเทียบ

โดยสมัยอยุธยาตอนปลายมีการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบเทียบมากที่สุด รองลงมาคือสมัยอยุธยาตอนกลาง และสมัยอยุธยาตอนต้นมีการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานแบบมีความเปรียบเทียบน้อยที่สุด ซึ่งสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลางมีการการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบเทียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” แตกต่างจากสมัยอยุธยาตอนปลายที่มีการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบเทียบและยังมีการปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ด้วย

สรุปผลการวิเคราะห์คำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

1. ผลการวิเคราะห์การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

สรุปผลการวิเคราะห์คำเรียกสีไม่พื้นฐาน พบว่าการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานในสมัยอยุธยาที่มีการปรากฏ 2 ลักษณะคือ

1. ปรากฏแบบไม่มีความเปรียบเทียบ โดยอาจมีหรือไม่มีคำว่า “สี” ร่วมด้วย เช่น ทองแดง ขาวเขียว สีรุ่ง สีจันทร์ เป็นต้น

2. ปรากฏแบบมีความเปรียบเทียบตามโครงสร้าง

คำเรียกสีไม่พื้นฐาน (คำขยาย) + คำแสดงการเปรียบเทียบ + คำหรือวลีสิ่งเปรียบเทียบ

โดยสมัยอยุธยาตอนปลายมีการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบมากที่สุด รองลงมาคือสมัยอยุธยาตอนต้น และสมัยอยุธยาตอนกลางมีการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบน้อยที่สุด ซึ่งสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลางมีการการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบโดยไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” แตกต่างจากสมัยอยุธยาตอนปลายที่มีการปรากฏคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบและยังมีการปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ด้วย ซึ่งคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบต่างก็พบการปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” ได้เฉพาะสมัยอยุธยาตอนปลายเท่านั้น

2. ผลการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

จากข้อมูลสามารถวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาสรุปได้ว่ามีทั้งหมด 5 กลวิธี คือ

1. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสีพื้นฐาน หมายถึง คำเรียกสีพื้นฐานที่มีส่วนขยายเป็นคำเรียกสีพื้นฐานโดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อมตามโครงสร้าง คำเรียกสีพื้นฐาน + (คำเชื่อม) + คำเรียกสีพื้นฐาน เช่น ขาวเขียว ดำเหลือง ดำแกมเหลือง กลวิธีนี้เริ่มมีการใช้ในสมัยอยุธยาตอนกลางและเป็นกลวิธีที่ใช้มากที่สุดใสมัยอยุธยาตอนปลาย

2. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ หมายถึง คำเรียกสีพื้นฐานที่มีส่วนขยายเป็นคำบอกระดับ โดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อมตามโครงสร้างคำเรียกสีพื้นฐาน+คำบอกระดับ เช่น แดงฉฉน เหลืองแก่ ขาวซีด เป็นกลวิธีที่ใช้มากที่สุดใสมัยอยุธยาตอนปลาย

3. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยสิ่งของเฉพาะ หมายถึง คำเรียกสีพื้นฐานที่มีส่วนขยายเป็นคำเรียกสิ่งของเฉพาะ โดยอาจมีหรือไม่มีคำเชื่อม ตามโครงสร้างคำเรียกสีพื้นฐาน+คำเรียกสิ่งของเฉพาะ เช่น แดงทับทิม เหลืองขมิ้น เป็นกลวิธีที่พบใสมัยอยุธยาตอนปลายเท่านั้น

4. คำเรียกสีเฉพาะ หมายถึง คำที่สามารถจัดให้อยู่ภายใต้สีอื่นได้ เช่น สีขาบ หมายถึง สีน้ำเงินแก่อมม่วง เป็นกลวิธีที่พบใสมัยอยุธยาตอนต้นเท่านั้น

5. การใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี หมายถึงการนำคำเรียกสิ่งของเฉพาะมาใช้เป็นคำเรียกสี และปรากฏร่วมกับคำว่า “สี” เท่านั้น ตามโครงสร้าง สี + คำเรียกสิ่งของเฉพาะ เช่น สีบัวโรย สีลูกห่าน สีควนเพลิง พบมากที่สุดใสมัยอยุธยาตอนปลาย

สรุปผลการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐาน พบว่าสมัยอยุธยาตอนต้นมีกลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานทั้งหมด 3 กลวิธีได้แก่ การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำบอกระดับถือเป็นกลวิธีที่ใช้มากที่สุดใสมัยอยุธยาตอนต้น การใช้คำเรียกสิ่งเฉพาะซึ่งพบว่ามีการใช้กลวิธีนี้ในสมัยอยุธยาตอนต้นเท่านั้น และการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสิ่ง

สมัยอยุธยาตอนกลางมีการใช้กลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานทั้งหมด 3 กลวิธี ได้แก่ การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำเรียกสิ่งพื้นฐานซึ่งกลวิธีพบว่ามีการใช้ในสมัยอยุธยาตอนกลาง การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ และการใช้สิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสิ่ง กลวิธีที่ใช้มากที่สุดใสมัยอยุธยาตอนกลางคือการขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ

สมัยอยุธยาตอนปลายมีการใช้กลวิธีการสร้างคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานทั้งหมด 4 กลวิธี ได้แก่ การประสมคำเรียกสิ่งพื้นฐานกับคำเรียกสิ่งพื้นฐาน การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยสิ่งของเฉพาะ การขยายคำเรียกสิ่งพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ และการใช้คำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสิ่ง ซึ่งสมัยอยุธยาตอนปลายมีใช้กลวิธีคำเรียกสิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสิ่งมากที่สุด

สรุปผลการศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยสมัยอยุธยาที่สะท้อนมาจากคำเรียกสิ่ง

สิ่งที่ใช้เปรียบกับคำเรียกสิ่งพื้นฐานและคำเรียกสิ่งไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาทั้งสามช่วงมีการใช้สิ่งต่าง ๆ นำมาเปรียบเทียบคล้ายกัน อาจมีแตกต่างกันไปบ้างในบางสมัยแต่ละสมัยมีจำนวนประเภทของสิ่งที่ใช้เปรียบใกล้เคียงกัน สมัยอยุธยาตอนต้น ประเภทของสิ่งที่นำมาใช้เปรียบมี 3 ชนิดได้แก่ แร่ธาตุ สัตว์ และอื่นๆ ซึ่งที่นำมาใช้เปรียบมากที่สุดของช่วงอยุธยาตอนต้นคือสัตว์และส่วนต่างๆของสัตว์ สมัยอยุธยาตอนกลาง ประเภทของสิ่งที่นำมาใช้เปรียบ 3 ชนิด ได้แก่ ดอกไม้ แร่ธาตุและวัตถุ ซึ่งที่นำมาใช้เปรียบมากที่สุดของช่วงอยุธยาตอนกลางคือ แร่ธาตุ สมัยอยุธยาตอนปลาย ประเภทของสิ่งที่นำมาใช้เปรียบมี 6 ชนิดได้แก่ พืชพันธุ์ วัตถุ แร่ธาตุ สัตว์และส่วนต่างๆของสัตว์ สิ่งเรืองแสง และอื่นๆ ซึ่งนับว่ามีเพิ่มขึ้นจากสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลาง ซึ่งสิ่งที่นำมาใช้เปรียบมากที่สุดของช่วงอยุธยาตอนปลายคือ แร่ธาตุเหมือนกันกับสมัยอยุธยาตอนกลางที่มีการนำแร่ธาตุมาใช้เปรียบกับคำเรียกสิ่งมากที่สุด ความแตกต่างของประเภทที่นำมาใช้เปรียบกับคำเรียกสิ่งในภาษาไทยสมัยอยุธยาทั้งสามช่วงแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางสิ่งแวดล้อมของผู้คนในสมัยนั้นได้

จากผลการวิเคราะห์สิ่งที่นำมาใช้เปรียบเทียบกับคำเรียกสิ่ง ในสมัยอยุธยาตอนต้นมีการเปรียบเทียบสัตว์และส่วนต่างๆของสัตว์มากที่สุด ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยอยุธยาตอนต้นมีความเกี่ยวพันกับสัตว์มากกว่าสิ่งอื่นในธรรมชาติ สังเกตได้จาก

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น จากวรรณกรรมเรื่องลิลิตพระลอ ในตอนหนึ่งของเรื่องมีการใช้ “ไก่อ” ในดำเนินเรื่องโดยการบรรยายลักษณะของไก่อว่ามีความงดงาม เพื่อหลอกล่อให้พระลอติดตามไปจนได้พบกับพระเพื่อนพระแพง และยังมีบทประพันธ์อื่นที่กวีในสมัยนั้นจินตนาการให้สัตว์เป็นพาหนะ เป็นอาวุธ หรือเป็นเครื่องประดับ ดังเนื้อความในตอนต้น ของวรรณกรรมเรื่องลิลิตโองการแช่งน้ำที่ได้กล่าวถึงสัตว์ไว้หลายชนิด ยกตัวอย่างเนื้อเรื่องตอนหนึ่งความว่า

“โอมสิทธิสรวงศรีแก้ว แฝ้มมฤคยู เอาจูเป็นแท่น แก่วนกลืนฟ้ากลืนดิน
 บินเอาครุฑมาขี่ สีมือถือสังข์จักรครุฑาธรณี ภิรูอวตาร อสุรแลงลาญทัก ททศนิจรนายช
 โอมบรมเศวตราชาย ผายผาหลวงอะคร้าว ท้าวเสด็จเหนือวัวเผือก เอาเงือกเกี่ยวข้าง
 อ่างทัดจันทร์เป็นปิ่น ทรงอินทรชฎา สามตามพระแพรง แก่วงเพรเกล้า ฆ่าพิณนัจญไร
 โอมชัยชัยไชโสฬสพรหมญาณ บานเคียรเกล้า เจ้าคลีบัวทอง ผยองเหนือขุนห่าน
 ทำนรังก่อดินก่อฟ้า หน้าจตุรทิศ ไทมิตรดา มหาภฤตราไตร อมไถยโลเกศ จงตรีศักดีท่าน
 พิณณปรมาธิเบศ ไทเรศสุรสิทธิพ้อ เสวยพรหมาณทไชน้อย ประถมบุญภารดิเรก บูรภาพรู้จัก
 ร้อย ก่อมาช” เป็นต้น

จากเนื้อความดังกล่าวข้างต้น พบว่ากวีในสมัยนั้นได้กล่าวถึงสัตว์ไว้หลายชนิด และจินตนาการให้สัตว์เป็นพาหนะ เช่น บินเอาครุฑมาขี่ ท้าวเสด็จเหนือวัวเผือก ใช้สัตว์เป็นอาวุธ เช่น สีมือถือสังข์จักรครุฑาธรณี เป็นสิ่งของเครื่องใช้ เช่น เอาจูเป็นแท่น เป็นต้น ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยอยุธยาตอนต้นมีความเกี่ยวข้องกับสัตว์มากกว่าสิ่งอื่นในธรรมชาติ

เมื่อเข้าสู่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงตอนปลาย พบการเปรียบเทียบคำเรียกสีกับแร่ธาตุมากที่สุดทั้งสองช่วง หรือแม้แต่ในสมัยอยุธยาตอนต้นเองก็มีการเปรียบเทียบสีกับแร่ธาตุอยู่บ้างแล้ว ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปรียบเทียบสีกับแร่ธาตุในทุกช่วงสมัยของอยุธยา ในขณะที่ดอกไม้ พืชพันธุ์ วัตถุ สัตว์และส่วนต่างๆของสัตว์ สิ่งเรืองแสงและอื่นๆ มีการใช้เปรียบเทียบในบางช่วงของสมัยอยุธยาเท่านั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการดำรงชีวิตของผู้คนในสมัยอยุธยามีความเกี่ยวข้องกับแร่ธาตุมากที่สุด โดยเฉพาะสมัยอยุธยาตอนกลางถึงตอนปลาย อาจเนื่องมาจากในสมัยอยุธยามีการนำแร่ธาตุมาใช้ประโยชน์หลายด้าน อาทิเช่น ตกแต่งโบราณสถาน หล่อพระพุทธรูป ทำเครื่องประดับ อาวุธ หรือเพื่อการส่งออก ดังหลักฐานจากจดหมายเหตุของลา ลู แบร์ (2548) ราชทูตฝรั่งเศส ซึ่งเดินทางเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับแร่ธาตุในแผ่นดินสยามไว้ว่า “ไม่มีประเทศใด จะมีชื่อเสียงในความสมบูรณ์ทางแร่มากกว่าสยาม ดังจะเห็นได้จาก พระพุทธรูปและเครื่องโลหะหล่อจำนวนมาก มหาศาลและการที่ชาวสยามสกัดทองคำได้จำนวนมาก ซึ่งมีใช้จะใช้ประดับพระพุทธรูปที่มีอยู่

จำนวนมากมายเหลือคณานับเท่านั้น แม้ในอาคารสถานที่ เช่น ฝาผนังห้อง เพดาน และหลังคา โบสถ์ยังติดด้วยทองคำอีกด้วย มีบ่อแร่ทองคำเก่าพบกันอยู่ทุกวัน และก็ยังมิซากเตาถลุงจำนวนมาก ซึ่งเชื่อว่าถูกทอดทิ้งไปเพราะสงครามกับพม่ามานานมาแล้ว”

จากการนำสีมาเปรียบเทียบกับแร่ธาตุในสมัยอยุธยา ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าแร่ธาตุแสดงความเป็นตัวตนของสีในสมัยนั้นได้ดีและสามารถบอกเอกลักษณ์ของแต่ละสีได้มากกว่าสิ่งอื่น สังเกตได้จากมีคำเรียกสีเกือบทุกสีที่นำมาเปรียบเทียบกับแร่ธาตุ เช่น เหลืองเพียงทองสุก เขียวคือมรกต ขาวดั่งเพชรรัตน์ แดงทับทิมเทียมกำแก้ว ตำดูพรรณรายคือนิลมณี ในขณะที่การนำเปรียบกับสิ่งอื่น ๆ จะมีแค่บางสีเท่านั้น ไม่ได้มีสีที่หลากหลายเท่ากับแร่ธาตุ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของผู้วิจัยที่ว่า ผู้คนในสมัยอยุธยามีวิถีชีวิตที่เกี่ยวพันกับธรรมชาติ

จากผลงานวิจัยของศุภมาส เอ่งฉ้วน (2543) คำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยสุโขทัยมีการเปรียบเทียบกับดอกไม้มากที่สุด ในขณะที่สิ่งเปรียบที่เป็นแร่ธาตุเป็นสิ่งที่นำมาใช้น้อยที่สุดซึ่งแตกต่างจากในสมัยอยุธยา คำเรียกสีที่อยู่ในความเปรียบในสมัยอยุธยาผู้วิจัยพบว่าสิ่งเปรียบที่เป็นแร่ธาตุมีการนำมาใช้มากที่สุด ส่วนสิ่งเปรียบที่เป็นดอกไม้มีการนำมาใช้น้อยที่สุดในสมัยอยุธยา (ดูจากตารางที่ 11) ความแตกต่างของสิ่งที่นำมาเปรียบแต่ละสมัยที่สะท้อนออกมาจากการใช้ภาษา สามารถบอกได้ว่าผู้คนแต่ละสมัยจะให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆที่อยู่แวดล้อมหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องพันกับการดำเนินชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นด้วยกับคำกล่าวของเบอร์ลินเคย์ (Berlin and Kay, 1969) ที่ว่าจำนวนคำเรียกสีนั้นขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของเทคโนโลยีและวัฒนธรรม กล่าวคือวัฒนธรรมใดที่มีความซับซ้อนหรือมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าก็จะมีคำเรียกสีมาก ซึ่งในสังคมสมัยอยุธยาก็เช่นกัน จากการที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลคำเรียกสีสมัยอยุธยาตอนปลายมักเกิดการเปลี่ยนแปลงมากกว่าช่วงตอนต้นและตอนกลาง ไม่ว่าจะเป็นจำนวนคำเรียกสีพื้นฐาน คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่หลากหลายมากกว่าในสมัยอื่น มีการใช้กลวิธีที่ใช้ในการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่เพิ่มขึ้นตลอดจนชนิดของสิ่งที่นำมาใช้เปรียบกับคำเรียกสีที่มีหลายชนิดมากกว่าสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลาง จากการเก็บข้อมูลมักพบการเปลี่ยนแปลงได้มากที่สุดสมัยอยุธยาตอนปลาย อาจเป็นเพราะช่วงหนึ่งของอยุธยาตอนปลาย บ้านเมืองเว้นว่างจากการศึก และมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น ถือเป็นยุคทองของศิลปวิทยา มีวรรณคดีและกวีเกิดขึ้นหลายท่าน กวีที่โดดเด่น เช่น เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ (เจ้าฟ้ากุ้ง) หลวงศรีปริษา (เซ่ง) พระมหานาควัดท่าทราย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบทละครเกิดขึ้นทั่วไปทั้งในราชสำนักและชาวบ้าน การใช้ภาษาจึงมีความหลากหลายตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องคำเรียกสีพื้นฐาน การปรากฏและโครงสร้างการปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานและคำเรียกสีไม่พื้นฐาน และศึกษากลวิธีการสร้างคำเรียกสีพื้นฐานในสมัยอยุธยาเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงการศึกษาของเขตประเภทของสี เพื่อให้เห็นถึงการจัดขอบเขตประเภทสีของคนไทยสมัยอยุธยา จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องขอบเขตประเภทสีและการจัดประเภทของสีในภาษาไทยสมัยอยุธยาเพิ่มเติมด้วย

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กระแสดินทร์ (นามแฝง). 2502. **ประชุมวรรณคดีไทยภาค 1 กำสรวลศรีปราชญ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. 2522. **สมุทรโฆษคำฉันท์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

_____. 2529. **วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

_____. 2530. **วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนกลาง**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

_____. 2531. **วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

_____. 2545. **คำฉันท์ดุชฎิสังเวย คำฉันท์กล่อมช้างครั้งกรุงเก่า และคำฉันท์คชกรรม ประยูร**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

กาญจนา นาคสกุล. 2528. "คำเรียกสีในภาษาไทย." **วารสารภาษาและวรรณคดีไทย**. 2 (1): 43-45.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. 2517. **วรรณกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2534. **อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. 2541. **อ่านโองการแข่งน้ำ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวีเดช จิวบาง. 2536. **เรียนรู้ทฤษฎีสี่**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์.

- ธีระพันธ์ ล. ทองคำ. 2535. คำเรียกสีในภาษาเข่า (เมี่ยน) โครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมไทยเข่าและจีน. กรุงเทพมหานคร: หน่วยปฏิบัติการวิจัยทางภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนานันท์ ตรงดี. 2541. “คำเรียกสีของเงาะป่า (ซาไก).” วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 4 (2): 199.
- นิรนาม. 2465. เสือโคคำฉันท. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร. (พิมพ์แจกในการพระกรุณพระราชนาน นายพันโท หม่อมเจ้าจุลดิศ ณ. วัตนางนอง).
- _____. 2551. จินตามณี. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ประชาชน. (ในการสัมมนาทางวิชาการด้านภาษาและวรรณกรรม เรื่อง “ปัญหาการเรียน การสอน และการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน” งานฉลอง 200 ปี วันคล้ายวันประสูติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท 9 กรกฎาคม 2551 – 9 กรกฎาคม 2552).
- ประนุก วิชชุโรจน์. 2529. คำเรียกสีและการรับรู้สีของภาษาไทยถิ่นอุดรดิตถ์ ที่ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- พรทิพย์ ไชยรัตน์. 2544. จุลสารลายไทยฉบับพิเศษ วันภาษาไทยแห่งชาติ 29 กรกฎาคม 2544. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไพบร์ทสตาร์.
- พิชิต อัครนิจ. 2536. วรรณกรรมกรุงสุโขทัย-กรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- ลา ลู แบร์, ซีมอง เดอ. 2548. จดหมายเหตุ ลา ลู แบร์ ; ราชอาณาจักรสยาม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: โรงพิมพ์ศรีปัญญา.

วรเวทย์พิสิฐ, พระ, อ.ด.,ป.ม. 2503. **คู่มือกำสรวลศรีปราชญ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2 พระนคร:
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สาริสา อุ่หนานนท์. 2550. “คำเรียกสีในภาษาลาว.” วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 24 (1): 33-46.

ศตวรรษ เชื้อมหาวัน. 2541. **คำเรียกสีและการรับรู้สีของผู้พูดภาษาไทย ลัวะ ม้ง และ
กะเหรี่ยงในพื้นที่จังหวัดเชียงรายและพะเยา**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภมาส เอ่งฉ้วน. 2548. **คำเรียกสีและมโนทัศน์เรื่องสีในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและสมัย
ปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง. 2544. **อรรถศาสตร์เบื้องต้น**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและ
วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท.

สำนักพิมพ์คลังวิทยา. 2507. **ภาพยมหาชาติ**. กรุงเทพมหานคร: ไทยมิตรการพิมพ์.

_____. 2508. **บทละครครั้งกรุงเก่าเรื่องนางมโหรีและสังข์ทอง**. พิมพ์ครั้งที่ 3
กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองรัตน์.

_____. 2516. **มหาชาติคำหลวง**. กรุงเทพมหานคร: เจริญธรรม.

_____. 2511. **ลิลิตพระลอ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรบริการ.

_____. 2512. **ลิลิตยวนพ่าย**. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์.

สำนักพิมพ์แสงดาว. 2544. **พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ อักษรนิดี**.
กรุงเทพมหานคร: พี.เค.

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2549. **ปรัชญาวรรณคดีสมัยอยุธยา**. กรุงเทพมหานคร: 959 พับลิชชิง.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2522. "สมมติฐานชาเพียร์-วอร์ฟ." **วารสารอักษรศาสตร์** 11. 20-33.

_____. 2538. **คำเรียกสีและการรับรู้สีของชาวจังหวัดและชาวไทย**. โครงการย่อยของโครงการใหญ่เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดกับไทย". อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทัย ไชยานนท์. 2545. **ยอดวรรณกรรมสมัยอยุธยา**. กรุงเทพมหานคร: น้ำฝน.

อักษรเจริญทัศน์. 2543. **ภาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

_____. 2544. **ภาพย์เห่เรือ**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

Berlin, B., and Paul Kay. 1969. **Basic Color Term**. Their University and Evolution. University of California Press.

Casson, R. W. 1997. Color Shift. **Evolution of English color terms from brightness to hue. Color Categories in thought and language**. Edited by C.L. Hardin and Luisa Muffi: Cambridge University Press.

Chiangmai University. 1996. **Mlabri (Phi Tong Lueang) studies: Past to present (1924-1995) Paper presented at the 6th International Conference on Thai Studie October 14-17.**

Conklin, H. D. 1955. **Hanunoo color categories**. Southwestern Journal of Anthropology II. edited by Hymes, Dell (ed.). 1964 In *Language in Culture and Society* New York: Harper and Row.

- Crawford, T.D. 1982. Defining "Basic Color Terms." **Anthropological Linguistics** 24(3): 338-343.
- Fraenkel, G. 1967. **Language in Culture**. Ginn & Company, 14-17.
- Frish, J. A. 1972. "Mohawk Color Terms." **Anthropological Linguistics** 14(1): 306-309.
- Kay, P. 1975. "Synchronic variability and diachronic change in basic color terms." **Language in Society**. 4: 257-27.
- Larson, M. L. 1984. **Meaning based Translation: A Guide to Cross - language Equivalence**. America: New York University Press.
- Merrifield, W. 1971. "Review of Basic Color Terms." **Journal of Linguistics**. 7: 259-268.
- Oja, V. 2007. **Anthropology of color**. Amsterdam/Philadaphia: John Benjamins Publishing Company.
- Philip, G. 2006. **Anthropology of color**. Amsterdam/Philadaphia: John Benjamins Publishing Company.
- Premssirat, S. 1991. **The Khum color system and its elaboration**. Paper Presented at the 24 th International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics, Bangkok and Chiangmai.
- Snow, D. L. 1971. "Samoan Color Terminology A note on the universality and evolutionary ordering of color terms." **Anthropological Linguistic**. 13 (8): 385-390.

Ratanakul, S. 1987. "Sgaw Karen Color Categories." **Journal of the Siam Society**.
69: 138-144.

Uusküla, M. 2007. **Anthropology of color**. Amsterdam/Philadaphia: John Benjamins
Publishing Company .

ภาคผนวก

รายละเอียดวรรณกรรมสมัยอยุธยาโดยสังเขป สมัยอยุธยาตอนต้น

ลิลิตโองการแช่งน้ำ (ราวปี พ.ศ.1893-1932)

ลิลิตโองการแช่งน้ำ เป็นวรรณคดีที่เก่าแก่มากเรื่องหนึ่ง กล่าวกันว่ามีมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา เพื่อใช้ในการประกอบพระราชพิธีพิธีถือน้ำพิพัฒน์ในราชสำนักของกรุงศรีอยุธยา เริ่มด้วยร่าย 3 บท เป็นคำสรรเสริญพระนารายณ์ พระอิศวร พระพรหม ต่อต่อมาเป็นโคลงและร่าย เนื้อความว่าด้วยโลกตามคติไตรภูมิ แล้วัญเชิญพระรัตนตรัย ฝึสางเทวดาและผู้มีฤทธิ์ทั้งหลายมาชุมนุมเพื่อเป็นพยานในพิธี แล้วจึงเป็นคำสาปแช่งให้ผู้คิดร้ายต่อพระรามาธิบดีต้องประสบภัยพิภานับประการ

ลิลิตพระลอ (ราวปี พ.ศ.1991-2026)

ลิลิตพระลอ นับเป็นลิลิตที่ได้รับการยกย่องจากหม่ันกวรรณคดีและถือว่าเป็นยอดของลิลิต เป็นนิทานเรื่องทางอาณาเขตล้านนา แต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ส่วนผู้แต่งนั้นดูเหมือนจะเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดพระองค์หนึ่งทรงนิพนธ์ เมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระราชโอรส

มหาชาติคำหลวง (ราวปี พ.ศ.2025)

เรื่องมหาชาติคำหลวงนี้เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นสำหรับนักสวด มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ แต่เนื่องจากเรื่องมหาชาติคำหลวงที่แต่งครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ฉบับจะเสียหายเมื่อครั้งกรุงเก่า และจะได้แต่งขึ้นแทนในชั้นกรุงเก่าก็กัณฑ์ ข้อนี้ทราบไม่ได้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงบันทึกรายไว้ในหนังสือ “บันทึกสมามวรรณคดี” พิมพ์เมื่อ พ.ศ.2475 ว่า หนังสือมหาชาติคำหลวงสำนวนเดิม ๕ ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สูญหายเสียแล้วหลายกัณฑ์ ฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ เชื่อได้ว่าเป็นสำนวนเดิมแต่กัณฑ์ทศพร ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้พบกัณฑ์มัทรีซึ่งเชื่อได้ว่าเป็นฉบับสมัยอยุธยา

ลิลิตยวนพ่าย (ราวปี พ.ศ.2034 – 2072)

ลิลิตยวนพ่าย เป็นเรื่องพงศาวดารเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ที่สามารถทำสงครามจนมีชัยชนะพระเจ้าติโลกราชเมื่อครั้งลงมาชิงหัวเมืองฝ่ายเหนือ แต่ลิลิต

ยวนพ่ายนี้แต่งเมื่อใด และใครเป็นผู้แต่งไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ดูจากสำนวน เห็นจะแต่งในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งเป็นพระราชโอรสสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

กาพย์มหาชาติ (ราวปีพ.ศ.2145 – 2170)

กาพย์มหาชาติ เป็นวรรณกรรมทางศาสนา สำนวนเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายว่า “ข้าพเจ้าเข้าใจว่าประมุขนักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมระหว่างปีพ.ศ.2145 – 2170”

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนกลาง

โคลงนิราศหริภุญชัย (พ.ศ.2180)

โคลงนิราศหริภุญชัย เป็นโคลงโบราณ เดิมแต่เป็นโคลงลาวที่เมืองเชียงใหม่มีภาษาถิ่นพายัพปะปนอยู่มาก ต่อมากวีกรุงศรีอยุธยาแต่งซ่อมแปลงเป็นโคลงไทย นับเป็นโคลงนิราศเรื่องแรกในวรรณคดีไทย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพสันนิษฐานไว้ว่าจะแต่งในปี พ.ศ. 2180

โคลงนิราศนครสวรรค์ (พ.ศ.2201)

โคลงนิราศนครสวรรค์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายว่าพระศรีมหาโพธิ์เสด็จเรื่องนี้นั้นเมื่อครั้งตามเสด็จสมเด็จพระนารายณ์มหาราชไปรับช้างเผือกที่เมืองนครสวรรค์ในปี พ.ศ.2201

คำฉันท์กล่อมช้างครั้งกรุงเก่า (พ.ศ.2203)

คำฉันท์กล่อมช้างครั้งกรุงเก่า ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อปีพ.ศ.2203 มีจุดประสงค์เพื่อนำไปประกอบพิธีชกกรรมหลังจากที่ล้อมจับช้างได้แล้ว เนื้อหาเริ่มต้นด้วยบทบูชาเทพดา หลังจากทีคล้องช้างได้แล้วขอให้พระไพโรช่วยคุ้มครองรักษาพระมหากษัตริย์และผู้ที่ร่วมคล้องช้าง จากนั้นกล่อมช้างทีคล้องได้ให้ละทิ้งความทุกข์ยากในป่าที่เคยอยู่ไปอยู่ในเมืองทีสุขสบาย

พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ (พ.ศ.2223)

พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ถือเป็นเอกสารชิ้นหนึ่งที่มีข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง ซึ่งบันทึกพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เริ่มแต่สร้างพระพุทธรูปพระเจ้าพนัญเชิงในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 และความมาจบลงในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่ออ่านดูพงศาวดารฉบับนี้ได้ความว่าเรียบเรียงไว้เมื่อจุลศักราช 1042 เทียบได้กับปี พ.ศ.2223 ในแผ่นดินพระนารายณ์

คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (ราวปี พ.ศ.2200-2230)

คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พระมหากษัตริย์พระปิ่นเกล้าขึ้นเป็นคำฉันท์ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ระหว่างพ.ศ.2200-2230 เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระประวัติในพระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททอง โดยสรุปตั้งแต่ประสูติจนเสวยราชสมบัติ

โคลงกาษิตพระราชนิพนธ์ (ราวปี พ.ศ. 2199-2231)

พระราชนิพนธ์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ระกอบด้วยโคลงสามเรื่องคือ 1. โคลงเรื่องพาลีสอนน้อง 2. โคลงเรื่องทศรถสอนพระราม 3. โครงเรื่องราชสวัสดิ์ ไม่ได้ระบุปีที่แต่งแน่ชัด หากนับตามการขึ้นครองราชย์ โคลงเรื่องนี้ น่าจะเกิดขึ้นราวปี พ.ศ. 2199-2231

เสื่อโคคำฉันท์ (ราวปี พ.ศ. 2199-2231)

เสื่อโคคำฉันท์ ไม่ได้ระบุปีที่แต่งแน่ชัด ทราบเพียงว่าพระมหากษัตริย์ทรงแต่งเมื่อในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งได้เค้าโครงเรื่องมาจากปัญญาชาดก

สมุทรโฆษคำฉันท์ (ราวปี พ.ศ. 2199-2231)

สมุทรโฆษคำฉันท์ เป็นวรรณคดีชิ้นเยี่ยมเรื่องหนึ่งในวรรณคดีไทยโบราณ และมีระยะเวลาแต่งยาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ระหว่าง พ.ศ. 2199-2392) มีผู้แต่งถึง 3 ท่าน คือพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชและสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

จินตามณี (ราวปี พ.ศ. 2199-2231)

จินตามณี เป็นแบบเรียนหนังสือไทย ตั้งแต่เริ่มหัดอ่านจนถึงหัดเรียนรู้วรรณคดีและอักษรศาสตร์ชั้นสูง กล่าวกันว่าเป็นตำราเรียนมาตั้งแต่อยุธยา พระมหาราชครู แต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

โคลงอักษรสามหมู่ (ราวปี พ.ศ. 2199-2231)

โคลงอักษรสามหมู่หรือโคลงตรีเพชรประดับ ของพระศรีมโหสถ แต่งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

กาพย์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ (ราวปี พ.ศ.2199-2231)

กาพย์ห่อโคลงของพระศรีมโหสถ เป็นกาพย์ห่อโคลงเรื่องแรกแต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนหนึ่งกล่าวถึงชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาและตอนสองกล่าวบทความรักและการพูดโต้ตอบของชายหญิง

โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ราวปีพ.ศ.2199-2231)

โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระศรีมโหสถแต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นโคลงที่บรรยายถึงพระราชกฤดาภินิหารของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และการสร้างพระราชวังที่เมืองลพบุรี และเหตุการณ์ต่างๆที่ไม่มีปรากฏในหนังสือหอพระราชพงศาวดาร

ราชาพิลาปคำฉันท์ (ราวปี พ.ศ. 2199-2231)

ราชาพิลาปคำฉันท์ หรือเรียกอีกอย่างว่า นิราศสีดา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระรามที่คร่ำครวญถึงนางสีดา ซึ่งถูกทศกัณฐ์ลักพาไป ไม่ปรากฏนามผู้แต่งและปีที่แต่ง ทราบเพียงแต่ว่าแต่งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

โคลงทวาทศมาส (ราวปี พ.ศ.2199-2231)

โคลงทวาทศมาส เป็นโคลงโบราณนับถือเป็นตำรามาแต่ก่อนเรื่องหนึ่ง สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานจากโคลงทำยเรื่องราว เป็นวรรณคดีที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยา หลังเรื่องโคลงนิราศศรีภุชชัย โดยมีกวีร่วมกันแต่ง 3 คน คือ ขุนพรหมมนตรี ขุนศรีกวีราช และขุนสารประเสริฐ เพื่อถวายสมเด็จพระยุพราชรัชกาลไฉไลรัชกาลหนึ่ง

อนิรุทธคำฉันท์ (ราวปี พ.ศ.2199-2231)

อนิรุทธคำฉันท์ ศรีปราชญ์แต่งขึ้นเพื่อถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ด้วยความประสงค์ที่จะใช้เล่นหนังใหญ่ บ้างก็ว่าแต่งขึ้นเพื่อประชันกับสมุทรโฆษคำฉันท์

โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ (ราวปี พ.ศ.2235)

โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ กล่าวกันว่าศรีปราชญ์เป็นผู้แต่ง จึงเรียกว่า “โคลงกำสรวลศรีปราชญ์” แต่งขึ้นเนื่องในคราวถูกเนรเทศให้ไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช จึงเรียกกันอีกอย่างว่า “โคลงนิราศนครศรีธรรมราช” แต่งไว้เป็นโคลงต้นบาทกฤษณ

วรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย

โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย (ราวปี พ.ศ.2252-2275)

โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย รูปแบบเป็นโคลงสี่สุภาพ เนื้อความพรรณนาถึงความรู้สึกที่ต้องจากนางที่รัก กล่าวถึงการเดินทางจากกรุงศรีอยุธยาไปลพบุรี ผ่านทุ่งสมอคอน วังวารี และการเซ่นบวงทรวงศาลเจ้าแห่งหนึ่ง เจ้าฟ้าอภัยพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ เป็นผู้นิพนธ์

โคลงชะลอพระพุทธไสยาสน์ (ราวปี พ.ศ.2252-2275)

พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เมื่อครั้งตำราจพระยศเป็นกรมพระราชวังบวร กล่าวถึงการชะลอองค์พระพุทธไสยาสน์วัดป่าโมกในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ

พระมัลย์คำหลวง (ราวปี พ.ศ. 2280)

พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ กล่าวกันว่าทรงนิพนธ์เรื่องนี้ขึ้นตอนออกผนวช มีเนื้อหาในทางพระพุทธศาสนา ตามตำนานเล่าว่าพระมัลย์เถระนั้นมีอิทธิฤทธิ์มาก ได้เดินทางไปโปรดสัตว์ถึงในนรก และนำความทุกข์ยากมาบอกกล่าวแก่บรรดาญาติที่เมืองมนุษย์และได้เทศนาสั่งสอนให้ทุกคนประกอบแต่กรรมดี

न्हนโทปนันทสูตรคำหลวง (ราวปี พ.ศ. 2280)

พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ กล่าวกันว่าทรงนิพนธ์เรื่องนี้ขึ้นตอนออกผนวช ราวปี พ.ศ. 2280 เช่นเดียวกับพระมัลย์คำหลวง เนื้อความกล่าวถึงการที่พระพุทธองค์ส่งพระมหาโมคคัลลานเถระไปทรมานนาคราชนามว่า นันโทป เพื่อให้คลายจากมิถุนาภิรูแล้วนำไปเฝ้าพุทธองค์ เมื่อนันโทปนาคราชได้สดับพระธรรมเทศนาจึงได้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึงตลอดชีวิต

เพลงยาวพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ (ราวปี พ.ศ.2248-2289)

เพลงยาวพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ลักษณะเป็นกลอนเพลงยาว ไม่ได้ระบุปีที่แต่งแน่ชัด นายชนิตอยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากรอธิบายไว้ว่า กลอนเพลงยาว 3 บทนั้น แม้จะมีข้อสงสัยกันบ้าง แต่ก็มิบอกไว้ทำยบทนั้นๆว่า เป็นของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์

กาพย์เห่เรือ (ราวปี พ.ศ. 2275 – 2289)

พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ไม่ได้ระบุปีที่แต่งแน่ชัด จากข้อมูลทราบเพียงแต่ว่าประพันธ์ขึ้นเพื่อตามเสด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ซึ่งครองราชย์เมื่อ พ.ศ.2275และ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์สวรรคตในปี พ.ศ. 2289 ประกอบไปด้วยการเห่ชมเรือและชมธรรมชาติในทำนองนिरาสบทเห่เรื่องกาگی บทเห่เรื่องสังวาส และบทเห่ครวญ

กาพย์ห่อโคลงนिरาสประพาสธารทองแดง (ราวปีพ.ศ. 2275-2289)

พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ไม่ได้ระบุปีที่แต่งแน่ชัด ทราบเพียงว่าได้นิพนธ์ต่อกาพย์เห่เรือของพระองค์ คือพรรณนาความต่อจากการเสด็จทางชลมารคเป็นการเสด็จทางสถลมารค ตั้งแต่ทำเจ้าสนุกไปจนถึงพระพุทธบาท

กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก (ราวปีพ.ศ. 2275-2289)

พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ไม่ได้ระบุปีที่แต่งแน่ชัด แต่ประสงค์ที่จะนิพนธ์กาพย์ห่อโคลงชุดนี้ให้เข้ากับบทเห่เรือและกาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง ลักษณะเป็นการรำพันในทำนองนิราศ

จินตามณี ฉบับพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (ราวปีพ.ศ.2275-2301)

จินตามณี ฉบับพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เป็นตำราหลักภาษาไทยว่าด้วยเรื่องอักษรสามหมู่และการผสมอักษร จากข้อความในเรื่องสันนิษฐานได้ว่าอยู่ในช่วงปีที่พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเสวยราชสมบัติ

ศิริวิบูลกิตติ์ (ราวปี พ.ศ.2275-2301)

ศิริวิบูลกิตติ์ ของ หลวงศรีปริษา (เซ่ง) เป็นวรรณคดีที่ได้เค้าโครงมาจากศิริวิบูลกิตติชาติก ซึ่งเป็นชาติกหนึ่งในปัญญาชาติก เป็นเรื่องแรกที่ทำนองแต่งเป็นกลอนกลบทต่างๆ มากชนิด

คำฉันท์คชกรรมประยูร (พ.ศ. 2291)

คำฉันท์คชกรรมประยูร ราชวังเมืองแตงขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ปีพุทธศักราช 2291 เป็นตำราคชลักษณ์ฉบับหนึ่งที่เขียนด้วยคำประพันธ์ประเภทฉันท์ มีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องคชลักษณ์ หรือลักษณะช้างชนิดต่างๆ

บุญโณวาทคำฉันท์ (ราวปี พ.ศ. 2294-2301)

บุญโณวาทคำฉันท์ พระมหานาค วัดท่าทรายเป็นผู้นิพนธ์ในคราวตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศไปสมโภชงานพระพุทธรูปบาท เนื้อเรื่องบรรยายเหตุการณ์ในการเดินทางและงานสมโภช ประเพณี และมหรสพบันเทิงในอดีต

โคลงนิราศพระพุทธรบาท (ราวปี พ.ศ. 2294-2301)

โคลงนิราศพระพุทธรบาท เนื้อหาพรรณนาถึงการเดินทางไปพระพุทธรบาท พระมหานาค วัดท่าทรายแต่งเรื่องนี้ขึ้นเพื่อให้คู่กับบุญโศกนาถคำฉันท์ สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นราวปี พ.ศ. 2294-2301

นางมโนราห์

บทละครเรื่องนางมโนราห์ เป็นละครครั้งกรุงเก่าซึ่งแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ไม่ปรากฏนามผู้แต่งและปีที่แต่ง แต่ดูจากหลักฐานทางกระบวนกลอนแล้วเห็นว่า บทบทละครเรื่องนางมโนราห์เป็นรุ่นก่อนเก่ากว่าเรื่องสังข์ทอง

สังข์ทอง

บทละครเรื่องสังข์ทอง เป็นละครครั้งกรุงเก่าซึ่งแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ไม่ปรากฏนามผู้แต่งและปีที่แต่ง เห็นจะแต่งเมื่อราวสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

คำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

ข้อมูลคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาทั้งหมดที่พบจากข้อมูลที่ศึกษา ผู้วิจัยจะนำเสนอเฉพาะคำเรียกสีพื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบเท่านั้น โดยนำเสนอคำเรียกสี ดำ ขาว แดง เหลือง เขียว ชมพู ส้ม ฟ้าและม่วงตามลำดับ

ดำ

ดำคือนิลมณี

ดำคือนิล

ดำคือรี

ดำตั้งเมฆ

ขาว

ขาวตั้งสำลี

ขาวตั้งสำลี

ขาวตั้งเพชร

ขาวดุจแก้วกรอง

ขาวตั้งแสงหิรัญ

ขาวดุจมุกดาตาศ

ขาวบริสุทธิ์ตั้งสังข์

ขาวตั้งสังข์

ขาวดุจเงินยวง

ขาวคือตั้งคมจิวรีจรี

ขาวเสมอน้ำนม

แดง

แดงตั้งปทุม

แดงตั้งสุรแสง

แดงตั้งแสงสุริยะ

แดงตั้งชาดสุรียน

แดงดูจกล้า
แดงตั้งชาด
แดงตั้งงู
แดงตั้งเลือด

เหลือง

เหลืองเพียงทอง
เหลืองตั้งมาศ
เหลืองคือทอง
เหลืองคือทอง
เหลืองตั้งแดด
เหลืองดูจทอง

เขียว

เขียวคือมรกต
เขียวแข่งมรกต
เขียวคือมรกต
เขียวแม่นมรกต
เขียวแข่งนิลปัทม์

ชมพู

ไม่พบการปรากฏอยู่ในความเปรียบ

ส้ม

แสดตั้งแดด

ฟ้า

ไม่พบการปรากฏอยู่ในความเปรียบ

ม่วง

ไม่พบการปรากฏอยู่ในความเปรียบ

ภาคผนวก ค
คำเรียกสีไม้พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

คำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยา

ข้อมูลคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยอยุธยาทั้งหมดที่พบจากข้อมูลที่ศึกษา ผู้วิจัยจะนำเสนอคำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบ และนำเสนอตามหัวข้อกลวิธีที่ใช้ในการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐาน เรียงตามลำดับ โดยข้อมูลที่พบทั้งหมดมีดังนี้

คำเรียกสีไม่พื้นฐานที่อยู่ในความเปรียบ

ดำขลับคือมณีสีแสงนิล
 ดำคล้ำคือแมลงภู
 แดงทับทิมเทียมกำแก้ว
 แดงฉั่นคือชาติยางคุณ
 แดงฉายดั่งดวงสุริย์
 แดงเรื่องดั่งชาติทา
 เขียวสดคือมรกต

คำเรียกสีไม่พื้นฐานตามกลวิธีการสร้างคำเรียกสี

1. การประสมคำเรียกสีพื้นฐานกับคำเรียกสีพื้นฐาน
 (คำเรียกสีพื้นฐาน + คำเรียกสีพื้นฐาน)

ขาวเขียว
 เขียวขาว
 ดำเหลือง
 ขาวขาว
 แดงแดง
 ขาวเหลือง
 เขียวเขียว
 เขียวเหลือง
 ดำแกมเหลือง

2. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำบอกระดับ
(คำเรียกสีพื้นฐาน + คำบอกระดับ)

ดำ	ดำขลับ(คล้ำ)
ขาว	ขาวผ่อง, ขาวใส, ขาวซีด, ขาวต่าง, ขาวพราย
แดง	แดงฉาย, แดงฉั่น, แดงกำ, แดงต่าง, แดงเรือง
เหลือง	เหลืองเลื่อม, เหลืองอร่าม, เหลืองกำ, เหลืองฉาย, เหลืองแก่, เหลืองอ่อน
เขียว	เขียวสด, เขียวช่อ, เขียวขจี, เขียวขำ
ฟ้า	อ่อน
ม่วง	อ่อน
แสด	แก่

3. การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำเรียกสิ่งของเฉพาะ
(คำเรียกสีพื้นฐาน + คำเรียกสิ่งของเฉพาะ)

แดงทับทิม
เหลืองขมิ้น
แดงเสน
ชมพูเผือก
ขาวปนเพชร

4. คำเรียกสีเฉพาะ

สีขาบ หมายถึง สีน้ำเงินแก่อมม่วง

5. การใช้สิ่งของเฉพาะเป็นคำเรียกสี

แร่ธาตุ	ทอง, ทองแดง, ทับทิม
สัตว์	ขนคองนางนกยูง, ขนดสีพรรณ (งู), ลูกห่าน, สิ้งขี้, ครั่ง
ดอกไม้	นิลubl, ดอกโกวิพาร, บัวโรย, อัญชัน, กฤษณา, กระจมุก, บัวแดง, สัตบุษ
พืชพันธ์	หมากสุก, ใบตองแก่, ตองอ่อนแห้ง, สลาสุก(หมากสุก)
วัตถุ	ชาด, จูรี/จรี (มีด, หอก, ดาบ), เสน
อื่นๆ	รุ้ง, สีจันทร์, ควันเพลิง, ไกรลาศคีรี, ชลไหล, อังชันคีรี, เมฆ, เขาเขียว, เขาขาว,

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ – นามสกุล	นางสาววิภาที ทิพย์คงคา
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 30 เดือนตุลาคม พ.ศ.2526
สถานที่เกิด	จังหวัดปทุมธานี
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต(การบัญชี) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ตำแหน่งปัจจุบัน	พนักงานบัญชีและการเงิน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัท เคดีเค-ฟูจิคุระ(ประเทศไทย) จำกัด

